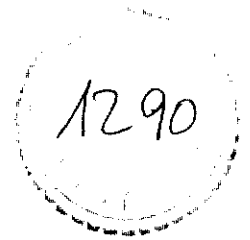

L'aprenentatge en xarxa. Xarxes d'Intercanvi de Coneixements

Encarna Garcia Illán, Celia Herrero Buj, Rafael Juncadella
Urpinas, Fernando López Palma (coord.), Pablo Palmero Marina,
Josep Palos Rodríguez, Vicenta Pechuán Torró

DESEMBRE 2001

L'APRENTATGE EN XARXA

Estudi sobre les Xarxes d'Intercanvi de Coneixements

Fundació Jaume Bofill
Institut de Ciències de l'Educació
Universitat de Barcelona

EQUIP DE RECERCA

Encarna García Illán
Celia Herrero Buj
Rafael Juncadella Urpinas
Fernando López Palma (Coordinador)
Pablo Palmero Marina
Josep Palos Rodríguez
Vicenta Pechuán Torró

Aquest treball de recerca ha estat finançat per

Fundació Jaume Bofill
Institut de Ciències de l'Educació de la Universitat de Barcelona

Desembre de 2001

Índex

Introducció.....	4
1. L'Aprenentatge en xarxa. Principis teòrics.....	8
1.1 Naixement d'una nova forma d'aprendre.....	8
1.2 La transmissió del coneixement en l'esfera privada i en l'esfera pública.....	9
1.3 Precedents pedagògics de l'aprenentatge en xarxa. Aportacions d'Ivan Illich. Els criteris pedagògics de Freire i Freinet.....	11
2. Precedents històrics de l'intercanvi de coneixements a Catalunya.....	19
2.1 Els ateneus populars i obrers.....	19
2.2 Moviments de cultura popular.....	21
3. Història recent de les Xarxes d'Intercanvis de Coneixements a Catalunya....	24
3.1 L'inici de les Xarxes a Catalunya.....	24
3.2 El desenvolupament de les Xarxes a Catalunya. De la Coordinadora de Xarxes d'Intercanvi de Coneixements de Catalunya a la Federació	26
4. El moviment internacional de Xarxes.....	33
4.1 Les Xarxes de França. El Moviment de Xarxes d'Intercanvis Recíprocs de Sabers (MRERS).....	33
4.2 Xarxes a diversos països europeus i del món.....	38
4.3 Altres tipologies de xarxes: Lets, Banc del Temps.....	41
5. Perspectives de les noves cultures.....	49
5.1 El predomini de les cultures virtualitzades dels mitjans de comunicació de masses. Les noves xarxes virtualitzades: Internet.....	49
5.2 La mercantilització de la cultura i el predomini de l'àmbit privat en front de l'àmbit públic.....	54
5.3 Les cultures superiors i la seva necessitat de potenciació d'una "arqueologia cultural."	56
5.4 L'ús públic de la cultura pels diferents grups socials.....	58
5.5 La potenciació de les cultures populars i la necessitat de nous espais culturals públics.....	62
5.6 Les xarxes en les noves estructures socials.....	63
6. Les persones i els contextos de les Xarxes d'Intercanvi de Coneixements...68	68
6.1 Les persones que participen a les xarxes: origen social, edat, sexe, estudis, motivació.....	68
6.2 El paper de la dona en la potenciació d'espais públics de cultura.....	80
6.3 La participació de les minories.....	82
6.4 Contextos específics de les Xarxes d'Intercanvis de Coneixements.....	85
6.5 Les xarxes i la seva competència respecte a altres entitats.....	91
7. La història de cada dia.....	94
7.1 Principis que predominen a les xarxes: la idea d'intercanvi, reciprocitat, diversitat, gratuïtat, flexibilitat, igualtat, llibertat, independència.....	94
7.2 Limitació dels principis.....	99
7.3 La xarxa com estratègia. L'autogestió del coneixement.....	104
7.4 L'organització d'una xarxa. Els equips de dinamització de les xarxes i les seves funcions: acollida, mediació, seguiment, avaluació i difusió.....	105
7.5 Descobriment de sabers: el "tots sabem quelcom" en front "jo no sé res".....	117
7.6 Tipologia temàtica dels intercanvis de coneixements.....	118

8. L'intercanvi dels sabers.....	126
8.1 Metodologies d'aprenentatge i ensenyament.....	126
8.2 Aprendre i ensenyar en una xarxa.....	131
8.3 Els èxits i els problemes de les Xarxes d'Intercanvi de Coneixements.....	134
8.4 El control i la qualitat dels coneixements.	144
9. Canvis personals i canvis socials	149
9.1 Les xarxes, els processos de canvis personals i socials.....	149
9.2 Cap a una democràcia en xarxa.....	153
Conclusions.....	156
Annexos.....	159
1. Guia didàctica d'una sessió informativa per a la divulgació de les Xarxes.....	159
2. Document de les M.R.E.R.S. de França.....	169
3. Bases per a l'elaboració d'un projecte de Xarxes.....	177
4. Estatuts de les M.R.E.R.S. de França i de la Federació de Xarxes de Catalunya.....	182
5. Tríptics informatius de les Xarxes.....	184
6. Fixes d'ofertes i avaluació d'una de les xarxes.....	193
Bibliografia.....	197

Introducció

La necessitat de realitzar aquest estudi va sortir de la proposta d'un dels participants de la Xarxa d'Intercanvi de Coneixements de l'Escola. Feia deu anys que la Xarxa venia funcionant i era el moment de realitzar una reflexió sobre el que suposava la experiència. Les publicacions que explicaven el funcionament de les xarxes de Catalunya tenien en general un llenguatge molt optimista i no valoraven d'una forma global tan els problemes com els èxits. Amb l'objectiu d'aportar algun element més que situés el que representava aquesta experiència, es va constituir un grup de treball integrat per persones que participaven en diferents xarxes. Després de recollir una sèrie de temàtiques que es veien d'interès central, es va procedir a desenvolupar l'estudi.

Les Xarxes d'Intercanvi de Coneixements es van iniciar a Catalunya a començaments dels anys noranta per influència del moviment d'intercanvi de sabers francès. Malgrat tot, pensàvem que la idea d'intercanviar coneixements en contextos públics i amb la participació activa dels implicats, possiblement s'havia donat amb anterioritat en algunes de les experiències de cultura popular que des de el segle XIX venien desenvolupant-se a Catalunya. No van realitzar un exhaustiu treball de recerca històric, però, sí que vam trobar algun testimoni que reflectia la hipòtesi que plantejaven.

Altres qüestions fonamentals que tractaven d'esbrinar és situar el que en la nostra opinió representava la pedagogia de les xarxes: una nova forma d'aprendre i transmetre informació. Van plantejar també com a hipòtesi que la transmissió de coneixements en contextos públics oberts, de predomini no institucionalitzat i de forma mútua, es a dir en "xarxa", no van aparèixer de forma clara fins a les dues darreres dècades del segle XX. Un problema va sorgir, i va ser la qüestió de si hi havia algun paral·lisme en la forma d'aprendre coses noves i transmetre informació entre aquestes petites experiències i les xarxes virtuals, es a dir, internet. Les similituds evidenciaven que havien punts de contacte, si bé uns eren "reals" i les altres "virtuals".

Una de les dubtes que en el grup que vam elaborar l'estudi va sorgir va ser la qüestió de si les xarxes poden tenir un futur o si pel contrari degut a la seva

organització fràgil poden restar com experiències testimonials i ser escombrades per les forces estructurals que dins de l'àmbit de la cultura dominen a les nostres societats. Per situar l'experiència vam veure la necessitat d'estudiar les xarxes en relació amb les polítiques culturals i amb les idees que predominen sobre la cultura en els grups dominants d'aquest començament segle XXI. En la nostra opinió no s'ha superat encara la idea de cultura de la Il·lustració. Vam mostrar algunes dades sobre l'ús i la despesa cultural dirigida als diferents grups socials, les taules ens indicaven el fort elitisme que encara perdura a les nostres societats.

Després de situar les xarxes en el seu context històric, social i cultural vam procedir a estudiar les xarxes en sí: tipologia de persones que participaven, l'organització, la forma de transmetre els sabers, els problemes i els encerts. Per últim vam valorar el paper de les xarxes en relació a d'altres aspectes col·laterals. Sabíem que el fet de participar de forma pública en aquestes experiències culturals comportava l'adquisició d'una sèrie de valors personals i d'altres relacionats amb la ciutadania activa, a tal efecte ens vam apropar a destriar molts dels valors que d'una forma no intencionada sortien dins de la pràctica d'intercanviar coneixements. L'informe Afrerole, estudi realitzat entre diferents països, ens va aportar diferents elements sobre aquesta qüestió.

Per apropar-nos a l'estudi de les Xarxes d'Intercanvi de Catalunya varem utilitzar metodologies de recerca qualitatives i quantitatives. La informació bibliogràfica que hi havia era escassa, malgrat tot, vam contar amb els llibres més significatius de les xarxes franceses i d'altre documentació diversa, com la documentació històrica obtinguda en algú dels arxius de la ciutat. Es va utilitzar també les dades de l'Institut d'Estadística de Catalunya (Idescat) i diferents documents interns de les xarxes: caixa d'eines, memòries, tríptics i revistes. La recerca en Internet ens va portar a conèixer algunes de les experiències d'altres països i es va completar amb els materials que ens van enviar diferents xarxes.

La vessant qualitativa ens ha apropat més a la realitat de les xarxes i al seu funcionament del dia a dia. Hem contactat amb totes les xarxes de Catalunya. Vàrem parlar amb els equips d'animació de l'Escala, Sant Andreu, Girona, Nou Barris, Xivella, Castelldefels, Sant Feliu de Llobregat, Centre Penitenciari de la Model i Manlleu, encara que en aquell moment aquesta última havia deixat de

funcionar. L'informe elaborat recentment per Patricia Pari sobre el diagnòstic de les Xarxes d'Intercanvi de Coneixements de Catalunya realitzat amb l'objectiu de valorar la possibilitat de constituir una federació, ens va complementar certa informació sobre la realitat de les xarxes. A més, s'han fet diferents entrevistes a participants repartides per cadascuna de les xarxes i amb persones relacionades amb el món cultural. També, ens vàrem posar en contacte amb les xarxes de Suïssa i Àustria i ens varen passar informació sobre les seves experiències. Altres intents d'apropament quedaren reduïts a un primer contacte en el que no va haver-hi intercanvi d'informació.

Per a aprofundir en les idees que s'anaven desprenent de les entrevistes, decidirem fer grups de discussió. Es realitzaren un total de tres: un de participants, un altre de persones que pertanyien als grups de dinamització de les xarxes i per últim un grup format per persones de diferents àmbits de la cultura popular, amb la idea de conèixer el parer de persones que es mouen en espais de cultura popular que no tenen res a veure amb les xarxes. Ens aproparen a l'Ateneu de Nou Barris per a veure el funcionament d'aquest espai popular, participatiu i democràtic. Finalment, es va contactar amb grups del Banc del Temps per conèixer com funcionava aquesta xarxa ciutadana.

L'equip del treball de recerca sobre Xarxes d'Intercanvi de Coneixements ha estat format per set persones, quatre vinculades a l'Institut de Ciències de l'Educació de la Universitat de Barcelona i vinculades tres d'elles a diferents xarxes que van ser les encarregades de portar a terme la recerca d'informació i l'elaboració de l'informe. Les altres tres persones estaven vinculades a grups de dinamització de tres de les xarxes, amb els quals es van realitzar reunions periòdiques per a realitzar les hipòtesis, intercanviar informació i posar en comú diferents aspectes de la recerca. Finalment, una vegada finalitzat el primer esborrany es va passar a totes les xarxes perquè donessin l'opinió i fessin una valoració crítica de la recerca, moltes de les seves suggerències estan recollides a l'estudi. D'aquesta col·laboració en xarxa, doncs, se'n desprèn aquesta forma d'elaborar l'estudi.

Donem les gràcies a totes aquelles persones que han col·laborat i han fet possible aquesta recerca donant part del seu temps: equips d'animació de cadascuna de les xarxes, participants que van contestar les enquestes i els que es varen avenir a fer les entrevistes i als participants de diferents moviments

culturals que varen participar en els grups de discussió. Persones com: Teresa Climent, Pere Guanter, Francesc Imbernon, Carme Jornet, Xavier Martínez Celorrio, Josep Salas, Joan Sánchez, Xavier Sánchez, Mercè Sunyol. Grup de Dones de Manlleu, als responsables de l'Ateneu Nou Barris, als participants del Banc del Temps de l'Esquerra de l'Eixample i a totes aquelles persones de diferents espais culturals que van atendre les nostres trucades telefòniques. Molt especialment donem les gràcies a la Fundació Jaume Bofill que va concedir una subvenció per a realitzar la recerca i a l'Institut de Ciències de l'Educació de la Universitat de Barcelona que en tot moment ens van donar el seu suport material i humà.

1. L'aprenentatge en Xarxa. Principis teòrics

1.1 Naixement d'una nova forma d'aprendre

Intercanviar coneixements sempre ha estat una constant en la història dels éssers humans. Un sap una cosa i ho ensenya a un altre sense cap altra complicació. Evidentment, aquests transvasaments de coneixements, en general, es feien, o bé dins de contextos locals i a partir de persones conegudes, o bé dins de les diferents institucions educatives. Era, doncs, en l'àmbit de l'espai privat o en espais institucionals de caire educatiu on majoritàriament les persones adquirien els coneixements que es necessitaven.

Un dels objectes del nostre estudi és analitzar en quin moment neix una nova forma d'intercanviar coneixements entre persones. Aquesta nova forma té com a condició que sigui pública, que pugui arribar a tots els sectors socials i que impliqui la idea d'intercanviar i compartir, on tothom pugui participar d'aprenent i professor alhora. Deixarem de banda, doncs, altres formes d'intercanviar i propagar coneixements que no compleixin aquestes condicions.

La idea de Xarxa i les característiques que comporta: no unidireccionalitat, no verticalitat, sentit mutu, interconnexió, obertura, globalitat, reciprocitat, flexibilitat i no jerarquització, defineix aquesta nova modalitat de transmissió de coneixements.

Aquestes condicions que manifestem tenen com a precedent en el nostre context alguns ateneus i certs moviments de cultura popular que comencen a estendre aquesta nova pràctica formativa a Catalunya a començament del segle XX. En molts dels ateneus populars, ateneus obrers i racionalistes i en iniciatives de cultura popular, es propaga la idea d'estendre coneixements als sectors populars. Les mateixes persones que adquireixen els sabers són de vegades les encarregades d'organitzar el seu propi coneixement.

En algun dels ateneus, com és el cas de l'Ateneu Enciclopèdic Popular, hi hem trobat clares manifestacions en els documents, on, a més d'incitar als seus socis que participin als diferents cursos, també se'ls demana que contribueixin

a fer-los. En els apartats següents descriurem, amb més detall, aquestes experiències.

Aquesta pràctica coincideix, en bona part, amb la filosofia educativa que al darrer terç del segle XX s'estén per una part d'Europa, partint principalment de les idees d'Ivan Illich i de certs plantejaments de pedagogs, com Paulo Freire i Celestin Freinet. Aquestes idees cristal·litzen, entre d'altres experiències, en el Moviment d'Intercanvi Recíprocs de Sabers (MRERS. *Mouvement des Resaux d'Echanges Réciproques de Savoirs*), a França. El Moviment d'Intercanvi de Sabers francès té com a apunt de partida les experiències iniciades per Claire Héber-Suffrin, una mestra que exercia al municipi d'Orly, als voltants de París, al començament dels anys setanta, i sobretot a principis dels 80 a Évry, amb el recolzament i iniciativa del seu marit, Marc Héber-Suffrin. Les experiències franceses arriben a Catalunya a inicis dels 90 i generen un conjunt de Xarxes que comparteixen la mateixa idea d'intercanviar coneixements de forma oberta i pública.

1.2 La Xarxa i la transmissió de coneixements en el món de l'esfera privada i en l'esfera pública

La transmissió dels coneixements sempre s'ha desenvolupat predominantment en la història de la humanitat en dos àmbits diferents: o bé les persones aprenien dins de l'àmbit privat més pròxim als individus, o bé les persones assistien a determinades institucions d'àmbit públic on adquirien els coneixements. Simplifiquem l'estudi a aquest dos àmbits, però és evident que hi ha situacions socials on és difícil distingir si el lloc on es transmet el coneixement és privat o públic, o bé si està en la frontera dels dos àmbits.

Una altra situació fonamental diferenciadora seria la forma de la transmissió de sabers, o bé es fa en àmbits institucionals marcadament jerarquitzats, o bé es fa a través de Xarxes socials de predomini horitzontal. Si es dona aquesta última situació, la Xarxa pot tenir un caràcter local o restringit, o, per contra, tenir un caràcter públic i obert.

Com a conseqüència, sorgeixen quatre tipologies bàsiques de transmissió de coneixements, segons si es donen en les esferes de predomini públic o privat, o si les formes de transmissió es desenvolupen en institucions marcadament

jerarquitzades, o, per contra, la transmissió es dona en Xarxes obertes de tipus horitzontal. El quadre de la taula 1 recull aquestes quatre possibilitats.

Taula 1 Tipologies de transmissió de coneixements

	Predomini de l'esfera privada	Predomini de l'esfera pública
Transmissió de coneixements en àmbits institucionals jerarquitzats	Reservat a esferes institucionals restringides	Institucions obertes destinades a la transmissió de coneixements
Transmissió de coneixements en Xarxa	Reservat a les esferes locals pròximes a les persones i d'accés restringit	Coparticipació en la transmissió dels coneixements i d'accés obert

Descriurem algunes característiques d'aquestes quatre formes diferencials de transmetre els sabers a les nostres societats.

La primera és, doncs, la que es dona en les esferes institucionals restringides, on la transmissió de coneixements es realitza en un àmbit de predomini privat i en institucions marcadament jerarquitzades. Per exemple, seria el cas d'una dinàmica de transmissió en determinades associacions o institucions de tipus restringit, on hi ha limitacions clares d'accés. Pot implicar, en aquests casos, una dinàmica d'extensió de sabers, però la transmissió està restringida a certs individus. Hi ha, doncs, un cert predomini privat, es reserva a determinades persones i no es fa públic a tothom. Tal com hem assenyalat, en determinades circumstàncies seria difícil diferenciar si una determinada institució estén un saber de forma privada o pública. Les situacions intermèdies són possibles.

La segona possibilitat és la transmissió de coneixements a través d'institucions obertes. Durant els diferents períodes històrics el coneixement s'ha transmès en institucions que, de forma pública, oferien el seu corpus de sabers. Segons els moments o les circumstàncies, les estratègies han estat diferents, però sempre han conservat un predomini vertical i jeràrquic en l'extensió del saber. Aquestes institucions són de tipus escolar, universitari o educatiu de qualsevol mena, sempre que impliqui una jerarquia i una unidireccionalitat netament marcada en la transmissió dels coneixements.

La tercera possibilitat és la transmissió en Xarxa dins d'esferes locals i pròximes als individus de caràcter privat. Aquesta forma representa la modalitat de transmissió més antiga, és aquella que es dona en el mitjà familiar i d'amistat més pròxima dels individus o en institucions de caràcter restringit que desenvolupen el coneixement en Xarxa. Tradicionalment, els pares, les famílies i els cercles d'amistat han transmès els coneixements a les generacions joves o als que constituïen el cercle d'amistat. A través d'aprenentatges informals, les persones adquirien determinats coneixements de la cultura en la qual vivien.

La situació és clara: qualsevol persona dins de l'àmbit familiar o d'amistat pot ensenyar un determinat coneixement. És la forma més estesa de com els sabers s'han transmès d'una generació a una altra al llarg de la història.

La quarta possibilitat és aquella que es dona quan hi ha una coparticipació en la transmissió de coneixements i és de forma oberta. La transmissió de sabers es faria, doncs, en forma de Xarxa i dins de l'esfera pública. Implica una transmissió de coneixements de forma oberta i es pot estendre a qualsevol grup social i en qualsevol circumstància. Implicaria, també, reciprocitat en l'intercanvi de sabers, almenys de forma potencial. En la història de la transmissió de coneixements és la modalitat que té un naixement més proper.

Al llarg d'aquest estudi descriurem com es genera en el context de Catalunya aquesta nova forma d'aprendre en Xarxa i que comença el seu camí de forma incipient a l'inici del segle xx.

1.3 Precedents Pedagògics de l'Aprenentatge en Xarxa. Aportacions d'Ivan Illich. Els criteris pedagògics de Freire i Freinet

Les Xarxes d'Intercanvis de Coneixements, posades a la pràctica en les darreres dècades del segle xx, tenen uns precedents ideològics que serviren de base teòrica, sobre la qual es varen sustentar molts dels projectes. Les teories d'Ivan Illich, Freire i Freinet s'han de tenir en compte per conèixer els corrents ideològics que les varen fer possibles.

D'aquests autors, el que està més directament relacionat amb les Xarxes d'Intercanvis de Coneixements és Ivan Illich. La seva aportació és més que una base ideològica, ja que al seu llibre *La sociedad desescolarizada* (Illich, 1974) proposa directament una experiència d'intercanvi de coneixements: les llotges

d'habilitats. Aquesta proposta, feta els últims anys dels seixanta és directament una proposta de Xarxa d'Intercanvis de Coneixements.

El llibre parteix explicant una confusió: la que hi ha entre "escola" i "coneixement". Per a Illich, tradicionalment i a la pràctica, ni l'escola ni els professors/es són la vertadera font de coneixement: *"Todos hemos aprendido la mayor parte de lo que sabemos fuera de la escuela"*. Però està profundament arrelada la idea que el coneixement només s'adquireix a través de l'escola i a la infància. D'aquesta manera s'enforteix el sentiment que aquells que no tenen estudis estan desposseïts del coneixement:

"A los pobres se les quita su respeto a sí mismos al suscribirse a un credo que concede la salvación sólo a través de la escuela y los alumnos no aprenden lo que saben de sus maestros".

Aquest mite fal·laç iniciat en l'escola infantil es continua en l'ensenyança secundària i en la universitat. Aquesta ja no és com antigament un espai de discussió, on el coneixement es redescobria a partir de la interacció entre alumnes i professors, sinó una institució que solidifica el mite que relaciona escola (en aquest cas, universitat) amb coneixement. El resultat és que les persones queden desproveïdes de les habilitats i inclinacions naturals a desenvolupar-se i aprendre. Aquestes es transformen en una demanda d'instrucció cada vegada més gran. Es considera que la raó que provoca que l'escola, tot i la teòrica democratització, segueixi provocant desigualtats, és que no té prou recursos. No es demana un canvi de paradigma on es deixi de confondre l'escola amb l'ensenyança, sinó més inversió en recursos en aquests falsos serveis d'utilitat pública.

Però el que demana Illich és un canvi de paradigma, on l'escola deixi de ser considerada com la legítima transmissora de sabers i doni pas a unes institucions que deixin que cada persona es creï lliurement a ella mateixa, que *"permitan a cada hombre definirse él mismo aprendiendo y contribuyendo al aprendizaje de otros"*. No ens hem d'aturar a la idea que no és possible un altre tipus d'aprenentatge. Com ell afirma:

"(...) me propongo mostrar que lo contrario de la escuela es posible: que podemos apoyarnos en el aprendizaje automotivado en vez de contratar profesores para sobornar y obligar al estudiante a hallar el tiempo y la voluntad de aprender, que podemos proporcionar al aprendiz nuevos vínculos con el mundo en vez de continuar canalizando todos los programas educativos a través del profesor".

Illich proposa idees per a una societat que no existeix ara, però que serien aplicables donada l'actual frustració pel sistema escolar, que és un potencial per a la possible arribada d'altres formes socials. Un bon sistema educatiu hauria de basar-se en tres objectius: proporcionar recursos a tothom en qualsevol moment de la vida, donar la possibilitat que aquells que vulguin compartir els seus coneixements ho facin amb aquells que vulguin aprendre d'ells, i que cadascú de nosaltres pugui exposar els nostres arguments respecte a qualsevol tema.

Aquest nou sistema no hauria de sotmetre ningú a un currículum obligatori, ni discriminar les persones per posseir o no un diploma o certificat. El seu propòsit seria facilitar l'accés dels aprenents als canals d'aprenentatge sense que fossin necessaris ni credencials ni titulars, i el plantejament hauria d'estar més a prop de les coses i persones que podrien voler posar-se en contacte, els que busquen aprendre a fi d'aprendre, de què s'ha d'aprendre.

Per possibilitar aquest lliure accés s'haurien d'idear estructures de relacions, i serien necessàries disposicions administratives, tecnològiques i legals. Finalment, proposa quatre enfocaments que permetin als estudiants accedir a qualsevol recurs educatiu.

Un d'aquests enfocaments o vies són els *serveis de referència respecte d'objectes educatius*, que facilitin l'accés a coses o processos per a l'aprenentatge formal. Una segona proposta és el *servei de recerca de company*, una Xarxa de comunicació que tindria com a finalitat posar en contacte persones amb unes inquietuds d'aprenentatge similar. La tercera proposta seria crear uns *serveis de referència respecte d'educadors independents*, que recolliria les adreces i descripcions de professionals, paraprofessionals i independents al servei de qui vulgui posar-se en contacte amb ells.

Però de les vies que proposa Illich, la que realment ens interessa per a l'estudi és la de *l'lotges d'habilitats*, una proposta per transformar un sistema de reconeixement d'habilitats basat en diplomes obtinguts mitjançant el procés de l'ensenyança formal en un sistema de reconeixement d'habilitats més lliure, on cada persona, independentment de la seva trajectòria, pugui demostrar que té els coneixements necessaris per transmetre'ls als altres.

El model de professor/a que demostra les seves aptituds a partir d'un diploma es veuria substituït per un "model d'habilitat", que seria aquella persona que posseeixi una habilitat i estigui disposada a demostrar-ne la pràctica. L'ensenyança formal no seria necessària: si la major part de les coses que sabem les hem après fora del sistema formal, per què no es pot estendre aquesta manera d'aprendre a les habilitats més complexes?

Per a Illich, hi ha una escassetat d'habilitats, que es troba en la necessitat de mostrar-les mitjançant un certificat. Ell sosté que *"habría abundancia de personas que pueden demostrar habilidades tan pronto aprendiéramos a reconocerlas fuera de la profesión de la enseñanza"*. Però hi ha interessos privats que hi hagi una escassetat d'habilitats, ja que d'aquesta manera només uns quants es beneficien de ser dels pocs que tenen aquestes habilitats. El resultat és que les escoles produeixen escassetat de persones especialitzades, i que

... "los certificados tienden a coartar la libertad de la educación al convertir el derecho civil de compartir uno sus conocimientos en el privilegio de la libertad académica y que ahora se confiere sólo a los empleados de alguna escuela".

Els nous professors d'habilitats necessitarien un incentiu per compartir els seus coneixements, de manera que s'hauria d'idear algun sistema de canalització de fons públics. És en aquest moment quan Illich proposa una alternativa, que és realment una proposta de formar una Xarxa d'Intercanvis de Coneixements.

"Un planteamiento mucho más radical consistiría en crear un "banco" para el intercambio de habilidades. A cada ciudadano se le abriría un crédito con el cual pudiese adquirir habilidades fundamentales. Por

encima de este mínimo, corresponderían créditos adicionales a quien los ganasen enseñando, ya fuera sirviendo como modelos en centros de habilidades organizados, ya lo hicieran privadamente en casa o sobre la marcha. Sólo aquellos que hubiesen enseñado a otros durante un lapso equivalente podrían solicitar el tiempo de profesores más avanzados. Se promovería una elite enteramente nueva, una elite formada por quienes hubiesen ganado su educación compartiéndola. [...] El funcionamiento de una Lonja de Habilidades dependería de la existencia de organismos que facilitarían el desarrollo de la información —listas de personas— y asegurarían su uso libre y barato”.

Amb aquestes paraules fa Ivan Illich la primera proposta de crear la nova manera d'aprendre, que són les Xarxes d'Intercanvis de Coneixements: l'adquisició del coneixement a partir de la interacció amb persones de l'àmbit públic —desconegudes— que no han de mostrar els seus coneixements amb un certificat d'aptitud. Entre aquesta proposta i la posada en pràctica de les Xarxes hi ha certes diferències. La més important és que la proposta d'Illich és aplicar aquest model a nivell macro a la societat en substitució de l'ensenyança formal, mentre que les Xarxes no deixen de ser, de moment, una manera d'aprendre complementària, per dir-ho així, d'una educació formal a la qual no pretenen substituir.

Un altre autor que està en la base dels principis pedagògics de les Xarxes d'Intercanvis de Coneixements és el brasiler Paolo Freire. En les Xarxes europees i en les de Catalunya es ben constatable la seva influència. En el seu llibre principal, *Pedagogia de l'oprimit*, planteja les bases de com entén l'educació. Segons Freire, l'educació tradicional està fonamentada en la dicotomia educador–educand. L'educador és el que sap, els educands són els que no saben. Si l'educador és el que pensa i el que parla, els educands són els objectes pensats i els que escolten. El primer cosifica el segon deshumanitzant-lo i no deixant-lo desenvolupar-se com a persona, negant-li el dret a ser. Com a conseqüència, ningú pot arribar a ser si no es deixa ser als altres.

Un altre dels seus plantejaments es basa en la idea de l'educació bancària, entén l'educand com un banc, on reté en la seva caixa els paquets de coneixements i receptes que ha preparat el seu educador. S'absolutitza la ignorància i la saviesa. L'un pensa, sap, pren les opcions, actua, elegeix les opcions, té l'autoritat, és subjecte... L'altre és educat, és pensat, rep i executa les opcions que es van prendre per a ell, obeeix. És, doncs objecte.

En les seves relacions amb el món, aquesta educació entén que l'home és espectador o modificador del món en funció dels interessos d'altres. No és creador, no és transformador crític del seu entorn col·lectiu. L'educació tradicional roman per una sèrie de factors: la llibertat és més costosa que la submissió; està justificada, premiada i defensada per les classes dominants; els educadors no volen perdre el seu rol actual; hi ha desconfiança en la capacitat creadora dels homes, i hi ha interessos creats en la producció i la comercialització de la cultura.

Com a oposició a l'educació bancària hi hauria l'educació alliberadora, on la relació educador-educand és dialèctica, ningú educa a ningú i ningú s'educa sol, totes les persones ens eduquem els uns als altres mediatitzats per l'entorn. No es pot dir que ningú sigui "inculte", ja que la pura subsistència és un desafiament important, enfrontar-s'hi és fer cultura, ser cultes.

A través de la cultura les persones fan la història; Freire entén la cultura com el conjunt de respostes que les persones donen als desafiaments que el món els presenta i els ha presentat, així com quelcom en contínua construcció.

Per a la construcció del coneixement, Paulo Freire proposa la creació de cercles de cultura, on els temes per tractar serien tan diversos com la relació home-món, on viuen els integrants del cercle. El diàleg seria a la base del cercle de cultura; dialogar és establir una relació horitzontal entre dos pols; en la comunicació dialògica, els dos pols han de superar la relació jo-tu, qui dialoga té confiança en la capacitat creadora dels homes.

En la filosofia de les Xarxes d'Intercanvis de Coneixements es pot observar la similitud amb molts dels plantejaments de Freire, en el sentit de concebre la transmissió de coneixements fora del rol típic de la transmissió tradicional, on estan molt definits el rol de professor i de l'alumne. La tendència a crear situacions horitzontals, on tothom és professor i alumne alhora, són dos punts clars de coincidència.

Un altre autor que és a la base de determinats principis pedagògics de les Xarxes d'Intercanvis de Coneixements és Célestin Freinet. Els iniciadors de les Xarxes franceses citen amb freqüència els plantejaments educatius del cèlebre mestre francès. Va generar entorn del seu ideari pedagògic un actiu moviment de notable influència en els mestres. Claire Héber-Suffrin (1998), persona clau en les Xarxes franceses, manifestava que en el context del grup Freinet es va generar la seva primera formació pedagògica:

"El grup Freinet (...) es reunia el dijous al matí, dia lliure. Cadascú fèiem venir els nostres alumnes, i fèiem la classe davant dels nostres col·legues voluntaris que ens observaven i ens criticaven. Hi havia reciprocitat en els rols, la crítica era una crítica constructiva per avançar conjuntament. A través d'aquest sistema, s'intercanviaven sabers, saber fer, formes de qüestionar-se, es treballava sobre les nostres dificultats, els nostres errors, els nostres assaigs i les nostres disfuncions".

Molts aspectes de la pedagogia proposada per C. Freinet estan implícits en la pedagogia que mou les Xarxes d'Intercanvis de Coneixements. El paper actiu, creatiu, cooperatiu i participatiu que el mestre francès donava als seus alumnes és en la base de molts dels principis de les Xarxes. Per a Freinet els nens no han de construir el seu coneixement a partir d'un grapat de coneixements que parteixen de l'interès del mestre. Ans al contrari, els nens han de construir el coneixement a partir dels seus interessos i de l'elaboració dels seus textos. Aquest procés d'aprenentatge centrat en la persona que aprèn es guiarà amb una sèrie de tècniques que serviran de recolzament, per exemple: la constitució d'una cooperativa escolar, el text lliure, l'hort escolar, l'estudi del medi local, els intercanvis escolars, els plans de treball, les conferències dels alumnes, l'elaboració d'un diari, la impremta escolar, etc. (Freinet, 1972).

El model educatiu que proposa Freinet no es basa en una transmissió tancada, proposa en els seus escrits que els adults s'incorporin al món escolar per explicar els seus sabers. Hi havia una actitud d'extensió dels sabers de la comunitat cap a l'escola. Estava, doncs, molt implícita en els mestres que participaven en el moviment basat en la pedagogia Freinet, la idea d'incorporar

al saber de la classe el saber viu de la comunitat. Al mateix temps els nens participaven en la comunitat fent conferències sobre allò que havien descobert en la comunitat. L'intercanvi de sabers en un mitjà públic era un fet: uns anaven a l'escola a explicar coses i els nens anaven a la comunitat a explicar-ne d'altres. Es transmetia coneixements en Xarxa i de forma pública oberta. Aquesta pràctica escolar es va traspasar a la comunitat de fora de l'escola i va contribuir a estendre aquesta modalitat de transmissió de sabers que té els seus orígens en els moviments de cultura popular de finals del segle XIX i començament del XX.

2. Precedents històrics de l'intercanvi de coneixements a Catalunya

2.1 Ateneus populars i obrers

La filosofia cultural de molts dels ateneus i d'altres entitats de cultura popular coincideix en bona part amb la filosofia d'allò que ara entenem com a aprenentatge en Xarxa. La base d'aquesta nova forma d'adquisició de sabers és: intercanviar coneixements en contextos públics amb participació activa dels implicats, sense ser elitista i fora de la lògica del mercat.

Moltes d'aquestes característiques es donen als ateneus, però no totes. En general, aquestes institucions que havien nascut a França a finals del segle XVIII no arribaven a tots els sectors socials, tot i que sí que tenien la idea de propagar el saber al ciutadà. Les classes populars eren a un abisme de participar en els contextos i en els debats que hi havia.

A Catalunya el primer ateneu neix el 1854, l'ateneu mataroní, amb el nom de Societat d'Amics de la Instrucció (Bosch, 1991). L'objectiu fonamental que estableix aquest ateneu és donar instrucció als seus socis que, en general, com a la majoria dels ateneus, estava format per persones de les capes mitjanes. A la dècada següent neix una modalitat diferent d'ateneus formats principalment per obrers. La cultura comença a percebre's com un instrument indispensable per a l'emancipació social, allò condueix els treballadors a la necessitat d'autoorganitzar-se culturalment (diversos autors, 1986). Aquesta idea que l'alliberació ha de ser obra dels mateixos treballadors l'expressa clarament Maluquer: *"Así pues, pueblo trabajador a quien me dirijo, dedícate al estudio en las horas de descanso, aprende a leer y a escribir, no te arredre el no haberte dedicado al estudio desde tu infancia (...) porque no debéis creer que todo depende de los demás, ha de depender también de vosotros mismos"* (Maluquer, 1863).

Com a alternativa als ateneus liberals, neixen amb la idea de portar els coneixements als sectors populars els ateneus de classe. Un exemple significatiu en va ser l'Ateneu Català de la Classe Obrera creat a Barcelona

l'any 1861. En aquests ateneus està implícit el caràcter no elitista i l'extensió del coneixement als sectors populars. Ara bé, és clar que no hi havia la idea i la possibilitat que tots els participants es poguessin convertir en aprenents i ensenyants a l'hora. Les barreres culturals del coneixement lletrat eren molt grans. Per exemple, l'any 1900 el percentatge de població analfabeta a Espanya era del 56,07% entre la població adulta. Resulta evident la limitació de la majoria de la població cap a determinades formes culturals.

Malgrat aquestes limitacions, en alguns dels ateneus de començament de segle neix la idea de l'aprenentatge recíproc i de la participació activa en el procés d'adquisició del coneixement. Un exemple clar n'és l'Ateneu Enciclopèdic Popular, la seva màxima de "*A nadie ni nada excluye*" ens indica el caràcter universalista de cultura. És en aquest ateneu on hem trobat la referència més antiga a Catalunya sobre l'aprenentatge en Xarxa, la cita que transcrivim d'un dels seus butlletins és molt significativa:

"Todos pueden cooperar a la vida de nuestro Ateneo, inscribiéndose como socios activos, enriqueciendo con regalos o préstamos el Museo y la Biblioteca, dando fraternalmente algunas lecciones, contribuyendo en fin, con algo de su ciencia, de sus palabras, de sus libros, de su dinero, de su trabajo en general, y, más que nada de su afecto y entusiasmo. En cambio el Ateneo ofrece un poco de luz, un rincón de conocimiento y de amor en esta ciudad devorada por el interés, el odio y las inevitables miserias de la vida material." (Boletín del Ateneo Enciclopédico Popular. 1914)

La idea de donar lliçons a més a més de rebre-les, com ens manifesta la cita, és una característica ben significativa de l'aprenentatge en Xarxa. La reciprocitat cultural és una constant en el seu ideari, en referir-se a l'Ateneu es manifesta clarament aquesta reciprocitat: "*(...) es un centro de mutua cultura*". També el sentit de fer arribar el coneixement a tots els sectors populars era un punt clau dels seus objectius: "*El fin inmediato del Ateneo es la instrucción, y sobre todo la instrucción de los que, por vivir de sus manos, se ven más*

privados de ella; aspirando a ser, con el tiempo, una verdadera Universidad popular".

Malgrat el tarannà obert i "xarxer" de la iniciativa, no es pot afirmar que domini a l'Ateneu Enciclopèdic Popular un aprenentatge en Xarxa, tot al contrari, com a la majoria dels ateneus de l'època, és la transmissió envers l'intercanvi l'element dominant.

Sobre la tipologia de cursos que s'oferien a l'Ateneu Enciclopèdic, els que tenien més èxit eren els relacionats amb els idiomes, el càlcul, la gimnàstica i la composició escrita. Mostrem el nombre d'alumnes i tipologies de les classes més concorregudes en el període 1913–1914.

	alumnes
Francès (1r curs)	129
Gimnàstica	87
Francès (2n curs)	85
Gramàtica i composició literària	64
Tenidoria	55
Aritmètica	52
Anglès	50

Font: *Boletín del Ateneo Enciclopédico Popular* (1914).

Té un element en comú amb les nostres Xarxes actuals, igual que en l'Ateneu Enciclopèdic, els idiomes constitueixen el principal interès dels participants. També tenen èxit altres estudis, com els relacionats amb l'esport i la composició literària. Més endavant ens referirem a les tipologies de cursos que es fan actualment.

2.2 Moviments de cultura popular

Un dels objectius del nostre estudi és saber en quines circumstàncies neix la transmissió de coneixements en Xarxes obertes. A partir d'alguna de les citacions d'apartats anteriors hem vist que a començament de segle xx ja estava estesa la pràctica de compartir sabers i es donaven moltes de les característiques de l'aprenentatge en Xarxa dins de Catalunya. L'estudi, l'hem centrat en les Xarxes d'Intercanvis de Coneixements actuals, però deixem clar

que tant moltes de les concepcions com de les pràctiques de moltes de les idees de les Xarxes d'Intercanvis de Coneixements Mutus no són el producte d'una iniciativa exclusiva que neix a França a la dècada dels 70 i dels 80 i ens arriba a començaments dels anys 90. Hi ha una història anterior que no podem oblidar, és cert que no estava gaire estès l'aprenentatge mutu, però circumstancialment es donava l'aprenentatge i l'intercanvi de sabers en Xarxa. La situació actual no és més que la continuació en un context diferent d'algunes de les iniciatives que des de el segle XIX s'han donat a Catalunya dins de la denominada "cultura popular". No entrarem en la pluralitat de significats i confusions que pot portar el nom "cultura popular", però, a manca d'una altre terme, aquest nom ens serveix per identificar una cultura on poden participar els diferents grups socials, no és restrictiva, no comporta barreres socials d'exclusió, ja siguin econòmiques, socials o simbòliques, fomenta la creació cultural i la participació està a l'abast de tothom.

Si bé molts dels ateneus van formar part de la denominada cultura popular, hi havia d'altres institucions que, malgrat no portar el nom d'ateneu, feien similars activitats culturals. Bosch (1991), quan analitza els ateneus de Catalunya, fa l'observació que moltes institucions que es denominaven casals, centres de cultura, etc. feien actuacions semblants que les dels ateneus. Així doncs, van ser moltes les associacions que d'una forma o d'altra van generar tota mena de cursos que transmetien coneixements.

La concepció dominant tant del segle XIX com del XX era considerar la cultura com quelcom exclusivament superior. S'entenia que la transmissió de sabers era una qüestió que devien fer només determinades persones de cert estatus i es restringia a certs coneixements. Hi havia, doncs, unes barreres simbòliques que feien que no és pogués fer qualsevol curs de qualsevol coneixement i, menys encara, que persones de la cultura comuna poguessin tenir l'atreviment d'impartir qualsevol saber d'una forma pública i oberta. Malgrat tot, moltes iniciatives de la denominada cultura popular estenien coneixements de tota mena; ateneus, centres culturals, sindicats, casals... van contribuir a la idea de l'extensió cultural.

Una concepció molt estesa era categoritzar que el poble era "inculte", calia, doncs, culturalitzar els grups socials que restaven exclosos de la denominada "cultura". El principi de la Il·lustració d'acabar amb la ignorància de les classes

populars estava vigent en bona part dels diferents sectors socials. Ara bé, comença a donar-se a llarg dels anys una certa contestació a la idea monolítica de cultura i tant des d'alguns ateneus i associacions com des del moviment sindical lligat a anarquistes i socialistes, es comença a reivindicar el paper de la cultura popular, on el concepte de cultura deixa de tenir un sentit restrictiu i es concep amb un sentit més extensiu, on els grups socials que no participen gaire de la cultura superior poden participar de la seva cultura. S'inicia, doncs, un procés d'intercanvi mutu de sabers sense barreres socials que propicia el trencament de la idea jerarquitzada i monolítica de cultura. La descripció del sentit d'extensió dels coneixements i de la participació cultural que hem fet a l'apartat anterior de l'Ateneu Enciclopèdic és potser paradigmàtic i exemplar del que és un aprenentatge en Xarxa dins d'una iniciativa de cultura popular.

3. Història recent de les Xarxes d'Intercanvis de Coneixements a Catalunya

3.1 L'inici de les Xarxes a Catalunya

La llarga tradició de cultura popular que hi ha a Catalunya, així com l'esperit de participació i el desig de millorar la vida cultural dels barris, va possibilitar un espai perquè es desenvolupessin les Xarxes d'Intercanvis de Coneixements a Catalunya.

La primera vegada que es va parlar sobre Xarxes a Catalunya va ser en la Fundació de Serveis de Cultura Popular. Amb el suport d'aquesta Fundació, hi havia constituït un grup denominat Trama, on confluïen diverses persones que pertanyien a diferents associacions i institucions del món de la cultura que treballaven temes relacionats amb la formació d'adults i l'educació en valors. En una de les reunions que aquest grup va dur a terme es va comentar una experiència desenvolupada a França sobre aprenentatge en Xarxa. La informació va arribar a través de Marta Farrés persona vinculada al moviment cooperatiu i que en aquell moment treballava en temes relacionats amb la Unió Europea. Aquesta persona tenia amistat amb una funcionària del Ministeri d'Educació francès i va ser la que li va transmetre l'experiència d'intercanvi de sabers que s'estava desenvolupant a França.

El projecte va semblar interessant i engrescador, sobre tot per la seva senzillesa, pels seus valors, perquè la reciprocitat que propugnava estava a la base de moltes iniciatives populars. Es veia, doncs, la possibilitat d'aplicació al context de Catalunya.

A totes les persones que participaven en el grup de Trama els va semblar una proposta força motivadora i es va decidir fer algunes trobades per reflexionar entorn del projecte. El punt d'inici va ser la discussió d'un primer document francès que explicava què són les Xarxes. D'aquestes sessions sorgiren moltes idees, alguns interrogants, ganes d'aplicar l'experiència a Catalunya i l'interès per conèixer de prop la seva aplicació. Es van enllaçar idees, també es va parlar dels ateneus populars.

Per conèixer més bé el projecte es va decidir que dues persones assistissin a un col·loqui convocat pel MRERS (Mouvement des Réseaux d'Échanges Reciproques du Savoirs) a Dunkerque (França).

L'anada a Dunkerque va ser una oportunitat per conèixer persones amb diferents experiències entorn de les Xarxes, saber com s'aplicaven, quins eren els seus referents ideològics i pedagògics... El contacte va ser interessant, van desaparèixer alguns dubtes, van sorgir nous interrogants, però es va veure més factible adaptar el model al nostre context. Es va decidir continuar reflexionant en grup i anar veient possibilitats de crear alguna Xarxa. Es va escampant la idea entre persones i entitats amb les quals hi havia alguna relació.

En diferents moments van passar pel grup de reflexió representants de diverses associacions, com ara: Àgora, Comissió Diocesana de Migració, AV Esquerra de l'Eixample, EA Casc Antic, etc.

Una persona, des de l'Ajuntament de L'Escal, va anar a Ser.Gi, perquè volien treballar al seu municipi sobre l'educació en valors. Estaven interessats en aquest tema perquè hi havia algun indici en el barri Rosa Lau d'actitud poc cívica per part d'algun col·lectiu. Un dels membres de Ser.Gi va anar al barri a fer una primera xerrada, va explicar el projecte a la gent del barri i va trobar algunes persones interessades i motivades, com l'educadora del barri. Llavors s'inicià el procés per crear la primera Xarxa a Catalunya.

A més a més del viatge a Dunkerque i tota la informació que s'havia anat recollint, va prendre cos la possibilitat que algú fes un curs de formació a Évry. Així es va decidir que hi anessin tres persones per tal de fer-se una idea més precisa del funcionament de les Xarxes a França.

A Castelldefels la metodologia de les Xarxes va ser aplicada a la feina dels Grups d'Alfabetització Comunitària pel seu coordinador.

Des de Ser.Gi es va anar escampant la idea per les comarques gironines. A Salt va sorgir un nucli de persones que inicialment responien molt favorablement a la invitació de crear una Xarxa. Ben aviat es comprovà que eren persones massa enfeinades, però en un segon intent se'n responsabilitzà un grup de joves que, acompanyats d'un dels fundadors, van mantenir viva i activa la Xarxa d'aquesta localitat.

La necessitat d'aprofundir en aspectes metodològics, de funcionament i de gestió, així com l'interès per intercanviar les respectives experiències de treball,

va portar a convocar una primera trobada de formació. Seguint els criteris i la filosofia de les Xarxes, aquestes es plantegen com un espai de formació recíproca, sense cap ponència d'especialistes ni sessions magistrals. Un resultat afegit de les primeres trobades de formació és el naixement d'una certa consciència de grup, de compartir un projecte amb persones molt diverses que més enllà dels aprenentatges tenen en comú uns valors i una determinada manera de veure el món. La continuïtat d'aquestes trobades i l'organització d'unes altres més obertes per a tots els participants a les diverses Xarxes és el pas següent. Com manifestava una de les persones del grup TRAMA, iniciadores del projecte:

... "la voluntat de mantenir aquell nivell de coordinació, i d'anar fent créixer o acompanyar aquests projectes que naixien des d'aquest nucli, va ser un gran encert. Des d'aquest punt de vista, tots ens hem sentit com a més acompanyats els uns als altres. I alhora l'hem pogut fer treballant en alguna cosa en concret, però pensant a la vegada el projecte del nostre petit moviment; anar-ho pensant conjuntament. Això és l'interessant".

3.2 El desenvolupament de les Xarxes a Catalunya

Des del grup de reflexió inicial es fa el seguiment dels diversos projectes que estan en marxa. A més de les teories que inspiren les Xarxes, se segueix l'evolució dels intercanvis, l'adequació metodològica del projecte, la progressiva extensió de la Xarxa en els respectius territoris, les dificultats que sorgeixen i les innovacions que s'hi fan. Des de la mateixa plataforma es mira de donar resposta a les diverses necessitats tècniques i de recursos que van apareixent: tríptics, dossiers informatius, finançament d'activitats, traducció de materials, etc. També es manté relació amb les Xarxes franceses. Així, a poc a poc, es va bastint el que serà el nucli de coordinació de les Xarxes existents a Catalunya, on hi participen representants de totes les Xarxes. En aquest inici la seu s'estableix a la Fundació de Cultura Popular.

Les Xarxes d'Intercanvi i la seva aplicació a Castelldefels, l'Escala i Salt, es va coneixent a través de converses, articles en publicacions, sessions informatives

i sobretot "de boca a orella". Creix l'expectativa en nombroses entitats i entre professionals i voluntaris de l'educació social i l'animació sociocultural. Són diversos els projectes que triguen mesos a quallar i a configurar un equip d'animació disposat a endegar una nova Xarxa.

En l'estudi realitzat per P. Pari (2000) sobre el *Diagnóstico del estado de las Xarxes d'Intercanvis de Coneixements de Catalunya y la viabilidad de su federación* es recullen aspectes sobre el desenvolupament i l'origen de les set Xarxes que estaven en actiu en aquell moment a Catalunya, a més a més, també es valora la Xarxa de Mataró, que es trobava sense activitat. Descrivim a continuació alguns dels aspectes de les Xarxes que funcionaven l'any 2000 partint d'aquest diagnòstic i de relats aportats a través de diferents converses mantingudes amb membres de les diferents Xarxes.

Com hem dit abans, la primera Xarxa d'Intercanvi de Coneixement de Catalunya sorgeix a **l'Escala**, un poble de 6.000 habitants a la costa nord de Girona. A l'octubre de 1991 es realitza una reunió al centre cívic Rosa Lau en què hi participa gent de l'Associació de Veïns i del barri. Dues persones vinculades a Ser.Gi i coneixedores de les Xarxes aprofiten l'ocasió per impulsar la creació de les mateixes experiències que ja es fan a França.

Algunes persones del barri mostraren molt d'entusiasme amb la idea, i amb la seva col·laboració es va fer possible la Xarxa. L'objectiu, en termes generals, era fer una feina d'animació del barri de forma innovadora, fent realitat els principis d'igualtat, reciprocitat i desmonetarització.

La Xarxa de **Castelldefels** s'inicià al gener de 1992 amb la iniciativa de dos mestres dels Grups d'Alfabetització Comunitària, que proposaren fer alguns tallers que tinguessin el mateix esperit de les Xarxes. Van començar tallers de cuina. Cada dia un dels participants confeccionava i explicava la recepta, tots aportaven les seves experiències sobre el plat i els aliments corresponents.

A l'octubre del mateix any, després de presentar el projecte a les APA, a altres associacions i al Consell Municipal de Cultura, van fer una reunió de presentació fora dels Grups d'Alfabetització amb 15 invitats.

A partir d'aquí l'oferta i el llistat d'intercanvi va anar creixent amb persones de totes les edats, situacions i nacionalitats. Es va fer la Primera Gran Fira d'Intercanvi de Coneixements durant un dia al castell de la ciutat. Aquesta activitat va motivar i reforçar la participació a la Xarxa.

La Xarxa de **Salt** funcionà des de 1992 fins a finals de 1995, animada sobretot per un grup de joves de la localitat. Malgrat que sempre s'havia aconseguit un funcionament satisfactori de la Xarxa amb l'actuació d'un voluntariat estricte, aquesta experiència no podia prolongar-se si no es trobava compensació econòmica a les hores de treball que requeria la seva organització i dinamització. Joves amb treballs precaris que només amb un gran esforç i molta il·lusió podien atendre tots els aspectes i les hores que precisava l'equip d'animació. Es va intentar la continuïtat buscant un patrocinador que fes possible el funcionament de l'experiència, però no es va trobar i s'optà per esperar millors temps. (Ernesto Baquer, 1996).

Al 1993 comença l'aventura de les Xarxes a **Nou Barris**. Un any abans, però, es donaren a la Fundació de Serveis de Cultura Catalana els primers contactes amb la Coordinadora de Xarxes de Catalunya. Entre d'altres temes, es parlà de com introduir les Xarxes a l'Escola d'Adults Freire. Un mestre i una mestra de l'escola varen fer els primers intents a la *Cultura va de festa* i als cursos de l'escola d'estiu. Però no és fins després d'una primera trobada de formació que pròpiament s'inicien els primers intercanvis.

El primer intent d'intercanvi resultà fallit. Unes alumnes de massatge que s'havien compromès a donar un curs de dansa no ho varen fer. La propaganda que a poc a poc es va anar fent al barri va contribuir que el curs 93-94 es tanqués amb 22 intercanvis. Aquesta propaganda consistí en una xerrada que es va fer a la Trobada d'Estiu Freire, fulletons de propaganda, diverses festes i un programa mensual a Ràdio Nou Barris.

A partir de la primavera del 94 s'intensifiquen les trobades amb altres Xarxes de Catalunya: excursió a Arbúcies, trobada a Can Fulló (Mataró) i a Castelldefels. Durant aquests primers temps participaren en els intercanvis majoritàriament persones vinculades al Comitè o a l'Escola d'Adults Freire, tot i que també hi participaren d'altres persones. Si durant aquest any els intercanvis varen ser nombrosos, la partida a Nicaragua de la persona on requeia el pes de la Xarxa provocà una baixada en el nombre d'intercanvis. Aquest fet posà de manifest la problemàtica que esdevé si la responsabilitat de l'organització d'una Xarxa recau majoritàriament en una persona. Com a contrapartida, s'iniciaren en aquell país, on es digueren INTERCOM.

Al 98 tornen a pujar el nombre d'intercanvis. S'incorpora algun membre que dedica molt de temps a les Xarxes, de manera que el centre obre tres dies a la setmana. Es comença a portar un registre d'entrada on s'indica les dades de la persona, font mitjançant la qual es va adonar de l'existència de la Xarxa, demandes, ofertes i horaris de disponibilitat.

Es va intensificant la relació amb altres Xarxes i la col·laboració per fer-ne de noves, com ara a Sant Feliu de Llobregat. La publicació a la revista *Integral* d'aquesta iniciativa provoca una creixuda del nombre de persones interessades en la Xarxa. Es fan reunions (*bolos*, en l'argot de les Xarxes) per donar a conèixer l'experiència a Terrassa, a la Universitat Ramon Llull i a la Universitat Autònoma.

A **Mataró** assumiran progressivament la funció d'equip d'animació el grup de dones de SOS Racisme, que volen aprofitar la Xarxa per afavorir les relacions interculturals entre els seus participants.

La Xarxa de **Sant Andreu** té el seu origen a l'Escola d'Adults Pegaso del barri barceloní de Sant Andreu. El 1995, com cada any, es va fer una setmana cultural, ocasió que, com en anys anteriors, s'aprofitava per fer intercanvis de coneixements: durant tota la setmana les alumnes podien fer de professores i els professors i professores s'apuntaven a cursos que impartien les alumnes. En aquesta ocasió, però, es pensà en la possibilitat de realitzar aquesta pràctica al llarg del curs. A poc a poc es van realitzar els primers intercanvis. Aquestes pràctiques, que duraven en principi una setmana a l'any i que després es van perllongar durant tot el curs, coincidien plenament amb la filosofia de les Xarxes. Posteriorment, la Xarxa que es denominava *Què és* va formar part de la Coordinadora de Xarxes.

El dia de Sant Jordi de 1997 neix **Xivella**, la Xarxa de Ciutat Vella. Formen part de l'ONG SODEPAU, com a part de l'àrea d'immigració. La seva intenció és afavorir la interculturalitat a un barri de Barcelona on hi ha una presència molt important d'immigrants que no sempre troben l'ocasió d'integrar-se a la vida de la ciutat.

Actualment comparteix local amb SODEPAU, espai insuficient per realitzar els intercanvis. Aquests tenen lloc a les cases dels participants i a locals cedits puntualment per l'Ajuntament, com ara centres cívics.

El projecte de Xarxes d'Intercanvi de Coneixements de **Sant Feliu de Llobregat** va ser presentat públicament el desembre de 1997, durant unes jornades sobre voluntariat que organitzaven conjuntament l'Escola de l'Esplai, AFAP i Voluntariat de Sant Feliu (Memòria 1998). A partir d'aquell moment i amb les persones que es van apuntar, es va anar formant el primer equip promotor d'activitats i també les persones que actuarien de mediadors en els intercanvis.

La Xarxa es va ubicar a l'Ateneu Santfeliuenc, on disposaren d'un espai per reunir-se i on desenvoluparen activitats, si s'esqueia. També van comptar amb el patrocini i les instal·lacions de l'AFAP, una ONG de la ciutat que entre les seves tasques hi havia el treball amb persones immigrades.

La primera activitat va estar relacionada amb persones que van col·laborar en l'alfabetització de persones immigrades i que a canvi van rebre un curs sobre cultura àrab. A partir d'aquí es va veure la necessitat de tirar endavant alguns intercanvis oberts, on hi pogués participar qualsevol persona que ho desitgés i amb l'objectiu addicional de donar a conèixer el projecte a la globalitat de la població santfeliuena.

La **Xarxa de Girona** va sorgir l'any 1998 a partir d'una xerrada sobre Xarxes que va fer un dels promotors de les Xarxes de Catalunya. Uns estudiants d'Educació Social es varen sentir atrets per la idea i varen participar a un curs de formació per a equips dinamitzadors a Can Bordoï. A partir d'aquest moment va començar el projecte, i es va decidir muntar una xarxa a Girona. La fundació Ser.Gi (Servei Gironí de Pedagogia Social) va donar suport i va cedir un espai de reunió.

La Xarxa de **Manlleu** va deixar les activitats l'any 2000. Va funcionar durant tres anys. La seva posada en marxa va partir d'una persona que va anar a una trobada d'un grup que feia ioga i es va trobar amb participants de Castelldefels que la van informar sobre les Xarxes. La Xarxa es va desenvolupar en el Grup de Dones de Manlleu. Malgrat que eren un grup de dones que feien diferents activitats, van obrir la Xarxa a tothom, però la participació dels homes va ser molt minsa, i nul·la per part dels joves. La mitjana d'edat era al voltant de trenta i quaranta anys. La seva desaparició va ser deguda que la persona que més responsabilitat tenia vers la Xarxa no podia dedicar-hi molt temps, i no va trobar cap persona que es fes càrrec d'aquesta responsabilitat dinamitzadora.

Una de les últimes Xarxes que han començat a Catalunya és la de **Parets del Vallès**. Funciona des de principis de juny d'aquest any de forma intermitent. La posada en marxa d'aquesta nova Xarxa va partir del Grup de Dones del Casal de Cultura Camp Butjosa. Dintre d'una setmana cultural una de les activitats organitzades fou una xerrada sobre les Xarxes d'Intercanvis de Coneixements, dues persones vinculades a la Federació van fer la xerrada. La idea els va semblar engrescadora.

Encara que un centre penitenciari és un lloc difícil, també en aquest espai s'ha portat a terme l'experiència dels intercanvis de coneixements en xarxa. En un principi va ser el **Centre Penitenciari de Figueres** i en la actualitat funciona en el **Centre Penitenciari de la Model**.

De la Coordinadora de Xarxes d'Intercanvis de Coneixements de Catalunya a la Federació

Al llarg dels anys 90 es va anar consolidant la Coordinadora de Xarxes. El recolzament de la Fundació dels Serveis de Cultura Popular va ser fonamental en aquest primer període, a més de donar suport a la coordinació de les Xarxes i les seves relacions, era l'encarregada de preparar activitats de formació. A partir d'aquí començà a sorgir la idea d'agrupar les Xarxes de Catalunya dintre d'una figura jurídica. Amb aquesta intenció es començaren a fer reunions periòdiques, a les quals assistien representats que intentaven buscar la forma jurídica més adient.

Així sorgí una comissió, la seva funció era organitzar les Xarxes, incentivar el procés de discussió i reflexió sobre la possible Federació de Xarxes i impulsar la participació de les Xarxes. Es pensà la possibilitat de contractar una persona que seguís tot aquest procés i que hi anés identificant les dificultats.

Per a algunes Xarxes, la Federació era un pas necessari per consolidar-les com a moviment. Per a d'altres, era un perill en tant que podia portar a una pèrdua de la identitat o, simplement, una càrrega burocràtica extra.

Serveis de Cultura Popular considerà que havien obert un camí i que llavors tocava caminar les Xarxes pel propi peu. A poc a poc s'arribà a un consens per tal de constituir la federació de les Xarxes.

Per valorar la viabilitat de les Xarxes s'encarregà a una persona fer una diagnosi sobre la situació i fer el seguiment de constitució com a federació. Es

parlà amb totes les Xarxes sobre la viabilitat, necessitat i conveniència de constituir-se com a federació. A partir de diferents entrevistes i un qüestionari, s'arribà a la conclusió que a mitjan any 2000 hi havia un sí generalitzat a la Federació, però amb reserves. Cada Xarxa responia des del seu context, objectius, necessitats i dificultats. Algunes Xarxes consideraven que no estaven prou madures per afrontar el nou repte, o creien que necessitaven un cert temps per adaptar-se a les noves exigències de la Federació. D'altres consideraven la Federació com una bona oportunitat per reflexionar, o com una necessitat per facilitar la continuïtat de les experiències.

De totes maneres, hi havia un sentiment generalitzat que hi havia d'haver una persona que fes les tasques d'informar les diferents Xarxes sobre temes que els incumbeixin; organitzar reunions d'informació; ordenar els arxius; crear una infraestructura de les activitats de formació i recordar el fet que el moviment de Xarxes va més enllà de Catalunya (Pari, 2000).

Després de la realització d'aquesta diagnosi, les Xarxes van decidir constituir-se com a Federació, i començaren les passes burocràtiques. El dia 5 de novembre de 2000 es realitzà una reunió a la qual varen participar persones dels equips d'animació de Girona, l'Escala, Ciutat Vella i Sant Andreu. En aquesta reunió es decidiren els següents càrrecs: Presidenta, Vicenta Pechuan, de Sant Andreu. Vicepresident, Pablo Palmero, de Castelldefels. Secretària, Cristina Andreu, de Girona. Tresorera, Patricia Pari, de Xivella.

El dia fixat per firmar l'acta de constitució de la Federació fou el 15 de desembre de 2000. Aquest dia, tal com estava previst, representants de les diferents Xarxes es reuniren a l'Escola d'Adults Pegaso de Sant Andreu i signaren l'acta. Es considerà, informalment, la Federació com a constituïda. El setembre del 2001 queda legalment formalitzada la Federació.

Actualment s'ha obert un debat sobre quin és el camí que cal seguir una vegada federats. D'una banda, algunes Xarxes es plantegen una Federació forta, en la qual hi hagi persones alliberades que s'encarreguin de tasques de suport, de buscar recursos a través de subvencions i que tinguin un paper rellevant en la coordinació de les Xarxes. Com a contrapartida, aquesta opció representa un volum de feina important. D'altra banda, hi ha la postura de, tot i la Federació, continuar funcionant de la mateixa manera, sense intentar l'expansió coordinada sinó més aviat la millora de cadascuna de les Xarxes.

4. El moviment internacional de Xarxes

4.1 Les Xarxes de França. El Moviment de Xarxes d'Intercanvi Recíproc de Sabers (MRERS)

El moviment de les Xarxes d'Intercanvi de Coneixements va començar en primer lloc a França en les dècades dels setanta i dels vuitanta. De 1971 a 1976 es produïren les primeres temptatives, en les quals es van recollir molts dels principis pedagògics que regiren les Xarxes d'Intercanvi de Sabers. Aquest preludi de les Xarxes té lloc amb l'experiència en una escola primària de la ciutat d'Orly. Gràcies a la cooperació de pares, mares i d'altres persones de la ciutat es van crear lligams socials que van afavorir l'obertura de l'escola a la ciutat.

Claire Héber-Suffrin, mestra a una escola primària d'Orly, va ser el punt inicial de referència de les Xarxes d'Intercanvi de Sabers. Claire participava de la filosofia educativa i de la pedagogia que entorn dels anys setanta es va generar en el moviment de mestres que compartia les idees del pedagog francès Célestin Freinet.

Les experiències pedagògiques de Claire dels anys 70 són similars, doncs, a les dels mestres que participaven en molts llocs d'una perspectiva renovadora i progressista de l'educació.

En aquell temps Marc Héber Suffrin va suggerir a Claire de participar en una trobada que es parlava de les idees d'Ivan Illich; en contra de la seva voluntat, Claire va assistir a la reunió, i un dels participants la invità a contar les seves "històries" escolars. Com a conseqüència de la trobada van sortir "electritzats" i van escriure un article per a la revista *l'Educateur* de l'Institut Cooperatiu de l'Escola Moderna. Aquestes circumstàncies provocaren llegir diferents autors per tal de trobar sentit a la seva pràctica. Ivan Illich, Paolo Freire, Freinet, Laborit, Bettelheim, Edgar Morin... van ser les referències teòriques que ajudaren a redactar un projecte de Xarxes d'Intercanvi de Sabers a l'escola.

La posada en pràctica va tenir moltes resistències institucionals; malgrat tot, l'experiència de transmetre sabers fora de l'escola va funcionar. Alguns exemples testimonien aquesta novetat: dos alumnes van aprendre dactilografia

durant l'horari escolar amb dues secretàries de l'ajuntament durant horari de feina; uns altres tres van aprendre jardineria amb una dona de la ciutat; un pare de família va ensenyar a utilitzar la calculadora als alumnes; uns altres alumnes van fer servir titelles per ajudar els més petits a expressar-se oralment; antics alumnes anaven a classe a la tarda per ajudar els nous; un músic ensenyà música als joves el dissabte a la tarda. En aquesta transmissió de sabers participaren al voltant de cinc-centes persones en aquesta primera fase. Les persones que participaven eren alumnes de les diferents classes, els membres del club de prevenció, joves i adults de la ciutat.

Per raons de resistència institucional, per esgotament dels iniciadors i pels desplaçaments a Évry, l'experiència d'aquest primer període a Orly s'aturà, però continuà anys després a la ciutat d'Évry.

El 1980 neix una Xarxa a Évry, segons la nostra opinió és en l'experiència que es du a terme en aquesta ciutat on veritablement neixen les Xarxes d'Intercanvi de Sabers tal com les coneixem ara. En les experiències que es donaren en aquesta vila es va complir aquesta condició fonamental de les Xarxes: compartir de forma pública, oberta i recíproca els sabers.

L'origen de la Xarxa d'Évry va sorgir com a iniciativa de Marc Héber-Suffrin, marit de Claire. Marc era a l'Ajuntament l'encarregat d'afers socials, dins del seu marc d'actuació es proposà com a objectiu crear un projecte fonamentat en potenciar noves relacions socials i per aquest motiu creà una comissió ciutadana. Partint del compromís d'alguns dels seus habitants es constituí una comissió extramunicipal d'Afers Socials on participà també la Missió d'Educació Permanent. L'objectiu era estimular i millorar la vida comunitària del barri i permetre l'accés a una modalitat de formació permanent.

En aquells anys l'experiència d'Orly era ja una cosa passada; en aquest sentit Claire Héber-Suffrin (1992) manifestà: "En aquell moment, l'experiència d'Orly havia estat d'una gran riquesa, però per a mi havia acabat. No la vivia com un fracàs, però sí com quelcom passat. Marc m'havia parlat d'un nou projecte a Évry, no el comprenia". En aquella comissió es van parlar de diferents experiències, Claire va explicar l'experiència d'Orly i el grup va adoptar l'experiència com a projecte, i es va constituir així la primera experiència que funcionava dins de l'àmbit social.

Évry és una ciutat creada als anys 70, una ciutat planificada en tots els sentits; per exemple, en política poblacional tenien com a finalitat fer que hi anés a viure no només un perfil determinat de gent, sinó que hi anessin funcionaris, gent estabilitzada, persones de l'àmbit professional, de diversos estaments socials i situacions socioeconòmiques diferents. De tots els grups, els immigrants eren els més significatius i la participació d'aquests a la Xarxa fou molt important, tant de gent jove com de gent adulta.

Passats els primers anys, es constituí la Xarxa d'Évry en "Association pour le développement des Réseaux de formation réciproque et de création collective", era l'any 1984. El 1985 es produí un gran desenvolupament de les Xarxes a França i s'elaborà la *Charte en Inter Reseaux*.

La primera trobada de Réseaux d'Échanges Réciproques de Savoirs es va fer el 1987 i fou en aquest mateix any quan es constituí l'associació Mouvement des Réseaux d'Échanges Réciproques de Savoirs. El moviment formà animadors i animadores de les Xarxes i organitzà cada any una universitat d'estiu. El 1988 les Xarxes d'Intercanvi de Coneixements donaren el primer pas cap a altres països europeus. Així va sorgir la primera Xarxa a Bèlgica.

El 1989 es va fer una altra trobada a Évry amb el nom d'*Echanger des Savoirs, c'est changer la vie* (l'Intercanvi de Sabers és canviar la vida). En aquesta trobada hi hagué intercanvis de pràctiques, teorització i reconeixement de diferents pedagogies. Es posà en marxa la primera Universitat d'Estiu de MRERS (Mouvement des Réseaux d'Échanges Réciproques de Savoirs) per als dinamitzadors de les Xarxes.

Quan les Xarxes portaren un temps funcionant es veié la necessitat d'avaluar-les. El 1990 es va fer un *Estudi i investigació acció*. S'avaluà la Xarxa d'Évry, s'estudià el compromís voluntari de les Xarxes i si les Xarxa d'Intercanvis de Coneixements poden afavorir la inserció, l'activitat i el treball. El 1991 la Universitat d'Estiu va ser finançada per l'Educació Nacional i van poder participar-hi ensenyants, animadors i animadores de les Xarxes, alumnes... En aquest mateix any es va fer la trobada a Dunkerque sota el nom Aposta sobre la intel·ligència i el lligam social. La idea va ser promoure el projecte en la Comunitat Econòmica Europea.

El 1992 es crea el Comitè Ètic i les Coordinadores Regionals. El 1993 es posa en marxa la primera coordinadora europea de Xarxes. La difusió de les Xarxes

va en augment i aquest mateix any apareix la primera Xarxa d'Intercanvis de Coneixements a Brasil. Durant el 1995 s'estableix el diploma universitari de Responsables de Formació (DURF) dintre del "Mouvement des Réseaux d'Échanges Réciproques de Savoirs". El 1996 té lloc la trobada "Apprendre a fer societat, quan els ciutadans intercanvien el seus sabers" i apareix la primera agenda/almanac de Xarxes 96/97. La Xarxa aprofita, també, les noves tecnologies per donar-se a conèixer i difondre el seu projecte, així el 1998 apareix a internet la primera web del Moviment. En aquest mateix any es crea un laboratori d'investigació en col·laboració amb l' INRP i la Universitat de Tours. Segons l'informe de les MRERS del 19 d'abril del 2001, el 1999 el nombre de Xarxes a França arribava a 600, i a la resta de països, a 150.

La manera de funcionar de les Xarxes difereix entre un país i un altre, així les diferències que trobem entre França i Catalunya són varies. A França estan estructurades d'una forma més centralitzada i jerarquitzada, ja que per molt que hi hagi la voluntat que de relacionar Xarxes entre Xarxes, finalment tot acaba passant per Évry, ja que allà es troben els fundadors del moviment, persones molt carismàtiques. Aquesta manera de funcionar té, d'una banda, una part positiva, ja que crea més eficàcia organitzativa, però la contrapartida és que l'esperit de la Xarxa queda diluït. Ans al contrari, a Catalunya no hi ha una jerarquia explícita, totes les Xarxes tenen el mateix poder, el seu funcionament és horitzontal, cap arrossega la resta, respecten en tot moment la idiosincràsia de cadascuna.

Un altre dels punts diferencials és que a França les persones que assumeixen els rols de dinamitzadors dels equips d'animació són gent sovint contractada. S'utilitza molt les diverses modalitats que hi ha a França per contractar persones del món associatiu, ja que són com plans d'ocupació. Aquest sistema provoca una gran mobilitat entre els membres dels equips d'animació. Pot ser que quan s'acabi el pla d'ocupació s'acabi la Xarxa, a vegades la durada és de sis mesos, si la persona desapareix i no ha tingut temps d'afavorir una estructura més estable. D'altra banda, a França, és un moviment amb una certa força i implantació, ja que s'ha desenvolupat com una eina, una metodologia dintre dels Serveis Socials. Aquí s'entén més com un moviment ciutadà, encara que després pot servir com una eina per a la integració, per promoure la participació, etc.

En el següent requadre recollim tres experiències educatives viscudes per Claire Héber-Suffrin que condicionaren la seva perspectiva educativa.

El primer esdeveniment es va produir entorn de la relació que van establir els seus alumnes amb els habitants d'Arêches, un petit poble dels Alps, amb motiu d'una estada dels nens per esquiar. Claire proposà fer un descobriment del medi als escolars, i així un pagès els hi ensenyà com munyir una vaca, un fuster els hi assessorà com fer una maqueta d'una casa i les persones majors els hi explicaren contes. Claire, la jove mestre d'Orly, es preguntà si era important per a uns estudiants de 6è curs aprendre a munyir una vaca. Tot i que no constava en els objectius educatius, ella pensà que sí i sent que era la vida la que circulava en aquelles ganes de descobrir dels seus alumnes. De tornada a Orly van organitzar una exposició per tal de mostrar tot el que havien après en el petit poble de la Savoia i invitaren als habitants que havien participat en les seves ensenyances. El fracàs va ser notable, quasi ningú va anar a veure-la. Van canviar l'estratègia i van decidir fer l'exposició en el petit poble alpi. En aquesta ocasió sí que tots amb els que havien treballat van venir. Els nens d'Orly van veure els seus treballs a partir de la mirada dels vilatans. Era, doncs, una construcció recíproca. Aquesta reciprocitat es tornà en element clau del coneixement, segons reflexiona Claire Héber-Suffrin (1992).

El segon fet va girar entorn de la visita dels alumnes a una forja. Després de les explicacions del personal de l'empresa, els nens van tornar a classe i van seguir la rutina del treball escolar: resum per als corresponsals, article per al diari, confecció d'un mural... Un mes després, van trucar a la porta de la aula seva, era un treballador de la forja que tornava per veure si havien entès bé les explicacions que els hi havia donat en la visita. S'incorporà a la classe i durant hora i mitja tornà a donar explicacions. Es volia assegurar que les seves ensenyances fossin ben compreses i apreses. Els alumnes el van incitar a restar a la seva classe, perquè havia de venir un geògraf a donar unes explicacions sobre els volcans. El treballador acceptà la invitació i es quedà a sentir a un geògraf que donà explicacions de vulcanologia. Quan van haver acabat la visita es quedaren tots dos invitats al carrer a discutir sobre volcans durant una hora. L'esdeveniment donà un motiu de sorpresa a Claire: que s'havia de fer davant fets com aquests?

El tercer esdeveniment clau es va produir quan es tractava d'organitzar un viatge a Cannes per correspondre a la invitació d'alumnes d'una escola amb els quals mantenien correspondència. Claire convocà una reunió amb els pares dels seus alumnes per tal de preparar el viatge i reunir fons. Tots s'oferien a fer alguna cosa, però la mare d'una noia va dir: "jo no puc fer res..." Claire li preguntà si ella podia ensenyar alguna cosa als nens, contestà que podia fer ganxet, ella manifestà que no tenia temps perquè havia d'atendre a nens petits, però durant la migdiada en podia ensenyar a tres nens. Aquesta iniciativa de participació de la mare en l'escola va provocar un canvi d'actitud de la seva filla respecte a l'escola.

4.2 Xarxes a diversos països europeus i del món

Hi ha diferents experiències de Xarxes d'Intercanvis de Coneixements a diversos indrets del món. A partir de l'experiència francesa es creen Xarxes a altres països, com ara Bèlgica, Espanya, Suïssa, Marroc, Austràlia, l'Amèrica llatina... En el cas del Regne Unit, hi ha unes xarxes molt semblants que reben el nom de *Lets*, tenen una gran presència al món d'influència anglesa. Aquestes xarxes, a més de intercanviar coneixements intercanvien tot tipus de serveis.

Parlar de totes les Xarxes creades arreu del món en aquest document seria excessiu, com a mostra parlarem de les creades a: Suïssa, Àustria, Brasil i Burundi.

En el cas de Suïssa, la primera Xarxa neix a Lausana (Mouvement de Suisse Romande des Réseaux d'Échanges Réciproques de Savoirs) al gener de 1989, dins del barri de Malley. Algunes persones del grup havien anat a Évry per tal de formar-se. L'objectiu del viatge consistia a visitar estructures alternatives al treball social de la regió parisina. En la primera reunió cadascuna de les persones que van iniciar l'experiència va exposar ofertes i demandes de coneixements, de manera que van anar descobrint allò que podien aprendre i ensenyar. A la primera reunió varen assistir-hi 13 dones. Les despeses de la Xarxa de Malley, encara que modestes, són assumides per Action Benevole (associació per a l'estudi i la promoció de l'acció voluntària) creada a Lausana al 1988.

La Xarxa de Malley no deixà de créixer, i el seu projecte s'imposà en altres barris de Lausana, així com en altres ciutats i pobles de la Suïssa francesa i de Tessin. Val a dir que la gent arribà de tota la ciutat i de més lluny. També es beneficiaren del ressò que el projecte despertà en els mitjans de comunicació. Van aparèixer articles als diaris i també se n'informà a la TV.

Una persona que treballava de pràctiques a l'Escola d'Estudis Socials i Pedagògics es va convertir en la primera persona que treballava a temps total a la Xarxa, i els resultats es van notar. Més tard, unes persones participants de la Xarxa van efectuar uns programes de treball temporal subvencionat, mesures actives de lluita contra l'atur. Actualment la Xarxa té uns 240 participants. La

ciutat de Lausana va acordar subvencionar l'equivalent a 1/4 del pressupost d'aquests programes.

L'obtenció d'un programa de treball temporal subvencionat permeté una gran extensió de la Xarxa. En haver-hi una persona fixa, que cada dia podia rebre la gent, donar informació i explicar què era la Xarxa, va ser una gran ajuda per a aquesta associació. L'animació del lloc, la preparació d'un llistat d'ofertes i demandes, l'organització de la part administrativa i la possibilitat d'agafar les trucades telefòniques, eren algunes de les tasques que asseguraren una continuïtat necessària per al desenvolupament i el funcionament de la Xarxa.

El 1994 les Xarxes de la Suïssa francesa van veure la necessitat d'agrupar-se en una associació. És llavors que es va crear el Mouvement de la Suisse Romandre des Réseaux d'Échanges Réciproques de Savoirs, que era semblant al moviment francès. Actualment a Suïssa hi ha 25 Xarxes.

A Àustria també es donaren experiències de Xarxes d'Intercanvi de Coneixements. En el seu origen mantenien un nexa amb França, el seu fundador era un francès que per motius familiars es traslladà a Àustria, a la ciutat de Graz. A França havia estat en contacte amb les XIC i va decidir estudiar la possibilitat de posar-les a la pràctica a la nova ciutat.

L'oportunitat va sorgir en una escola de la ciutat, on, entre d'altres problemàtiques, gairebé una quarta part dels nens eren immigrants o fills d'immigrants. Les seves relacions amb els austríacs eren mínimes, de manera que pensà en la possibilitat d'arribar a una major integració d'aquestes persones a partir de les Xarxes. Després d'uns primers tempteigs durant el curs escolar, durant les vacances d'estiu es possibilità el contacte entre nens immigrants o fills d'immigrants i austríacs.

En aquest període es donen intercanvis de cuina, bicicleta... L'èxit inicial va fer que se seguissin realitzant intercanvis durant el curs escolar.

La iniciativa no quedà aquí. Graz era una ciutat on hi havia un elevat nombre d'universitaris, amb una important presència d'estudiants procedents de països en vies de desenvolupament. A partir d'un estudi, es va posar de manifest el fet que, tot i que aquestes persones mantenien fàcilment contactes amb els austríacs, aquests contractes eren majoritàriament esporàdics, de manera que no hi havia una vertadera integració. Amb aquesta conjuntura es va pensar que seria positiu aplicar el mateix model d'intercanvi que es practicava a l'escola al

curs de preparació per a la Universitat i que posés en contacte persones autòctones amb altres que no ho eren.

Els primers intercanvis varen començar a tenir lloc. Però ja des de bon principi es va començar a fer palès un fort desequilibri entre oferta i demanda: la major part dels joves que s'estaven preparant per entrar la universitat demanaven intercanvis per aprendre alemany.

L'experiència a Burundi parteix d'una d'educadora que treballava a Orly en la dècada dels setanta, i es recolzà en les Xarxa d'Intercanvis de Coneixements per fer una crida als recursos humans amagats, ignorats, de la ciutat de trànsit. Després d'un temps partí a Burundi, on treballava amb una ONG, OXFAM-Quebec. Al cap de dos anys de treball en camps de refugiats rwandeses, dues mil persones dels camps intercanvien coneixements, sobre el principi de reciprocitat. Eren persones refugiades en el camp de Kibezi, a trenta quilòmetres de Ngazi, tercera ciutat de Burundi. 27.000 persones grans, adults, joves i infants. Metges, agrònoms, professors, juristes, treballadors socials, modistes, forners, sabaters, artistes, camperols, estudiants... Algunes d'aquestes persones van començar a circular pel camp i preguntar a la gent sobre què podien ensenyar o aprendre. Sorgiren diferents sabers: històries tradicionals, danses, diferents idiomes, treballs manuals, bàsquet, futbol, jocs, medicines tradicionals, etc. Però com podien organitzar tot allò? El petit equip de base repassà els barris. El camp es dividiria en cèl·lules, els barris en zones. Disseminats per tots els racons del camp, apareixien grups amb gent d'edats diferents, d'orígens diferents, que aprenien, intercanviaven, parlaven, com moltes altres persones en molts altres països, malgrat els morts, les angoixes i la violència.

A Sao Paulo (Brasil), a finals del 91, ciutat d'onze milions d'habitants reunits en un gran municipi, projectes de tota mena emergiren a la vegada de la societat civil i de l'Administració municipal. La ciutat estava regida per una dona del Partit dels Treballadors. Ella intentà, amb el seu equip, reduir les desigualtats. Les iniciatives no faltaren pas, les tensions i els conflictes tampoc. En el si de l'Associació per al Desenvolupament de la Intercomunicació una idea prengué forma. Es tractava de crear una universitat mútua, oberta a tothom: un lloc on les persones que tinguessin coneixements i disposessin d'una mica de temps acceptessin transmetre'ls als altres. En un viatge a París, una de les persones

responsables del projecte, coneixedora de les Xarxes d'Intercanvi, organitzà una trobada entre ells i responsables de les Xarxes franceses. Una persona de Sao Paulo va fer una setmana de formació amb el Mouvement des Réseaux. I de tornada a Brasil crearen una Xarxa a Sao Paulo, que es deia: Universitat Mútua–Xarxa d'Intercanvi de Sabers.

4.3 Altres tipologies de Xarxes. Lets i Banc del Temps

Dintre de l'aprenentatge en Xarxa hi ha diferents modalitats i maneres de fer; així, en el camp dels idiomes, per exemple, trobem iniciatives d'intercanvi d'idiomes en forma de Xarxa. De forma espontània ha sorgit en alguns bars de Barcelona aquesta nova forma d'aprendre. No hi ha professor ni programa ni matrícula, la persona que porta el bar et col·loca en un principi en la taula més adequada, segons la llengua que vols practicar i segons els teus coneixements. Cada taula agrupa a nadius i estrangers que van alternant la llengua estrangera amb el castellà. Els intercanvis es realitzen un cop per setmana a una hora determinada. (*La Vanguardia* 1/9/01).

Les Xarxes d'Intercanvis de Coneixements no són les úniques experiències que compten amb un entorn públic d'intercanvi desmonetaritzat dintre d'unes societats on gairebé tot té un valor econòmic estipulat. Intercanviar coneixements és una possibilitat, però també ho és canviar temps i serveis. Tot i les seves diferències, aquestes modalitats de Xarxes són unes alternatives similars que tenen com a base ideològica una certa oposició o descontent amb un sistema on tot té un valor monetari. Donades les similituds, parlem en aquest apartat d'altres maneres d'intercanviar de forma alternativa. Contemplant la situació mundial actual pot donar la sensació que el sistema monetari, tan arrelat, hi és des de temps immemorials. La realitat, però, és que el sistema de mercat entès com a sistema on béns i serveis tenen un valor monetari és relativament nou. El que hi ha hagut al llarg de la història de forma rutinària són experiències d'intercanvi sense transaccions monetàries. El troc és potser la més coneguda. A mesura que el mercantilisme i el capitalisme van guanyant terreny, tots aquells intercanvis no monetaris entre persones desconegudes o amb les que no es té un fort vincle esdevenen alternatives d'aquest sistema.

El diner, tal com el coneixem avui, és a dir, nacional, no s'acaba d'implantar fins al segle XIX, procés que va anar de la mà de la centralització dels sistemes bancaris. Fins aquest moment es feien servir monedes locals per al comerç local, eina que proporcionava una economia interna cohesionada. Per fer front a les desavinences que anava creant la industrialització als seus inicis, alguns socialistes utòpics dissenyaren models que creessin un sistema de mercat local, i per això es varen fer servir monedes que funcionaven a petita escala, al marge de les emeses per l'Administració del moment. Així, a voltants de 1830 els socialistes utòpics Robert Owen i Joseph Warren crearen uns sistemes basats en principis cooperativistes i igualitaris per tal d'alleugerar la pobresa. Owen creà a Londres i Birmingham el National Equitable Labour Exchanges, i Warren, als Estats Units, els Time Notes. Consistien en senzills bancs d'hores que emetien bitllets per a artesans desocupats segons el temps que tardaven a fer els seus béns. Proudhon, un altre socialista, creà un Banc Popular que reclutà 27.000 membres abans del 1848.

Avui són poques les economies que mantenen viu aquest sistema, si bé encara subsisteixen algunes formes a Tokio, Singapur i a l'illa britànica de Guernsey. Com a moneda local de recent creació hi ha la de Salta, a l'Argentina, que va ser una excel·lent sortida a la inflació del país. Al 1984 el governador decidí emetre bitllets locals provisionals, que podien intercanviar-se per pesos argentins. Mentre aquests perdien el seu valor, aquests bons anaven guanyant acceptació, de tal manera que dos anys després constituïen el 60% del total dels diners en circulació.

Ja en aquest segle es varen donar altres experiències, com ara la de Gessel. Ell criticà el fet que els interessos estimulessin l'acumulació i l'especulació. Davant d'això, i per poder fer front a la crisi monetària internacional, proposà els *Stamp script currencies*, un tipus de moneda de canvi que depreciava el seu valor perquè augmentés la circulació, vertader motor de l'economia dinàmica. En haver-hi una major disponibilitat de crèdit augmentaria la demanda, i, per tant, portaria a la fi de l'atur. Es varen fer servir als anys trenta en algun govern local d'Àustria, Suïssa, Dinamarca, Canadà i Estats Units.

En aquesta dècada, quan encara no existia l'Estat del Benestar, anaven confluint diverses experiències independents de caràcter social. Les *Local Scrip Currencies* creades per Gessel desenvoluparen una barreja de Xarxes de Troc.

El que feien era centralitzar una quantitat determinada de moneda que no sempre corresponia a la quantitat real de l'intercanvi de productes i serveis, fet que provocà desconfiança i inflació. Durant aquest temps a Alemanya hi havia moltes Xarxes de Troc, que veieren minvada la seva proliferació a causa de noves lleis promogudes pels bancs que dificultaven i dificulten encara aquestes Xarxes. La Segona Guerra Mundial va fer oblidar per un temps aquestes experiències.

Superada la guerra, ja en època de bonança econòmica i amb un, relativament fort, Estat del benestar, a l'època hippy sorgeixen als EUA i a Gran Bretanya Xarxes d'Ajuda Comunitària i altres experiències. Al 1976, a Vancouver, Canadà, un estudiant d'economia ideà un sistema on les transaccions es basaven en unitats de temps: era el *Community Exchange*. Dins d'aquesta línia també a Vancouver, Michael Clinton proposà canviar aquesta unitat de temps per *Green Dollars*, que equivaldria a un dòlar canadenc. El nom que donà a aquest sistema fou *Lets (Local Exchange Trading Systems)*, i altres Xarxes seguiren l'experiència. Tot i el seu èxit inicial —arribaren a moure 100.000 *Green Dollars*—, diverses raons provocaren la desaparició de la meitat de les Xarxes. Aquestes experiències mostraren unes certes mancances d'organització. D'una banda, es va donar un cas on un dels usuaris va abandonar la Xarxa deixant un deute de 14.000 dòlars verds, deute que no va poder absorbir l'organització. A més, es donava el fet que, normalment, les Xarxes eren portades per només una persona, de manera que, a més a més de portar tot el pes, dificultava la participació dels usuaris en la presa de decisions. Es va fer notar la necessitat d'informatitzar les transaccions.

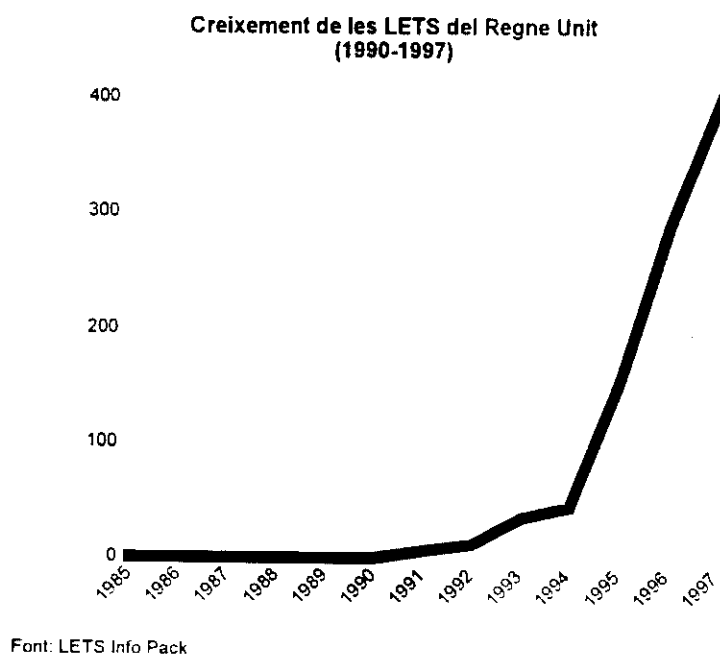
Els principis bàsics dels *Lets* i dels *Green Dollars* quallaren a Austràlia, on, al 1994 comptaven amb 200 experiències. Tot i que es donaven a conèixer com a *Lets*, varen fer algunes modificacions. Es va incloure el xec com a forma de transacció, i algunes transaccions tenien un crèdit limitat.

No podem deixar de parlar de Gran Bretanya, ja que aquest moviment pren una força especial: l'any 2000 comptaven amb 600 *Lets*. Els seus inicis es remunten a 1985, a la ciutat de Norwich. Cinc anys després hi havia algunes experiències amb moneda local a Gal·les, Escòcia i Londres. La figura de Liz Shephard és important, en tant que potencià el caràcter comunitari de les *Lets* com a models d'ajuda mútua a àrees marginals. A principis dels 90 s'organitzà

la primera conferència mundial sobre *Lets*. En aquesta es proposà la creació d'una agència nacional de desenvolupament dels *Lets* i una Xarxa nacional per compartir experiències i interessos. Aprovada la proposició, es creà el *letslink UK*.

El creixement de les LETS al Regne Unit ha estat espectacular des de la seva creació a 1991 fins a 1997. El gràfic que hi ha a continuació així ho mostra.

Gràfic 1

Tal i com mostra la gràfica, el creixement de les LETS al Regne Unit ha estat molt alt des de la seva creació.

A França apareixen al 1994, on prenen el nom de *Sel*. Tres anys més tard, sumaren unes 200.

Totes aquestes experiències representen d'alguna manera la progressiva consolidació d'un sistema local que permet l'intercanvi de coses — béns i serveis — sense que la moneda hi intervingui, tot i que de vegades es troba una equivalència que no deixa de ser metafòrica —xecs, *Green Dollars*, Banc de Temps... Com que es tracta d'organismes locals que no sempre compten amb un organisme centralitzador, es van definint d'una manera o d'una altra, segons el context on es creïn i desenvolupin.

A Catalunya hi ha *Lets* i també els anomenats Bancs de Temps. La seva particularitat és que, a més de ser una organització ciutadana que intercanvia

serveis i coneixements entre les persones prescindint dels diners, comptabilitza els intercanvis amb temps. Consisteix a intercanviar diferents activitats (cosir, cuinar, planxar, tenir curar de grans i petits, d'animals, fer tasques de bricolatge, classes de guitarra, de ball, massatges...) amb temps com a moneda de canvi. Es tracta de contractar serveis en una quantitat de temps que un està disposat a retribuir després a altres, en terminis de temps similars. La seva filosofia és similar a la dels altres intercanvis, si bé la manera que es té de comptabilitzar la reciprocitat és el temps. Per evitar desequilibris l'organització central va regulant que el temps de cadascú sigui repartir amb relativa equitat. Es tracta d'alguna manera del vell sistema del troc. En part sí, perquè l'intercanvi de béns és directe i no existeix la mediació d'un tercer (els diners), i en part no, perquè al troc les coses tenien un valor desigual. Al Banc del Temps, en principi, tota activitat val el mateix. El que fa la diferència és la quantitat de temps que cadascú dedica a cada activitat. Una hora de lampista val el mateix que una hora de classes de guitarra o de física quàntica. Tot i així s'ha de tenir en compte que hi ha organitzacions que vetllen perquè hi hagi una certa equitat de serveis bescanviats en quant al seu contingut.

Fins i tot, en algun Banc del Temps de Catalunya es porta a terme una certa activitat de voluntariat, de manera que hi ha persones que ofereixen més temps del que acaben rebent, ja que participen d'una experiència a mig camí entre el Banc del Temps i el voluntariat social. La recompensa d'aquestes persones és més la satisfacció de fer una acció solidària que la de rebre altres coses a canvi.

En països com Itàlia o Gran Bretanya ha tingut molt d'èxit. A Barcelona es va implantar a Horta-Guinardó el febrer de 1998. Uns mesos després es va fer una avaluació. Es va demanar als participants que expliquessin què els semblava aquesta iniciativa, què creien que podria oferir, si era realment útil, si es podia portar a altres barris de la ciutat, etc. Es va fer una enquesta en què van participar 34 persones. La baixa participació va fer que no es poguessin extreure conclusions, però en tot cas el que més destacava és que la majoria creien que aquesta era una bona idea i que es podia exportar a altres barris de la ciutat, com així ha estat.

Alguns dels Bancs del Temps que hi ha a la ciutat de Barcelona són: Horta-Guinardó, Sants (octubre de 2000), Casc Antic (juny de 2001) i Punt

d'Intercanvi Sagrada Família (novembre de 2000). Posarem dos exemple com a mostra del funcionament d'aquests intercanvis: el de Guinardó i el de l'Esquerra de l'Eixample.

El Banc del Temps d'Horta Guinardó està ubicat en el Centre de Dones Montserrat. La població participant es reparteix d'aquesta manera: 75% són dones entre 40 i 70 anys, el 50% d'aquestes dones treballen fora de casa i el 20% són jubilades; el 25% són homes entre 30 i 60 anys, el 75% d'homes estan en actiu i el 25% són jubilats. S'han fet 360 intercanvis amb 600 hores.

Per crear un vincle i un coneixement entre els participants, cada tres mesos és fa una trobada entre els socis, i també s'edita un butlletí. Aquest butlletí recull tots els intercanvis amb el nom, telèfon i adreça dels participants. Quan una persona arriba i es fa soci, se li dona el butlletí i es pot posar d'acord directament amb la persona amb la qual li interessa fer l'intercanvi, sense necessitat de passar per l'associació, fet que facilita la tasca diària. Una vegada han fet l'intercanvi, omplen un taló signat per totes dues persones i llavors el porten a l'associació i es pren nota de l'intercanvi.

El Banc de L'Esquerra de l'Eixample funciona com a tal des de 1998 dintre de l'Associació de Veïns. En aquest Banc participen 284 persones, 24 són del fons solidari, això vol dir persones a les quals se'ls fa un servei, però no se'ls demana res, ja que són persones amb certes limitacions. Els serveis fets aquest any arriben a 331 amb un total de 650 hores, d'aquests serveis uns 15 són més o menys fixes.

A més dels Bancs del Temps, hi ha d'altres tipus de bancs, com és el Banc Solidari. El Banc Solidari de les Corts va néixer dintre dels Serveis Socials del barri, ja que l'Ajuntament no podi cobrir totes les demandes. Avui ocupa un espai en l'edifici dels Serveis Socials, però és un grup independent. Una de les característiques d'aquesta associació és que no es demana que es torni el servei, d'aquí la necessitat que hi hagi un sistema de selecció quan una persona arriba a demanar un servei, es valora si aquesta persona pot pagar-se aquest servei o si realment no pot i ho necessita, i també si el que ella demana és responsabilitat dels Serveis Socials, en tal cas l'envien a aquests. L'any passat es van fer 343 serveis amb 70 voluntaris.

L'Ajuntament de Barcelona recolza aquesta iniciativa, i el seu objectiu és promoure i incrementar els Bancs del Temps en tota la ciutat, això vol dir crear

un Banc en cada barri o com a mínim en cada districte. L'entitat que fa possible aquesta experiència és l'Associació Salut i Família.

Quant als avantatges i inconvenients del Banc del Temps, destacaven que és un instrument que fomenta la solidaritat i la cooperació entre els veïns. Com a contrapartida pensaven que els serveis són ocasionals i no continuats, cosa que els fa un instrument menys útil. A més, la persona que fa el servei és desconeguda i es pot desconfiar d'ella.

Tot i tenir molts punts en comú, parlar de Xarxes d'Intercanvi de Coneixements, *Lets* o Banc del Temps, no és parlar del mateix. Hi ha certes diferències que exposem tot seguit. No faria falta dir que la diferència per excel·lència entre les tres experiències és la forma de canvi i el valor donat als intercanvis. Com el nom diu, les Xarxa d'Intercanvis de Coneixements intercanvien coneixements, les *Lets* serveis i coneixements, així com el Banc del Temps, però en les dos últimes tenen un valor monetari més "objectiu" al mercat, com ara temps dedicat a una activitat X.

La següent taula resumeix aquestes diferències.

Taula 2

	Xarxes	Lets	Banc del Temps
Què s'intercanvia?	Coneixements	Serveis i coneixements	Serveis i coneixements
Forma de canvi	Compromís recíprocitat	Moneda específica	Temps per temps
Valor de l'intercanvi	Iguals	Cada servei un valor diferent	Iguals

Aquesta diferència de la natura de la cosa bescanviada marca una distància més profunda: la seva intenció. D'una banda, les Xarxa d'Intercanvis de Coneixements intercanvien coneixements amb una idea: si bé al mercat cada coneixement té un valor orientatiu estipulat, dintre dels marges de les Xarxes, els coneixements s'igualen, revaloritzant d'aquesta manera, aquella gran quantitat de sabers als que popularment no se'ls dona importància. Una de les finalitats és, doncs, que les persones es vegin revaloritzades augmentant la seva autoestima.

Tant les *Lets* com el Banc del Temps, tenen com a base de la seva filosofia crear un sistema d'intercanvi paral·lel al sistema monetari mundial, que permeti superar una mica aquelles diferències de poder adquisitiu.

Si bé les tres experiències estan desmonetaritzades, les Xarxes d'Intercanvis de Coneixement, tal vegada pel seu caràcter més informal, tal vegada perquè són experiències més noves o per la seva filosofia que tots els sabers tenen el mateix valor, no tenen un sistema tan marcat de comptabilitzar els intercanvis. En la majoria de Xarxes, tothom pot decidir quan vol ensenyar i quan vol aprendre, sense que la reciprocitat, tot i que desitjable, sigui obligatòria. Sobre aquest tema cal fer referència als límits de la reciprocitat, dels quals parlarem més endavant. Les *Lets* i el Banc del Temps tenen un sistema més estipulat. Es porta un cert control del que ha aportat i ha rebut cada persona, de manera que hi ha el compromís real de la reciprocitat. Això no implica que aquesta sigui sempre simètrica ni que cada persona hagi de començar fent alguna cosa per poder tenir dret a rebre'n una altra. A més, cada servei té un valor en part estipulat per l'organització i en part pel qui l'ofereix. En alguns Bancs de Temps i algunes *Lets*, hi ha alguna excepció, ja que intercanvien temps sense que sigui important l'activitat en què hagi estat invertit.

5.Perspectives de les noves cultures

5.1 El predomini de les cultures virtualitzades dels mitjans de comunicació de masses. Les noves Xarxes: Internet

Les Xarxes d'Intercanvi de Coneixements es situarien entre les propostes culturals alternatives que es donen a la societat d'avui. En front a les formes culturals que dominen nostres societats, basades en la comunicació virtualitzada que difonen els mass-media, les xarxes representen un espai de comunicació "real" públic tan mancat a l'entorn ciutadà.

L'espai clàssic de socialització, és a dir, on les persones aprenen a aprehendre el món interior i l'exterior, era l'entorn immediat, tant públic —escola, església...— com privat —família, amics, etc. Avui, cada vegada més, van ocupant aquest espai nous mitjans, com ara els mitjans de comunicació de masses. El temps que els mass-media ocupen dins del món de les persones és cada vegada més gran. Així, en el context espanyol, la mitjana de temps que cada espanyol inverteix veient la televisió s'apropa a les tres hores i mitja al dia, la ràdio se sent, com a mitjana, tres hores, i els setmanaris, la premsa diària i les revistes ocupen mitja hora diària. Així, doncs, durant set hores diàries les persones estan entorn dels mitjans de comunicació de massa. Sense dubte, aquests mitjans ocupen la principal activitat cultural de les persones en els darrers anys de les societats industrials i al començament de les postindustrials.

La comunicació virtual s'ha convertit en la forma de comunicació privilegiada. La comunicació oral tradicional entre persones queda relegada en molts casos a una comunicació limitada, la virtualitat va guanyant terreny inexorablement a les relacions "reals" entre persones. Les Xarxes són, sense dubte, una alternativa de comunicació, d'extensió d'experiències i de sabers a les comunicacions virtuals, ja siguin centralitzades (TV, premsa, ràdio...) o descentralitzades (internet).

Per tractar la qüestió del paper de les cultures virtuals a les noves societats es va plantejar, en alguns dels grups de discussió que vam constituir, aquest tema. En general, es té la visió que la televisió pot actuar com un instrument

que treu espai a la família, interferint en el diàleg i en la comunicació dels seus membres, provocant que, sobretot els més joves, rebin els valors de determinades cultures i els models de comportament mitjançant la televisió en comptes de ser a través del diàleg i l'observació dels seus models culturals més propers. No contrastar ni opinar els fa convertir-se en agents passius d'aquest aprenentatge.

Moltes persones adultes es tanquen a casa amb la TV, fet que comporta una manca de relació amb els altres i de participació en la vida social, agreujant-se l'aïllament que ja de per si provoca una societat molt competitiva i individualista. A més de la televisió, hi ha altres mitjans de comunicació que s'estan convertint en font de coneixement, i, per tant, en agents socialitzadors. Ens referim a internet, que és vist com una eina de comunicació molt important al facilitar l'extensió de la informació i del coneixement en tot el planeta. És un lloc on alguns informen i d'altres agafen la informació que més els interessa. La llibertat de moviments, l'accessibilitat, fan d'internet un medi idoni per poder publicar un amplíssim ventall de continguts sense que aquests hagin de passar per les pàgines del poder en molts casos. També es cert que les grans companyies de la comunicació i de la informàtica tenen com a estratègia fonamental el control d'internet i intentar convertir-lo en font de plusvàlues mercantils.

Com a exemple de comunicació descentralitzada i fora de l'òrbita dels poders tradicionals hi hauria els grups que es van manifestar contra la globalització en Seattle o Budapest, eren grups que el seu mitjà preferent de comunicació era internet. Grups com Atac, que organitza una protesta contra la globalització econòmica depredadora i utilitza internet per posar els seus membres en contacte o intercanviar informacions i organitzar reunions de caràcter mundial. D'aquesta manera les reivindicacions prenen caràcter global, sobrepassen amb molts pocs mitjans les fronteres locals.

Un altre tipus d'iniciatives més relacionades amb el que són les Xarxes d'Intercanvi de Coneixements són les Xarxes de comunicació ciutadana. El seu àmbit d'acció és local, perquè la seva intenció és apropar la realitat del lloc de residència als conciutadans. A partir de l'ordinador, les persones poden accedir a tot un ventall d'informació relacionada amb la vida del barri, com ara

esdeveniments, notícies, nom de les associacions que actuen al barri, activitats que es porten a terme...

Segons la tipologia de la Xarxa ciutadana, aquesta pot estar impulsada per un organisme públic o per la iniciativa de certs individus, agrupats o no en alguna organització. Especialment en el segon cas, la comunicació va més enllà d'uns que volen divulgar uns fets i uns altres que accedeixen a aquesta informació. La comunicació bidireccional —o multidireccional, si és el cas— es fa possible gràcies a la creació d'aquests espais virtuals, idonis per la comunicació entre col·lectius de persones.

Cada vegada més, internet s'està convertint en un espai de relació. Internet permet no només apropar el que està lluny, sinó crear nous espais de relació. Així ha estat possible crear bancs, associacions, oficines virtuals on l'espai compartit no és físic.

El paper de la tecnologia ha marcat l'epistemologia (gènesi del coneixement) i l'extensió del coneixement. Internet provoca que diferents sectors socials puguin tenir accés al coneixement, posant fi a algunes de les restriccions del saber. El coneixement comença a deixar de ser la propietat exclusiva dels més afavorits i de grups molt determinats. Les noves tecnologies poden obrir camins, el coneixement i la informació pot arribar a poblacions on el coneixement ha estat restringit sistemàticament. En l'època medieval el control del saber es centrava en els monestirs, més tard és la burgesia la que obre les portes al coneixement superior fent-lo més públic mitjançant les universitats, i actualment és la tecnologia qui obre moltes de les portes de la informació i del coneixement.

Internet s'ha convertit, en molts casos, en una eina que serveix per democratitzar el saber. Així, per exemple, el MIT (Institut Tecnològic de Massachussets), una de les universitats de més prestigi dels EUA, posa els seus cursos i coneixements a l'abast del públic en general mitjançant internet, facilitant el debat, la discussió i l'intercanvi d'opinió i de saber. Aquest nou sistema d'apropament al saber portarà a la reflexió i a nous canvis dintre d'aquesta institució que fins ara salvaguarda la clau secreta del coneixement a grups molt restringits.

Potser mitjançant internet tornem a agafar el fil del que era la institució en un principi, com diu Ivan Illich (1971):

"La universidad antigua era una zona liberada para el descubrimiento i el debate de ideas nuevas y viejas. Los maestros y los estudiantes se reunían para leer los textos de otros maestros, muertos mucho antes, y las palabras vivas de los maestros difuntos daban nuevas perspectivas a las falacias del mundo presente. La universidad era entonces una comunidad de búsqueda académica y de inquietud endémica (...) La universidad moderna ha perdido por incumplimiento su posibilidad de ofrecer un escenario simple para encuentros que sean autónomos y anárquicos, enfocados hacia un interés y sin embargo espontáneos y vivaces, y ha elegido en cambio administrar el proceso mediante el cual se produce lo que ha dado en llamarse investigación y enseñanza".

També la filosofia dels intercanvis de coneixements ha arribat a internet, creant-se espais virtuals on les relacions es mantenen gràcies a una web que es mou en forma de Xarxa. Així, cada persona pot accedir a un coneixement, o més comunament, a una pregunta, a partir d'una web. El procediment més comú és inscriure's a una Web d'Intercanvis de Coneixements, acció que es pot realitzar en uns minuts sense que s'hagi de desvetllar la pròpia identitat. Segons el tipus de Xarxa, una persona pot formar part dels "experts", el que vol dir que, a partir del seu correu electrònic, rebrà preguntes del tema del qual considera que en té uns coneixements importants. Els temes són molt variats, com ara matemàtiques, arts, vida quotidiana, història, música... Aquestes Xarxes virtuals es formen gràcies a l'esforç d'uns quants que creen i mantenen la pàgina web, i vénen a ser l'equivalent del grup d'animació.

La major part de persones que participen d'aquestes experiències són persones que estan avesades a fer servir internet com a eina de comunicació. Per tant, és força lògic pensar que n'hi hagi més entre aquells col·lectius que, a més de comunicar-se a través d'internet, treballin en àmbits molt relacionats amb la informàtica.

Un exemple seria les persones dedicades al disseny gràfic. Molts dels nous dissenyadors gràfics estan encara en procés de formació, de vegades autodidacta. Aquestes circumstàncies fan que aquest camp sigui un bon exemple per parlar de Xarxes virtuals d'intercanvi de coneixements. La seva

existència va més enllà de permetre intercanvis de coneixements, de facilitar que cada pregunta trobi la seva resposta. La seva tasca possibilita, a partir de la interacció, un espai de creació comuna. El disseny de pàgines web, com que és un camp nou, encara té moltes coses a investigar, a crear. Les Xarxes virtuals més d'una vegada han pogut donar una empenta a aquest camp, a més d'una àmplia difusió de les seves possibilitats.

Fer una pàgina web té un grau de dificultat superior al de fer servir el correu electrònic. Per aquest motiu, moltes experiències es basen en l'intercanvi de coneixements a partir del correu electrònic: són les anomenades *l·listes de correu electrònic*. Una persona que s'hi subscriu rep informació regular sobre aquestes experiències, o bé pot llançar una pregunta als altres membres perquè l'ajudin amb la resposta. El seu funcionament pot arribar a ser menys manejable, ja que, si la llista de correu és molt gran, per a una pregunta pot rebre una quantitat força important de respostes.

Les utilitats de les Xarxes Virtuals d'Intercanvi de Coneixements, així com de les l·listes de correu electrònic, són infinites. Es poden formar per intercanviar informació sobre un àmbit molt concret —l'educació física—, sobre una inquietud —estat d'una demanda política—, etc.

El seu àmbit d'acció no té per què estar limitat a l'intercanvi de coneixements. També poden servir de recolzament de qualsevol altra iniciativa, com ara donar suport als immigrants que decideixen tornar al seu país. A les accions adreçades a donar la benvinguda a les persones que en el seu moment sortiren del país, s'hi pot sumar la informació que pot proporcionar una Xarxa Virtual d'Intercanvi de Coneixements.

Són moltes les possibilitats que ens ofereix aquesta nova eina de comunicació. Així, per exemple, el projecte Omnia de la Generalitat de Catalunya, que té com a objectiu impulsar l'accés a les noves tecnologies a joves en risc de patir processos de desigualtat i a aturats de llarga durada. Es planteja reforçar les Xarxes de Voluntariat i Ajuda Mútua dotant-les de les eines necessàries (tecnològiques, formatives i programàtiques) que els permetin desenvolupar programes innovadors i participar en la lluita contra l'exclusió social.

Podem trobar algun paral·lelisme entre aquestes xarxes virtuals i les xarxes reals com poden ser les Xarxes d'Intercanvi de Coneixements. El caire obert i

d'interacció recíproca, on es facilita l'accés al coneixement, es dona en ambdues tipologies de xarxes.

5.2. La mercantilització de la cultura i el predomini de l'àmbit privat enfront de l'àmbit públic

Actualment la cultura té un caire predominantment mercantilista. La cultura que té més ressonància és la cultura de masses, la cultura de les grans projeccions econòmiques, és a dir, grans projeccions cinematogràfiques, teatrals, musicals, programes de TV que busquen l'audiència al preu que sigui, tot allò que dona beneficis econòmics o prestigi a un espai o una entitat. Moltes vegades, l'objectiu que s'ha d'aconseguir quan s'elaboren els programes no és tant el desenvolupament cultural de la població a qui van adreçats com el benefici que es pot aconseguir. Es veu el participant com un nombre, com un simple consumidor passiu d'aquesta cultura.

"Actualment, la majoria de les persones participen en alguna activitat cultural com a consumidors. La finalitat és que tu paguis per això on participes o bé que siguis el subjecte passiu que participes de l'esdeveniment de masses. És a dir, que la cultura actualment s'entén, principalment, com una cosa més de les projeccions econòmiques "

A la pràctica s'aprecia molt poca voluntat política que la cultura sigui participativa i motivadora. Majoritàriament, quan la gent no es queda en casa veient la TV, participa de forma passiva en moments concrets, com pot ser una festa major, anar a una projecció de cinema o a un concert de masses.

Falta, doncs, promoure activitats culturals dirigides a impulsar el procés contrari, és a dir, que la gent participi en aquestes activitats com a agents actius, no només com a consumidors.

A vegades, dintre d'entitats tan properes a la gent, als barris, com són el centres cívics, l'única funció que fan els equips d'animació és gestió, gestió cultural, una oferta per al consum, no per a la participació ciutadana. També veiem com entitats que en diferents èpoques van ser molt actives, nascudes de

la voluntat de persones que tenien la idea de cultura popular en el sentit més ampli, l'únic que han fet ha estat salvar les pedres, poques vegades han estat capaços de conservar l'esperit dels primers temps. Parlem d'agrupaments que treballaven des de l'àmbit educatiu a la dinamització festiva, com ara casals, ateneus, centres parroquials i altres.

Malgrat tot, hi ha grups que el seu entusiasme i la seva dedicació fan factibles projectes que en principi semblarien utòpics. Un exemple el tindríem en l'Ateneu de Nou Barris, lloc participatiu, viu, amb iniciativa, que integra, que motiva la gent de totes les edats i condicions. Aquest Ateneu està gestionat per una entitat privada sense ànim de lucre formada per persones voluntàries del barri. L'ideari del seu projecte és la independència i la participació ciutadana en la gestió de les activitats.

Les Xarxes d'Intercanvi de Coneixements són una alternativa al tipus de cultura que hem citat, ja que d'una banda són participatives i de l'altra es canvia coneixement per coneixement, no per diners. Aquest fet, però, no ha de servir per omplir un espai que ha de ser cobert per la administració. Les xarxes faciliten l'aprenentatge a persones amb un nivell econòmic baix que no es poden permetre pagar un curs en una acadèmia o fins i tot cursos subvencionats. També faciliten la relació entre les persones, així, per a un immigrant que busca un lloc per a relacionar-se, que a la vegada vol aprendre català o castellà la xarxa pot ser una alternativa, però no l'única. L'administració té una responsabilitat de la que no pot amagar-se, les xarxes avui per avui no són una alternativa a la majoria dels aprenentatges formals, sinó, una complementarietat.

Un altre punt important és la valoració dels diferents coneixements, ja que en les Xarxes tots els coneixements tenen el mateix valor, en principi; ara bé, ja se sap que tots els coneixements no són "iguals". En la valoració de la persona, es valora tant el que una persona amb estudis universitaris pot ensenyar, per molt valorat que estigui aquell saber per la societat, com allò que una persona analfabeta pot ensenyar, i que normalment no és valorat.

En les converses i entrevistes mantingudes, algunes de les persones opinaven que el valor dels sabers no era igual, sinó que l'avalua cadascú segons l'interès que aquest saber té per a una persona, si hom vol aprendre una cosa, si allò

ho considera prioritari, etc., però pot no ser important i no tenir cap valor per a una altra persona.

"Cada persona, tiene un nivel de valoración que es muy subjetivo. Para esa persona... Depende, orientado para qué, para la vida personal, para la vida profesional de la persona... Ella misma valora".

"El saber que un sap és important per a la persona que el rep, és important que l'altra persona conegui el que jo sé. Si m'ho quedo per a mi no té valor per molt important que sembli. L'important és rebre, la necessitat que té l'altre en rebre aquest coneixement, no en donar-lo. La Xarxa aprofita i utilitza els propis recursos de les persones que hi participen. Es comparteix el que se sap, no s'ho queda un per a ell mateix".

El fet que els sabers que s'imparteixen a les Xarxes no tinguin un valor econòmic pot provocar una desvalorització d'aquests coneixements, de manera que se'ls tregui importància i prestigi.

5.3 Les cultures superiors i la seva necessitat de potenciació d'una "arqueologia cultural"

El concepte de cultura que en l'actualitat predomina és encara el mateix que es va crear a la Il·lustració. És un concepte elitista, que insisteix en "l'alta cultura" com l'única creació simbòlica de qualitat, i amaga la cultura produïda pels diferents grups socials. És la cultura vista com instrument de poder i de domini.

Aquest elitisme cultural s'expandeix cap a totes les esferes del coneixement. En la mateixa línia es troba Ivan Illich (Illich, 1974) quan parla de la possibilitat de crear unes *l·lotges d'habilitats*, proposta teòrica que es materialitza localment a les Xarxes d'Intercanvis de Coneixements:

"Unos intereses privados y convergentes conspiran hoy para impedir que una persona comparta su habilidad, [que a quien posea] la

habilidad le beneficie su escasez y no su reproducción. Al maestro que se especializa en transmitir la habilidad le beneficia la renuncia del artesano a ofrecer su propio taller para aprendices. Al público se le adoctrina con la creencia de que las habilidades son valiosas y de fiar sólo si son el resultado de una escolarización formal. El mercado de trabajo depende del hacer escasas las habilidades y de mantenerlas escasas, ya sea proscribiendo su uso y transmisión no autorizados, o bien haciendo cosas que pueden operar y reparar sólo quienes tengan acceso a unas herramientas o informaciones que se mantienen en déficit".

L'“alta cultura” és la que avui interessa més a la major part dels poders públics i s'hi dediquen esforços i diners. A Catalunya, i més concretament a Barcelona, la projecció urbanística és una mostra d'això: s'inverteix en edificis (Macba, Liceu, Teatre Nacional de Catalunya, Auditori de Catalunya, Centre de Cultura Contemporània de Barcelona, etc.) que fan servir, en la majoria dels casos, només uns determinats grups socials. D'altra banda, la inauguració d'un local cultural en un barri no té importància mediàtica. Els pressupostos destinats a cultura de les diferents administracions van adreçats, majoritàriament, a la cultura “superior”, que tot i que no dona a l'Administració un benefici econòmic, dona un prestigi i poder.

Avui, a Catalunya, encara no hem superat la idea de la Il·lustració: la idea de crear grans espais que provoquin admiració i poder. Als segles XVIII i XIX la monarquia centralista borbònica concentrava a Madrid la major part d'aquesta “arqueologia” cultural. L'escàs nombre d'aquests edificis culturals a Catalunya ha provocat que les polítiques culturals passin per potenciar l'espai cultural físic. Tot i així, resulta sorprenent que hi hagi tan ampli consens sobre aquesta qüestió. Si es relaciona la despesa que suposa l'alta cultura amb les persones que en fan ús i es compara amb la despesa de la cultura popular, el resultat es decanta de forma aclaparadora a la primera. Evidentment, els que se'n beneficien són uns determinats grups socials que són els usuaris directes d'aquests espais de producció cultural. No entrem en el tema de la qualitat, però és clar que en tot tipus de cultura hi ha creacions de qualitat i creacions sense cap tipus de valor. Es palès que amb aquestes polítiques no es promou

l'accés de tothom a una cultura de qualitat, sinó més aviat als interessos d'un grups socials que en comptes de diversificar la cultura privilegien una mena d'"opereta il·lustrada".

Moltes iniciatives culturals com les Xarxes es podrien desenvolupar més si hi hagués espais amb millors condicions d'ubicació i més recursos humans. La ciutadania cultural, entesa com a participació activa de les persones, suposa el nou repte que les societats han d'afrontar.

5.4 L'ús públic de la cultura pels diferents grups socials

A la nostra societat hi una gran contradicció: les despeses públiques en cultura acaben sent invertides en actes i infraestructures dels que només en gaudirà una petita part de la població, precisament la que ja de per si és més afavorida. A continuació es mostren una sèrie de dades sobre la despesa pública en cultura i l'aprofitament d'aquests serveis segons els diferents grups socials i el nivell d'estudis dels usuaris de les diferents activitats. També es detalla la despesa pública en cultura per part de les diferents administracions.

La despesa cultural de les diferents administracions de Catalunya l'any 1998 va ser la següent:

Taula 3

Despesa pública cultural de Catalunya 1998

Administració	Pessetes	%
Generalitat	21.245.058.000	29,2
Diputacions	8.890.725.000	12,2
Ajuntaments amb més de 50.000 h.	23.270.497.000	32,0
Ajuntaments amb menys de 50.000 h.	19.397.880.000	26,6
Total	72.804.160.000	100

Font: Idescat

Aquest pressupost proper als 73.000 milions de pessetes correspon a unes 12.000 pessetes per habitant i any. El problema no és tant la quantitat invertida com l'ús i repartiment que es fa d'aquestes partides.

La reconstrucció del Liceu ha costat 22.000 milions de pessetes, xifra una mica superior a la del pressupost de cultura de la Generalitat per un any. És a dir: ha costat més que el que la Generalitat té disposat per a despesa cultural durant un any. És clar que si el Liceu fos l'únic esdeveniment cultural al qual anessin el conjunt dels catalans durant un any aquesta despesa estaria justificada. Però el Liceu no és de tots, ni l'utilitza una mostra significativa de la població.

Últimament, també s'ha gastat molt en el CCCB, o en el Teatre Nacional de Catalunya. Les administracions no inverteixen recursos en aquells àmbits on hi ha una participació interclassista, sinó més aviat està al servei dels que menys ho necessiten.

A més, en el cas del Liceu ha invertit en una entitat gestionada de forma privada amb idees retrògrades i contràries als principis de les institucions públiques, com ara la igualtat entre dones i homes. Durant l'any 2001 hi va haver un debat sobre l'entrada de les dones al Cercle del Liceu. Per què es finança amb diners públics una entitat privada contrària a idees democràtiques? Seguint amb el Liceu, la part de finançament que arriba per donacions privades també repercuteix en les polítiques públiques: el motiu pel qual algunes institucions privades donen diners és per desgravar, de manera que els X diners que s'inverteixen en la (re)construcció del Liceu són uns diners que no passen a les arques de l'Estat.

En un estudi fet pel Departament de Cultura en relació amb el nivell de consum de cultura de la població el 1996 segons la classe social, es detecta:

Taula 4.

Consum de cultura segons classe social

	Índex sobre 160
Classe alta	128,1
Classe mitjana-alta	118
Classe mitjana	109,5
Classe mitjana-baixa	87,5
Classe baixa	31,8

Font: Departament de Cultura 1996

L'esforç de l'Estat hauria de centrar-se a compensar els dèficits de la població, però això no es dona i són les classes més afavorides les que es beneficien de

les despeses públiques. Un dels objectius de les administracions hauria de ser apropar la població amb menys recursos tant econòmics com de formació a la diferent oferta cultural, ja que la gent amb més recursos té mecanismes i possibilitats d'accedir-hi, però veiem que això queda lluny del que hauria de ser. Per altre banda falta una cultura de valorar els serveis que ofereix la mateixa societat: teatre, conferències, museus, etc. En el mateix estudi observem el següent:

Taula 5

Consum de cultura, segons formació

	Índex sobre 160
Formació elemental	85
Formació mitjana	121,3
Superior	130,4

Font: Departament de Cultura 1996

Aquesta manera de gestionar els pressupostos públics provoca discriminació i allunyament entre les classes socials, falta de motivació, manca de desenvolupament cultural i estancament entre els grups socials més desfavorits, població que, com veurem, segons la síntesi de l'estudi del 1996 sobre comportaments culturals de la població, cada vegada llegeix menys llibres, passa més temps davant de la TV i el vídeo.

A continuació presentem una taula que recull les activitats que els enquestats varen fer al llarg dels 3 mesos anteriors a l'entrevista.

Taula 6.**Comportament cultural de la població**

	Any 85	Any 91	Any 96
	%	%	%
Veure TV	96,3	98,3	98,8
Escoltar música	82,1	72,2	87,2
Veure vídeo	20,0	45,3	55,1
Lectura de llibres	79,5	54,4	63,9
Comprar llibres	51,0	37,7	53,9
Escoltar la ràdio			86,7
Llegir diaris (mínim un cop per setmana)			68,5
Comprar revistes			42,6
Visitar biblioteques			27,6
Anar al cinema	36,7	33,3	46,9
Teatre		13,9	18,1
Espectacles esportius (últim any)		29	32,8
Museus, sales d'art, exposicions, etc. (últim any)		47	46,6
Concerts de música		22,2	24,7
Actes religiosos		49,8	49
Conferències		12,7	23,9

Font: Departament de Cultura 1996

Com s'aprecia al quadre anterior, la població utilitza més uns mitjans culturals que d'altres. La televisió, per exemple, és utilitzada per gairebé el total de la població. D'altres, com ara el teatre, tenen una molt baixa participació.

Tot i així hi ha una forta inversió per part de les administracions públiques, com es veu al quadre següent:

Taula 7

Procedència de les aportacions del teatre 1997

Aportacions	Pessetes	%
Taquilla	3.482.000.000	45,7
Aportacions públiques	3.204.000.000	42,1
Altres	925.000.000	12,2
Total	7.611.000.000	100

Font: Idescat

Aquí veiem com l'Administració subvenciona els teatres amb diners públics, quasi la meitat de les despeses. Si només un 18,1% del total de la població va al teatre, veiem que aquests diners estan dirigits només a un sector concret de la població, se centren majoritàriament en una cultura i una població determinada, un sector de la població que pot assumir, en bona part, aquestes despeses. El problema és que s'impulsa un tipus de cultura amb dos mancances; una: hi ha una part important de la població (81,9%) que no gaudeix d'aquestes injeccions de diners; dos: el que s'afavoreix és l'assentament d'una cultura-espectacle.

Les administracions han d'afavorir el desenvolupament cultural en tots els nivells. Totes les demostracions culturals han de tenir cabuda dintre d'una societat lliure i plural, però això no serà possible si la gestió econòmica no es fa de manera equitativa, és a dir, correlativa als grups socials.

5.5 La potenciació de les cultures populars i la necessitat de nous espais culturals públics

Si bé les administracions han d'afavorir totes les formes de cultura, també és veritat que el ciutadà o ciutadana ha d'assumir la seva responsabilitat mitjançant la participació i el compromís. Un dels grups de discussió es va referir que els moviments culturals han d'intentar estar per damunt de demanar

fons per poder realitzar activitats, a la vegada que les administracions públiques han de fer unes polítiques realment dirigides a promocionar un ús cultural més ben repartit. La participació cultural ha de tenir una important presència als barris, les ciutats o pobles. Això pot ser possible si la comunicació entre les diferents entitats, grups i Administració és bona, sense oblidar la força dels ciutadans, element imprescindible, perquè les polítiques i les formes de fer dels pobles, de les ciutats o dels estats canviïn.

Dintre d'aquest estudi hem vist com les Xarxes són una alternativa, un nou espai de cultura pública diferent. Un dels seus atractius és la forma d'aprendre: tothom pot ensenyar i aprendre. És una forma no tradicional de transmetre el saber, s'està d'igual a igual. El saber està fora de les institucions habitualment reconegudes per aquest fi.

La Xarxa és un espai obert i dinàmic, que demana responsabilitat a la gent que hi participa amb grans possibilitats de fer coses. Pot ser una eina d'integració, de relació intercultural i intergeneracional. Hem vist com en poblacions i barris amb població immigrant la Xarxa ha estat important, ja que els intercanvis són una excusa per fer societat, han servit per conèixer-se la gent, les diferents cultures i al cap i a la fi per aconseguir un enriquiment personal a dues bandes. Doncs si bé és veritat que la influència de les Xarxes no és important dintre del context on es troben, són una manera de crear un entramat social en el barri.

5.6 Les Xarxes a les noves estructures socials

És una afirmació que no cal insistir que les xarxes socials sempre han existit. Les persones s'han relacionat amb altres persones en forma de xarxa. Per posar un exemple, l'accés a una feina moltes vegades es fa a partir de les connexions socials del demandant de feina, i no només per la seva formació, experiència o vàlua. Però en l'àmbit de la teoria social aquesta manera d'estructuració ha quedat relegada a un segon pla. Les anàlisis s'han anat centrant més en les característiques dels individus o en les estructures damunt d'ells que en l'estructura de la interacció entre persones.

Les organitzacions formals també han tingut la inèrcia d'estructurar-se de forma lineal, ja sigui de forma vertical i jeràrquica —la majoria de les vegades— o horitzontal i igualitària —la minoria dels casos. Les organitzacions

empresarials, per posar un exemple, s'han anat estructurant de forma jeràrquica. Tot i que és possible una descentralització de poder, la tònica general ha estat la de crear una jerarquia on uns pocs prenen les decisions que es van transmetent de forma vertical. A les institucions educatives passa una cosa semblant. El coneixement es transmet verticalment, una persona que posseeix el coneixement el transmet a un grup de persones que el desconeixen, sense que hi hagi un intercanvi entre ells.

En els darrers anys, tant a la teoria social com a la pràctica de moltes organitzacions, s'està tenint en compte cada vegada més l'estructura de Xarxa. A nivell teòric sorgeixen diferents aproximacions teòriques. Aquí trobem l'anàlisi de Manel Castells, amb *La Era de la Informació* (Castells, 1996) on d'una forma molt sistemàtica desenvolupa una "teoria de xarxes", més endavant expliquem els seus plantejaments.

Manel Castells és un sociòleg que ha posat especial èmfasi en les xarxes. Seguint el seu llibre *La Era de la Informació*, actualment estem assistint a la conformació d'un món nou. Aquest nou món va començar a originar-se a finals dels anys seixanta i principis dels setanta, fruit de tres processos: revolució de la tecnologia de la informació, crisi econòmica del capitalisme i estatisme i sorgida de moviments socials i culturals. A partir de la interacció d'aquests processos i de les seves reaccions es va anar creant una nova economia (economia de la informació global), una nova cultura (la cultura de la virtualitat real) i una nova estructura social dominant: la societat xarxa.

Com podem caracteritzar aquesta nova societat xarxa? Podem dir que es basa en un nou paradigma tecnològic, la globalització, l'articulació de les cultures en un hipertext electrònic, estats connectats en forma de xarxa. El nou paradigma tecnològic es reflexa en una nova manera de fer tecnologia a partir de nous materials electrònics, la computació i l'enginyeria genètica. La globalització també caracteritza aquesta nova societat xarxa. És una globalització tecnològica, organitzativa, institucional, que organitza el treball de forma articulada. Amb l'articulació de totes les cultures en un hipertext electrònic es vol posar èmfasi en el fet que la globalització no és sinònim d'homogeneïtzació de cultures. Més aviat hi ha una articulació de moviments culturals dintre d'un tot. La identitat local perviu paral·lelament a una cultura global. En l'àmbit polític ens trobem que els estats mantenen relacions en forma de xarxa. Els estats, a

més de mantenir una certa autoritat localitzada a un territori, s'articulen entre ells, de manera que hi ha moltes decisions que no depenen ja de la sobirania de cada Estat, sinó més aviat de la seva interacció. I, per acabar, potser un dels canvis més importants que caracteritzen la nova societat xarxa és la crisi del patriarcalisme. La dona ha traspassat l'esfera privada per aparèixer a la pública. S'ha incorporat al treball, tot i que encara de forma desfavorable.

En quin sentit ens interessa la societat xarxa de què parla Castells a l'estudi de les Xarxes d'Intercanvi de Coneixements? En el sentit que l'estructuració de les Xarxes d'Intercanvi és a nivell micro la mateixa que la de la societat xarxa. Si anem punt per punt, podem veure moltes coincidències. Certament, per muntar una Xarxa d'Intercanvi de Coneixements no fa falta un nou paradigma tecnològic, però aquest pot permetre i està permetent l'aparició de Xarxes Virtuals d'Intercanvi de Coneixements. Com hem comentat, hi ha moltes experiències via internet que connecten persones desconegudes per fer possible un intercanvi obert de coneixements.

Les Xarxes no pretenen crear una cultura comuna ni imposar la cultura dominant —que existeix—, sinó que una de les seves pretensions és potenciar l'intercanvi cultural com a manera de conèixer altres formes de fer i de revalorar les diferents cultures dels integrants de l'experiència. Segons Castells, ressorgeix la recerca d'allò local com a resposta a la forta homogeneïtzació cultural que s'està produint en l'era informacional.

En darrer lloc, les Xarxes són uns espais amb una forta presència femenina. La participació femenina, com vàrem veure a les enquestes, és de 7 dones per cada 3 homes. Aquestes dades són una confirmació més que les dones busquen més participació en la vida pública. Els valors dominants basats en l'individualisme i el familiarisme exclusiu porten en major mesura les dones que els homes a una falta de sentit. Aquestes petites experiències són un clar exemple que moltes dones busquen quelcom més que una vida reduïda a l'àmbit de la vida privada.

A més de l'anàlisi de Castells, hem de mencionar la teoria de xarxes. Aquesta teoria parteix d'una perspectiva teòrica estructuralista, on l'anàlisi se centra a descobrir l'estructura de la interacció de les persones. La forma de viure dels individus depèn en gran part de com aquest individu està lligat en el teixit de les connexions socials (INSNA, 2001). L'anàlisi es basa en relacions i no en els

atributs dels elements, ja que es pensa que les estructures de relacions tenen un poder explicatiu més gran que els atributs dels membres que componen el sistema.

Als anys 30 va començar aquesta aproximació teòrica i de recerca. El 1934, Jacobo Moreno treballa amb la sociometria. Acabada la Segona Guerra Mundial, Àlex Bavelas funda el *Group Network Laboratory* (Laboratori de Grup de Xarxes) al MIT de Massachusetts, i ja als anys 70 comença a ser una especialitat interdisciplinària.

La teoria sociològica estructural utilitza l'enfocament de la teoria de xarxes. El seu objecte d'estudi és el de pautes objectives dels llaços que vinculen els membres de la societat, i no el conjunt d'idees comunes. Es considera que per estudiar una estructura social és adient analitzar les pautes d'unió que vinculen els seus membres. Els actors poden ser tant persones com grups o societats.

Segons Wellman un dels avantatges que presenta aquest enfocament teòric és que permet estudiar aquells actors no inclosos a cap grup perquè no estan suficientment relacionats i units com per formar part d'un d'ells. Per exemplificar aquesta idea podem recórrer a Granovetter, amb el seu treball sobre la importància dels lligams febles. Per a ell, aquests lligams són els que es poden donar entre persones que només han estat presentades, i són tant o més importants que els lligams forts, o aquells vincles entre les persones i els seus millors amics o familiars, per exemple. La seva gran importància es dona pel fet que sense aquests lligams dèbils els grups estarien completament aïllats. Els individus que no tinguessin lligams febles estarien aïllats dintre d'un grup, sense conèixer el que passa fora. Per tant, eviten l'aïllament i permeten la integració dels individus en la societat.

Tot i que les teories de xarxes no disposen d'un cos teòric gaire cohesionat, podem apropar-nos als seus principis:

- Hi ha vincles simètrics en contingut i intensitat entre actors.
- Els vincles entre individus s'han d'estudiar dintre dels contextos estructurals de grans xarxes.
- L'estructuració dels vincles socials condueix al fet que probablement es desenvolupin conglomerats de xarxes amb distintes fronteres que els separin.

- Poden haver-hi vincles creuats entre els conglomerats i els individus.
- Els vincles entre els elements d'un sistema poden ser asimètrics, de manera que els recursos escassos estan diferentment distribuïts.
- Una distribució desigual porta a la vegada a la col·laboració i la competència, la qual cosa confereix dinamisme a les estructures.

Per a Mizruchi, la cohesió pot ser considerada com un procés objectiu i observable que no depèn dels sentiments d'identificació dels membres d'un grup amb el seu grup. La semblança entre conductes és deguda a la cohesió i a l'equivalència estructural, o el que és el mateix, actors que a l'estructura social mantenen estructures idèntiques amb altres actors.

El gir cap a la societat xarxa que s'aprecia teòricament es pot veure també a la "nova" forma d'estructuració de molts organismes. Com ja s'ha comentat abans, en les organitzacions formals la forma d'estructuració ha estat lineal, generalment jeràrquica. El poder es va transmetent de forma vertical. En algunes noves formes d'organització de la vida pública es pot apreciar la importància de l'estructura Xarxa. Algunes estructures jeràrquiques comencen a pensar-se ja com a obsoletes.

Per posar un exemple, la Diputació de Barcelona està estenent la idea de la *Xarxa de Municipis*. Aquesta nova concepció pretén acabar amb la vella idea que la Diputació és un òrgan organitzativament per damunt dels ajuntaments, per convertir-se en un mer coordinador d'uns agents —els ajuntaments— amb poder d'autoorganitzar-se amb altres agents. Així es pretén minvar la dependència d'alguns ajuntaments de la Diputació, estalviar recursos a partir d'una millor optimització d'aquests, impulsar la participació, diversificar els centres, etc.

6. Les persones i els contextos de les Xarxes d'Intercanvi de Coneixements

6.1. Les persones que participen a les Xarxes: origen social, edat, gènere, estudis, motivació

En aquest apartat es realitza una descripció de les tipologies de participants i de les seves motivacions. Per conèixer les seves opinions sobre les Xarxes, les característiques personals, adoptarem una metodologia quantitativa que se sustenta sobre una enquesta, el qüestionari de la qual es troba en els annexos. Es va procurar que fos realitzada per totes les Xarxes en proporció al nombre de participants d'aquestes. En total es feren 139 enquestes, distribuïdes de la següent manera:

Taula 8
Enquestes realitzades a cada Xarxa d'intercanvi de Coneixements.

	Núm. enquestes	%
Sant Andreu	54	38,8
Nou Barris	29	20,9
Castelldefels	25	18,0
Ciutat Vella	13	9,4
Sant Feliu	11	7,9
Girona	7	5,0
Total	139	100

La fitxa tècnica és aquesta:

Taula 9

Població:	Participants de les diferents Xarxes
Enquestats:	Aquestes mateixes persones
Mostra:	139 persones
Nivell de confiança.	95% 1,96 sigmes

La fórmula utilitzada per determinar la mostra va ser:

$$n = \frac{N}{e^2 (N-1) + 1} \quad \text{on:}$$

n = mostra

N = 500

El nombre de 500 persones és orientatiu, és la mitjana que podem trobar en un trimestre. En algunes Xarxes és difícil saber concretament les persones participants, a causa del seu tarannà flexible i la dificultat de comptabilitzar el nombre d'intercanvis quan aquests es realitzen en el domicili particular.

La mostra és representativa en relació amb les Xarxes enquestades. En alguna de les Xarxes no es va poder recollir les enquestes en el període d'estudi.

Una vegada recollides les dades, se'n va fer l'explotació.

El primer aspecte que podem destacar, i que més endavant es confirmarà amb les dades, és que els participants de les Xarxes d'Intercanvi procedeixen d'estrats socials molt diferents, que no tenen una edat homogènia ni una feina semblant. D'altra banda, tot i aquesta diversitat, tenen unes motivacions semblants.

Sobre el temps que les persones enquestades manifesten que participen a les diferents Xarxes, declaren més de la meitat que fa dos o més anys que estan a les Xarxes. Les dades són aquestes:

Taula 10
Des de quan participes a la Xarxa?

Menys d'un any	29,3
1 any	16,3
2 anys	26,8
Més de 2 anys	27,6
Total	100,0

Les dades d'aquest quadre confirmen que molts participants estan satisfets amb les Xarxes, ja que més d'una quarta part repeteix per segona vegada i un altra quarta part, encara més. Prop d'un 30% no fa ni un any que hi participa. On sembla que s'ha d'anar alerta és amb el 16,3% que només fa un any que hi participa, això podria estar motivat pel fet que els nous participants es troben amb un grup força cohesionat en el qual possiblement costa d'entrar-hi.

Anteriorment hem comentat que la tipologia de participants és molt heterogènia, que tots els estrats socials hi tenen presència. Si bé això és cert, ho és parcialment, ja que la major part de participants són dones: el 70% enfront al 30% d'homes.

Taula 11
Gènere dels participants

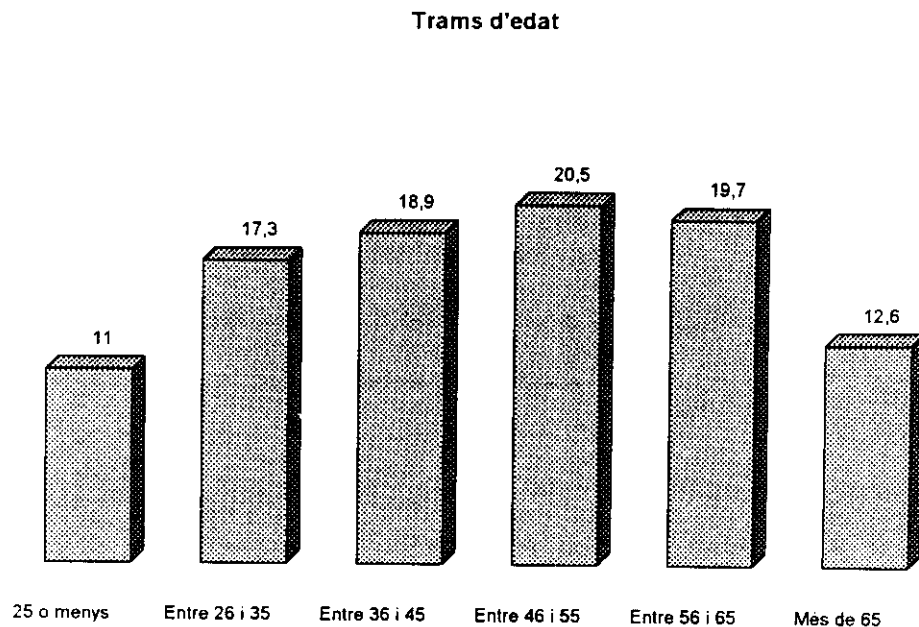
Dona	70,6
Home	29,4

Aquesta distribució és manté més o menys a les Xarxes, a excepció de Sant Andreu, on la proporció d'homes és del 15%, i de Sant Feliu, on les dones no arriben a ser la meitat.

Per **edats**, hi ha una forta heterogeneïtat. Aquest quadre resumeix les dades obtingudes:

Taula 12 Trams d'edat	%
25 o menys	11
Entre 26 i 35	17,3
Entre 36 i 45	18,9
Entre 46 i 55	20,5
Entre 56 i 65	19,7
Més de 65	12,6
Total	100

Gràfic 2

L'11% dels participants té 25 anys o menys. Dels enquestats, la persona més jove era un noi de 13 anys. De fet, del total de participants només un 2,4% és menor d'edat. Les dades mostren que no hi ha un predomini de cap tram d'edat, si bé qui menys hi participen són els de més de 65 anys, ja que del total només el 12,6% supera aquesta edat. S'ha de dir que hi ha molt pocs participants de més de 72 anys, tot i que ens vàrem trobar amb una persona de 96 anys.

Per tant, a les Xarxes hi participa gent d'edats molt diferents, perquè estan obertes a tothom. Però tot i que en el seu conjunt hi hagi heterogeneïtat, en algunes Xarxes sí que hi ha concentració d'un tipus de persona.

Hi ha Xarxes on predomina la gent jove. És el cas de Sant Feliu i Girona. A la primera, pràcticament la totalitat dels participants tenen 35 anys o menys, i a Girona el 80%. A l'altra banda hi ha Nou Barris i Sant Andreu, on hi ha menys d'un 15% de participants menors de 35 anys. Castelldefels i Xivella són les Xarxes on hi ha més contacte intergeneracional, tot i que a la primera el 60% dels participants es concentren en la franja d'edat dels 26-35 anys, i a la segona, entre 26 i 45 anys.

De vegades es pensa que les persones participen més o menys a les Xarxes depenent del temps lliure del que es disposa. **Tenir fills** o no és una variable

relacionada amb la disposició de temps lliure. Per tant, vàrem demanar als participants si tenien fills o no. Les respostes varen ser aquestes:

Taula 13
Nombre de fills/es

Cap	35,6
1 fill	19,5
2 fills	33,9
Més de 2 fills	11,0

Més d'una tercera part dels participants no té cap fill, quasi un 20% en té 1, una altra tercera part en té 2, i l'11% restant en té més de dos. Aquestes dades, però, no ens proporcionen més que una informació descriptiva. Per poder saber si tenir fills o no influeix en el fet de participar a les Xarxes, hem comparat els resultats per homes i dones amb la distribució catalana de nombre de fills per dona de 12 anys i més. En aquest quadre podem veure els resultats:

Taula 14
Nombre de fills/es
%

	Homes participants	Dones participants	Dones 12 anys i més. Catalunya.
No té cap fill/a	61,3	26,4	38,9
Té algun fill/a	38,7	73,6	61,1
Total	100	100	100

La primera cosa que sobta d'aquests resultats és que, contràriament al que es pugui pensar, tenir fills és un fet que influeix en una menor participació dels homes, però que de cap manera impedeix la participació femenina. Un 61% dels homes participants no té cap fill, enfront d'un 26% de dones. Si comparem aquesta darrera dada amb les dones de 12 anys i més de Catalunya comprovem que el percentatge de participants amb fills supera el percentatge català. Per tant, podem dir que tenir fills, en el cas de les dones, no només no és un impediment per participar a les Xarxes, sinó més aviat un al·licient.

Una de les característiques més significativa de les Xarxes és la seva capacitat d'acolliment, tothom pot ser participant d'una Xarxa, no importa el seus orígens, el seu nivell de coneixements, ni l'edat o el gènere, no importa els motius que el mouen a apropar-se a una Xarxa. D'aquí el món tan heterogeni que podem trobar en cadascuna d'aquestes.

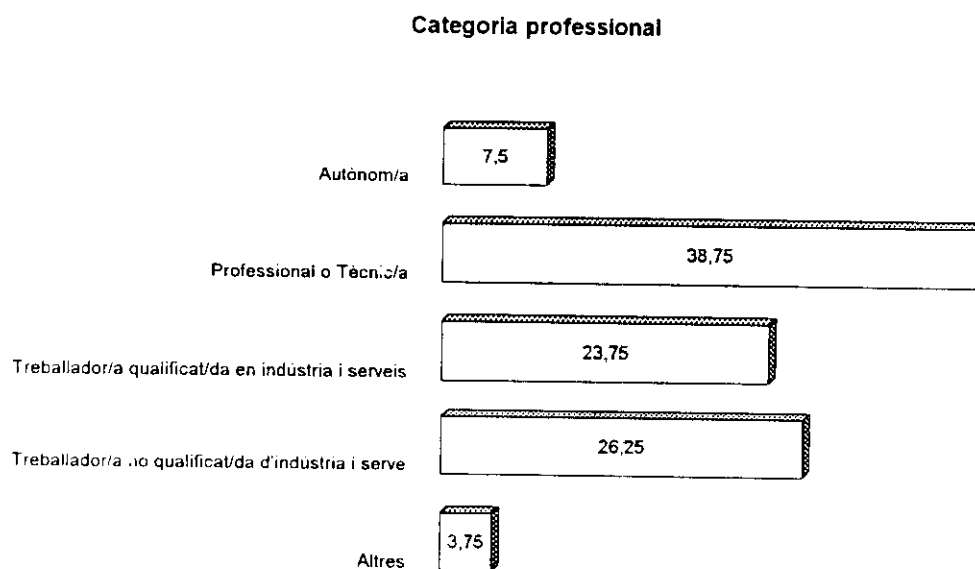
Les situacions laborals dels participants són diverses, tot i que hi ha un predomini dels inactius: de cada 10 participants 5 són inactius, 4 estan ocupats i 1 està aturat. Dels inactius, el 85% són dones, i del total, tres quartes parts treballen a la llar.

A les **categories professionals** hi ha un predomini de feines qualificades: hi ha un 38,75% de professionals o tècnics i un 23,75% de treballadors qualificats en indústria o serveis, el que fa un total de 62,5% participants amb feines qualificades.

Taula 15
Categoria professional

Autònom/a	7,50
Professional o tècnic/a	38,75
Treballador/a qualificat/ada en indústria i serveis	23,75
Treballador/a no qualificat/ada d'indústria i serveis	26,25
Altres	3,75

Gràfic 3

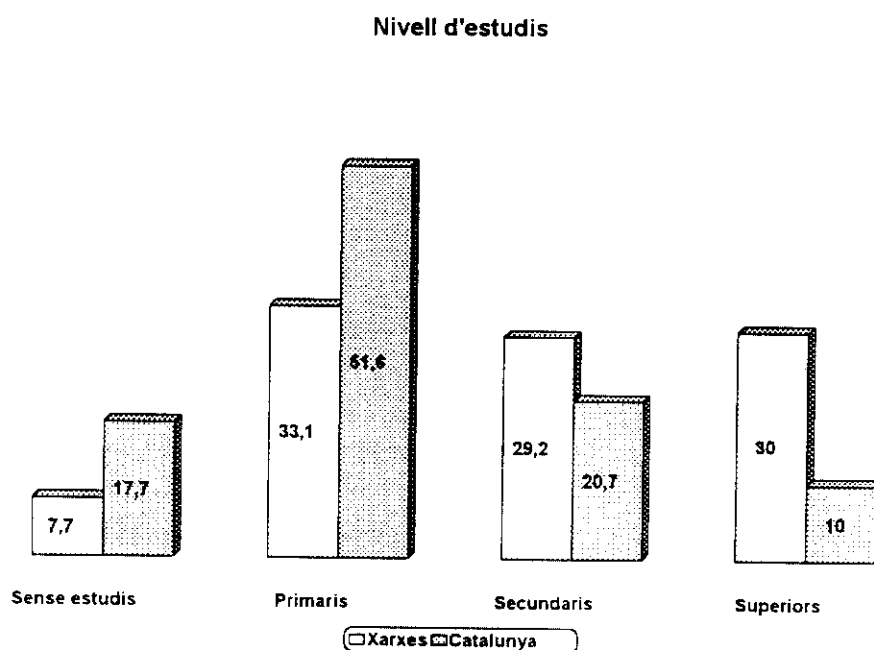
Un 7,5% dels participants són autònoms, i la resta, un 26,25%, treballadors no qualificats.

Un aspecte que cal destacar és l'alt nivell d'estudis dels participants. A continuació es presenten els resultats comparats amb dades de Catalunya de 1996.

Taula 16
Nivell d'estudis
%

	Xarxes	Catalunya
Sense estudis	7,7	17,7
Primaris	33,1	51,6
Secundaris	29,2	20,7
Superiors	30,0	10

Gràfica 4

A les Xarxes hi ha un 7,7% de persones que no tenen estudis primaris, xifra força inferior a la catalana, que està en el 17,7%. La proporció de persones amb estudis primaris també és inferior a les Xarxes: el 33,1% enfront del 51,6% de Catalunya. L'alt nivell d'estudis dels participants s'aprecia als percentatges d'estudis secundaris i superiors: en total doblega la mitja catalana. A les Xarxes, un 29,2% compta amb estudis secundaris, i el 30%, amb estudis superiors, tres vegades més que la proporció de Catalunya.

Amb aquestes dades sorgeix una qüestió: si la filosofia de les Xarxes es basa en l'aptitud de tots per poder ensenyar independentment del nivell cultural, per què els participants de les Xarxes tenen un nivell d'estudis molt superior al de la mitjana? Aquí veiem una possible escletxa que es pot formar entre l'ideari de les Xarxes i la seva posada en marxa, la diferencia del nivell d'estudis pot provocar que moltes persones amb nivell inferior els hi costi participar.

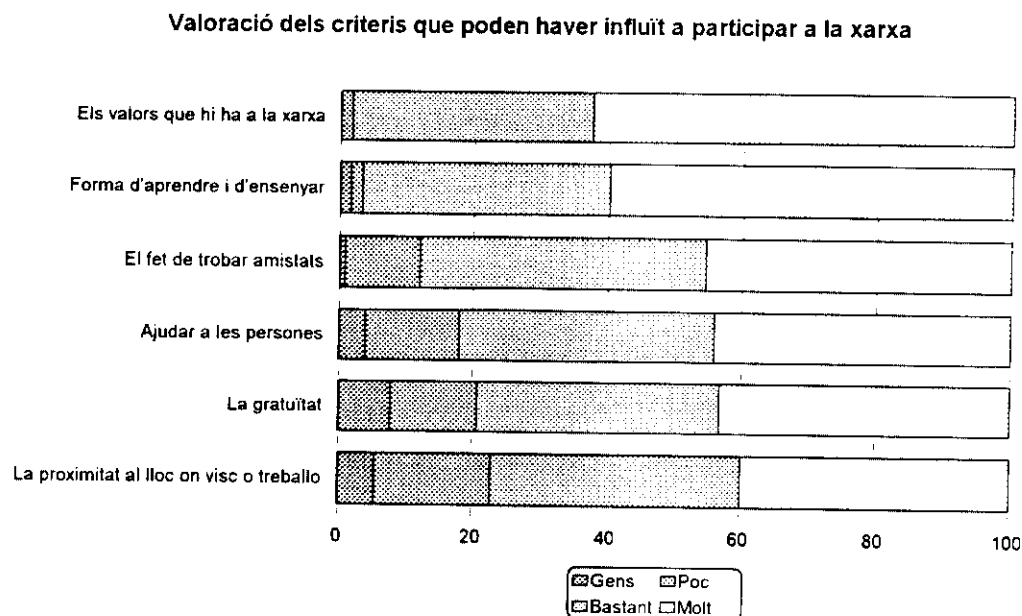
Motivació

Les motivacions que porten les persones a les Xarxes d'Intercanvi són tan variades com els seus participants. A l'enquesta vàrem demanar que es valoressin alguns criteris, segons si havien influït en la participació a la Xarxa. Els resultats són aquests:

Taula 17
Valora els criteris que penses que t'han influït per participar a la Xarxa

	Gens	Poc	Bastant	Molt
Els valors que hi ha a la Xarxa		1,8	35,7	62,5
Forma d'aprendre i d'ensenyar	1,7	1,7	36,8	59,8
El fet de trobar amistats	0,9	11,1	42,7	45,3
Ajudar les persones	4,0	14,0	38,0	44,0
La gratuïtat	7,8	12,9	36,2	43,1
La proximitat al lloc on visc o treballa	5,5	17,3	37,3	40,0

Gràfica 5

Els aspectes més ben valorats fan referència a la forma específica de les Xarxes quant als seus valors i la seva pedagogia. L'aspecte més ben considerat és el dels valors que hi ha a la Xarxa. Només un 1,8% dels enquestats considera que va ser un factor que influï poc o gens a l'hora de participar a la Xarxa. Això concorda amb les respostes sobre els aspectes positius que aporten participar a la Xarxa i rebre o donar coneixements: un dels més comentats és el dels valors.

El següent aspecte que ha influït en la participació és el de la forma d'aprendre i d'ensenyar. El 96,6% el considera bastant o molt important. És força significatiu el fet que les persones s'apropin a les Xarxes per la nova forma d'aprendre i d'ensenyar que practiquen, ja que vol dir que en aquest aspecte les Xarxes es proposen vertaderament com una alternativa de coneixement.

Per a un 12% dels enquestats, el fet de trobar amistats és poc o gens rellevant, però per a la resta ho és bastant o molt. Al llarg d'altres preguntes obertes s'ha vist que el fet de trobar amistats o de relacionar-se amb gent és un aspecte clau a les Xarxes.

A més, per un 82% dels enquestats és bastant o molt important l'ajuda a les persones. Aquest aspecte forma part d'una filosofia altruista que no sempre

està d'acord amb els principis teòrics de les Xarxes: la idea és partir dels recursos de les persones, no de les seves carències.

En darrer lloc, tenim criteris més pràctics, com ara la gratuïtat i la proximitat al lloc on viuen o treballen. Aquests dos aspectes són els que més gent valora com a poc o gens importants (aproximadament un 20% dels enquestats). El fet que estiguin en darrer lloc és important, perquè hi ha altres coses que influeixen més en la participació a les Xarxes. Però encara així, aproximadament un 40% de les persones els considera criteris bastant importants, i un altre 40%, aproximadament, molt importants. Per tant, aquests dos aspectes faciliten la participació.

Així tenim que la gent ve atreta, primerament, per la forma de fer de les Xarxes —valors i forma d'ensenyar i aprendre— i en segon lloc, per fets relacionats amb les persones, ja sigui per trobar amistats, ja sigui per ajudar-les. En darrer lloc, tot i que encara ben considerat, hi ha els criteris més pràctics de gratuïtat i proximitat a casa.

Fins aquí hem parlat de les dades quantitatives obtingudes a partir de l'enquesta. Però a l'anàlisi qualitativa hem obtingut una informació més detallada. A partir de la pregunta *quin creus que són els motius pels quals la gent s'apunta a les Xarxes?*, hem deduït quines són les motivacions reals que els porten a participar d'aquestes experiències.

Teòricament, la motivació principal seria la d'augmentar el nivell de coneixements. Però la realitat és molt més complexa, i són moltes altres les motivacions que mouen les persones a participar d'aquestes experiències. Resumint, podríem dir que hi ha motivacions de coneixements, socials i ideològiques.

Motivacions de coneixement

És la motivació per definició. Molta gent arriba a les Xarxa d'Intercanvis de Coneixements amb la intenció explícita d'aprendre una cosa concreta, com ara idiomes, guitarra, *tai-chi*... Vénen moguts per l'afany de coneixement. En aquest grup s'inclouen especialment els joves, que majoritàriament no s'apunten a les Xarxes amb la intenció de conèixer gent, ja que per a això ja compten amb altres vies. Però també hi ha un ampli grup de persones grans, de vegades vinculades a escoles d'adults, la motivació dels quals és poder

aprendre tot allò que no varen tenir l'oportunitat d'aprendre. Les Xarxes es presenten com una alternativa per poder-se llançar al coneixement, ja que és una via oberta on es perd més fàcilment la por. D'una altra manera més seriosa i compromesa, és ben segur que molta gent no donaria el primer pas necessari per accedir a un nou coneixement. Que aquests coneixements s'adquireixin d'una manera desmonetaritzada és un punt positiu que acaba de convèncer.

"Què et sembla la idea que els intercanvis es realitzin sense diners?"

"El millor de tot. Per mi el més interessant és la part d'autogestió que té. Primer, que no hi ha ningú que et diu el que s'ha de fer. No marquen una pauta, sinó que decidim entre un parell els objectius que hi posarem. I si hi hagués diners pel mig, tot això canviaria una mica, perquè és clar, en funció de la gent es marquen uns continguts, uns objectius. Dit d'una altra manera, fins i tot s'ha de fer un màrqueting concret, perquè la gent es pensi que allò té una importància molt gran".

Motivacions socials

En fer la pregunta *quin creus que són els motius pels quals la gent s'apunta a les Xarxes?*, obteníem moltes vegades la mateixa resposta: *per conèixer gent*. Amb aquesta resposta ens queda clar que les Xarxes d'Intercanvis de Coneixements són alguna cosa més que un grup de gent que s'intercanvia coneixements: és també una oportunitat per interrelacionar-se amb l'ambient, sortir de casa, fer coses noves. La Xarxa es transforma d'aquesta manera en un espai que convida a sortir de casa, a conèixer gent nova. Aquest és el motiu que fa que molta gent gran participi de les Xarxes.

"Se podría decir que hay un motivo cultural. De que la gente quiere aprender y todo eso. Pero muchas veces, la gente lo que busca es relacionarse con gente. Y una manera de relacionarse con gente es formar grupos, tener intereses comunes, realizar actividades comunes".

"Aquí la mayoría busca eso. Por lo menos los que se quedan. Porque luego viene gente que busca una curiosidad nueva, y luego..."

Cal remarcar que a les Xarxes acudeix molta gent que acaba d'arribar al barri, a la ciutat o al país. Són els nouvinguts, amb els quals es fa una labor no específica d'acollida. Els que procedeixen d'altres comunitats d'Espanya i de països de parla castellana troben una oportunitat d'integrar-se a la nova ciutat per mitjà de conèixer gent.

Per a les persones procedents d'altres països no castellanoparlants, la integració passa a través de l'aprenentatge d'una de les llengües oficials de Catalunya, vehicle indispensable per a la comunicació amb l'entorn. A partir del coneixement s'accedeix a la gent. Pot ser una manera de sortir de l'anonimat i tenir persones de referència que puguin en un moment donat orientar o ajudar a fer unes determinades gestions. En algunes de les entrevistes hem vist que hi havia immigrants que s'apropaven a la Xarxa pensant que això els facilitaria trobar feina o obtenir els papers.

"Aquí poden aprender sense pagar, sobretot immigrants, gent que busca un lloc per relacionar-se."

"Acaben d'arribar al país i volen aprender castellà o català".

Motivacions ideològiques

Ideològicament, les Xarxes d'Intercanvis de Coneixements són una manera alternativa d'accedir al saber. Acudeix molta gent a les Xarxes amb la intenció de rompre amb un sistema que monetaritza també el coneixement, o, com a mínim, de crear un espai on tots els coneixements siguin equivalents. Especialment a l'equip dinamitzador hi ha un fort component ideològic. Es creu fermament que es poden intercanviar sabers a canvi d'altres sense que hi intervingui un valor de canvi, els diners.

Com ja s'ha comentat, totes les Xarxes estan d'alguna manera vinculades amb altres iniciatives, encara que només sigui físicament, compartint un espai. També és comú que la seva gent estigui vinculada a altres llocs relacionats amb la participació social. Conseqüentment, moltes vegades la motivació que

mou les persones a formar part d'una Xarxa és formar part d'un projecte, d'una ideologia amb una intencionalitat: canviar la màxima que assigna a cada coneixement un valor establert.

"Vénen a la Xarxa perquè han estat membres d'una altra Xarxa i volen seguir participant. Els hi atreu la idea tradicional de fer les coses, el troc, relacions on no intervé la moneda. Vénen per una filosofia materialitzada a la Xarxa de coneixements".

6.2 El paper de la dona en la potenciació d'espais públics de cultura

A les Xarxes, com en d'altres formes d'associacionisme, hi ha més presència de dones: 7 de cada 10 participants són dones. Davant d'aquesta realitat vàrem demanar als participants per què pensaven que es donava aquest fet. La resposta dels homes era dubtar que això fos cert, que realment hi participessin més dones. Les dones pensaven que això podia ocórrer perquè les dones tenen més temps.

En aquelles Xarxes on hi havia una presència molt més gran de dones vàrem demanar als participants i als grups d'animació per què pensaven que es donava aquesta situació. Les respostes varen ser varies.

Un dels motius que la gent considera que provoca més presència femenina és el temps: les dones tenen una taxa d'activitat més baixa, és a dir, que treballen menys fora de casa. La feina que realitzen a casa, tot i necessitar temps, els dona la flexibilitat necessària per poder dedicar un temps a les activitats socials en general i a l'intercanvi de coneixements en particular.

"Dicen que es cuestión de tiempo, que las mujeres tienen más tiempo. Porque al menos el tiempo se lo saben distribuir mejor porque tienen trabajos que se lo permiten".

Però aquesta dada és només vàlida per a aquells grups d'edat en el qual hi ha moltes dones que no conten a les llistes de persones actives. Les més joves tenen una taxa d'activitat més equiparada amb la dels homes. Si a més es té en compte que la seva jornada laboral és doble —treballen a casa i fora de

casa—, la seva major presència no s'explica per més temps. Com ens comentava una persona del grup d'animació:

"Però jo penso que no és veritat [que participi només la gent que té molt de temps lliure], que aquí ve molta gent que va ofegadíssima de treballar, portar una casa, portar uns fills i cent mil coses més".

El fet és que, certament, hi ha una participació equilibrada de dones i homes entre les persones de fins a 35 anys, quan la taxa d'activitat és menys dispar. A partir d'aquesta edat la presència femenina sol sobrepassar les tres quartes parts. Arribada l'edat de la jubilació, que implica que tant homes com dones disposin en principi de més temps perquè no han d'anar a treballar, aquesta proporció es manté, i, per tant, l'explicació que les dones participen més perquè tenen més temps és parcial. A més, hi ha un 35% de dones participants ocupades, i si tenim en compte que moltes, gairebé la majoria, porten el pes de la casa, ens trobem que hi participen persones que realment disposen de molt poc temps. Pot ser la raó està en que molts homes ja són usuaris d'espais públics i moltes dones l'han de buscar.

Algunes persones pensaven que la major participació femenina s'explicava per la seva trajectòria vital: al llarg de la vida havien quedat relegades a un segon pla, no es valorava tot allò que fos aliè al seu rol d'esposa i mare. Les Xarxes d'intercanvi obren la possibilitat d'aprendre allò que no s'ha tingut l'oportunitat d'aprendre i de descobrir totes les coses que poden ensenyar.

"La gent gran, sobretot dones, volen sortir de casa, estar dues hores sense preocupar-se del marit, fills ni néts. I descobrir que poden ensenyar alguna cosa és molt important per a elles".

"És que nosaltres, les dones, ens convertim en un 0 quan ens casem. Per molta vida que visquem, com que moltes de nosaltres només ens dediquem a cuinar i tenir cura dels fills, l'única que fem és venir aquí".

Per a algunes persones les dones tenen una actitud més oberta que les fa participar més en diferents iniciatives socials.

"Els importa menys dir que no ho saben".

"Los hombres son más vergonzosos. Hay algunos que sí participan, pero pocos. Los hombres no saben adaptarse a nada".

"Jo crec que les dones estem més obertes per a les coses noves. I els homes més tancats".

En tot cas, es dona un fet: quan a una associació o grup de persones hi ha un predomini masculí o femení, aquesta situació tendeix a mantenir-se, especialment entre la població més gran.

"Les dones busquen altres llocs de relació, perquè als bars no s'hi pot anar, aquí hi ha una població on la dona al bar no està ben vista".

"Cuando vienen aquí y ven tantas mujeres se sienten mal".

"Venían muy cortados, como diciendo "aquí sólo hay mujeres". Cuando los hombres ven mucha mujer dicen, uy uy uy, y se acaban yendo, no sé, porque no están cómodos ellos solos. Y a la gente joven le pasa igual".

6.3 La participació de les minories

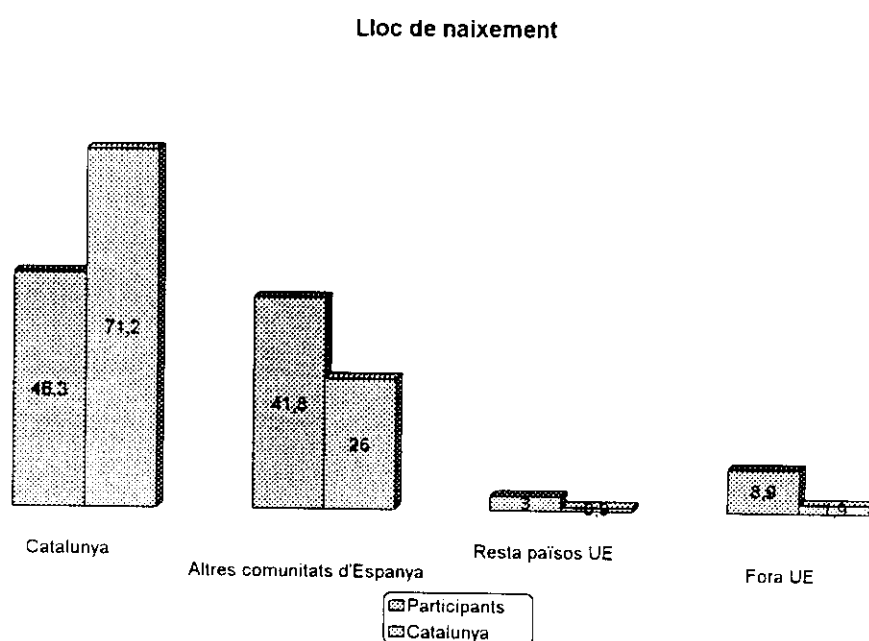
Quan es parla de Xarxes es parla molt d'intercanvi cultural. De fet, alguns dels intercanvis amb més èxit són els d'idiomes i aspectes relacionats amb altres cultures.

A l'enquesta es va demanar quin era el lloc de naixement, i les respostes obtingudes es reflecteixen en aquest quadre:

Taula 18
Lloc de naixement %

Catalunya	46,3
Altres comunitats d'Espanya	41,8
Resta països UE	3,0
Països àrabs	3,7
Europa de l'est	2,2
Amèrica Llatina	3,0

Gràfica 6

Segons aquests resultats, més de la meitat dels participants són immigrants, ja sigui d'altres comunitats d'Espanya, ja sigui d'altres països. El total de participants nascuts a Catalunya és del 46,3%, percentatge molt inferior al català, on el 68,4% ha nascut aquí. De la mateixa manera, els participants nascuts a altres comunitats d'Espanya són el 41,8%, quan la proporció catalana d'aquests és del 28,8%. A Catalunya, el 2,8% de les persones provenen d'altres països, mentre que a les Xarxes la proporció és de quasi el 12%.

És important fer un petit aclariment respecte a aquestes dades: els immigrants de fora de l'Estat espanyol són encara més dels que es reflecteixen al quadre. El motiu és que moltes persones que acabaven d'arribar no entenien bé ni el castellà ni el català, de manera que molts d'ells no pogueren contestar les preguntes. A Castelldefels, per posar un exemple, hi havia un ampli grup de romanesos que no queden reflectits a les estadístiques perquè amb els seus coneixements limitats de català o castellà i amb el nostre desconeixement de la seva llengua no va ser possible la comunicació necessària.

Tot i aquesta mancança, a partir de les dades es pot concloure que les Xarxes atreuen una bona proporció d'immigrants, sigui quina sigui la procedència d'aquests.

La mateixa estructura de les Xarxes propicia un ambient idoni perquè hi participi gent de procedència molt diversa: tant hi participen persones grans amb un baix nivell cultural com joves universitaris. Aquest caràcter obert també dona entrada a persones immigrades. Les Xarxes tenen una important presència de persones d'altres països. La seva composició reflexa tant el context social on estan ubicades com les fluctuacions migratòries.

D'altra banda, hi participen immigrants del barri que ja fa temps que són a Catalunya. La seva procedència és variada, així com el grau d'integració. Un factor comú és que aquestes persones busquen àmbits de relació aliena al de les associacions per a immigrants, perquè d'alguna manera volen una integració més completa. Una persona de l'equip d'animació de Sant Feliu ens comentava:

"La Xarxa té un conveni amb una entitat de Sant Feliu que treballa tot el tema d'immigració, encara que hi ha coses que s'escapa de la seva òrbita, del tipus assistència, alfabetització... Hi ha una sèrie d'immigrants que això ja ho tenen superat, que volen relacionar-se amb els altres. En aquest camp la Xarxa ha servit per connectar gent estrangera que vol aprendre una sèrie de coses com un marc de relació i a canvi, doncs, ofereix la seva pròpia cultura, i això funciona bastant bé".

D'altra banda, les Xarxes van variant els seus membres a mesura que va canviant el panorama polític. Immigrants procedents de les darreres onades migratòries (actualment, per exemple, hi ha moltes persones dels països de l'est) apareixen sovint a les Xarxes buscant un primer contacte amb la gent del barri, més enllà dels contactes, amb els que generalment compten, amb persones de la seva mateixa procedència. Les Xarxes són un lloc idoni per fer-se un lloc en la vida del barri —o, per extensió, del poble o ciutat—, no només perquè posen en contacte la gent, sinó perquè generalment donen una eina imprescindible per poder integrar-se: la llengua.

Quan els immigrants no tenen uns coneixements mínims de la llengua, la seva participació sol limitar-se a rebre classes de castellà, generalment, o català, minoritàriament. No practiquen en molts casos la reciprocitat, perquè tenen la limitació de la comunicació. Difícilment podrien ensenyar solfeig si els participants no parlen un mateix idioma. Però quan s'organitza una fira d'intercanvis o alguna altra festivitat mostren el seu interès preparant coses típiques del seu lloc d'origen, com ara menjar o cançons.

Cal dir que aquests grups tenen una curta permanència a les Xarxes. Entren tan ràpidament com surten. S'ha de tenir en compte que aquests col·lectius, en arribar a Catalunya, tenen una realitat molt canviant, i molts deixen de participar-hi, perquè canvien de residència o troben un treball que els impedeix continuar participant a les Xarxes. La seva no-integració a les Xarxes no és més que un reflex de la seva no-integració a la societat.

6.4 Els contextos específics de les Xarxes

Les Xarxes estan obertes a la participació de tothom i, de fet, poden considerar-se com un lloc de trobada intergeneracional entre diferents cultures i procedències socials. El fet, però, és que és difícil mantenir aquesta estructura heterogènia, i cada Xarxa tendeix a tenir una composició diferent. Així, per exemple, hi ha unes Xarxes on participa gent molt jove, mentre que en unes altres els participants són bàsicament dones majors de 40 anys. Les variables que determinen aquest comportament són bàsicament com i qui ha engegat la Xarxa i els seus contextos específics.

A la **Xarxa de l'Escala**, que va néixer fa 10 anys i que té la seu al Centre Cívic Xalem, les persones participants són bàsicament dones de mitjana edat, immigrades o filles d'immigrants (precedents d'Andalusia en la dècada dels setanta). En un primer moment el barri estava en dificultats, estava naixent, no hi havia equipaments. Ara hi ha un casal, la Xarxa va servir molt per recolzar l'element dinàmic, però ara la Xarxa ja no és tan necessària, a partir de la Xarxa es van aconseguir coses, ara ja està "normalitzat", és un barri més, abans potser tothom s'agafava a un ferro roent, perquè no hi havia res més, amb l'excusa de fer coses, d'estar junts, però ara ja ha passat.

L'equip d'animació de l'Escala va ser de 6 o 7 persones fins a 18 o més, que van haver de dir que no era adient, no era operativa; després va haver-hi una davallada. La Xarxa va ser rica en moltes coses, sobretot en l'intercanvi, i de cop i volta va haver-hi persones, sobretot les que vivien lluny, que van abandonar-ho, una de les persones més importants va desaparèixer i moltes coses es van relaxar.

La **Xarxa de Sant Andreu** té una composició molt clara: persones de més de 35 anys vinculades majoritàriament a l'escola d'adults Pegaso. Aquest fet no és gens estrany si es té en compte que la Xarxa va sorgir a partir d'una activitat de l'escola i per iniciativa d'algunes de les seves alumnes i professors/es. L'espai que serveix de lloc de trobada és la mateixa escola, i més o menys es manté l'equip dinamitzador inicial. La seva composició és molt similar, si bé cal dir que els pocs joves que hi ha a l'escola no es decideixen a fer intercanvis.

Els membres de l'equip dinamitzador són al voltant de 15 persones, una de les quals és professora de l'escola que fa de pont entre l'escola i la Xarxa. El local és un centre públic de la Generalitat. El nombre de participants és de 134 persones i es fan uns 12 intercanvis. La durada normal de cada intercanvi és de tres mesos, malgrat que hi ha temes que es fan al llarg d'un any.

El fet que la Xarxa de Sant Andreu tingui la seu a l'escola d'adults Pegaso i que els seus participants i grup d'animació siguin o hagin estat alumnes d'aquesta, no només fa que la Xarxa tingui una composició determinada, sinó que a més li dona un caràcter específic. És una Xarxa on la reciprocitat no es practica a gran escala, tot i que, comparativament amb la resta, hi participa molta gent. Moltes persones no es decideixen a donar cap coneixement, perquè no es veuen "obligats" a fer-ho, ja que de vegades participen en alguna activitat com

si realment fos un servei més de l'escola d'adults, no es veuen implicats en el projecte.

La forma que tenen els participants d'apuntar-se als intercanvis no passa per l'equip dinamitzador, sinó per un tauler d'anuncis. Cadascú apunta el que vol aprendre o ensenyar, de manera que costa que es prengui consciència de la filosofia de l'intercanvi. El que hem pogut veure a partir de les entrevistes és que a mesura que es participa en un intercanvi es comença a interioritzar la idea de la reciprocitat. Les ganes de participar són fortes, no només per "tornar" el que s'ha rebut sinó també pel fet d'ensenyar. En molts de casos només fa falta una empenta.

La **Xarxa de Girona** té una mitjana d'edat jove. Aquesta composició està més relacionada amb com es va formar la Xarxa que amb l'espai que els dóna suport.

El projecte de formar una Xarxa d'Intercanvis de Coneixements es va originar a partir d'una xerrada a la Universitat de Girona. La manera que es varen anar consolidant va ser a partir d'enrolar amics i amics d'amics; actualment, mantenen aquesta estructura. Una part dels participants mantenen vincles d'amistat anteriors a la seva participació a la Xarxa, fet que fa que el grup tingui una forta cohesió.

El lloc on es reuneix l'equip d'animació està cedit per la Fundació Ser.Gi (Servei Gironí de Pedagogia Social). L'objectiu fonamental de Ser.Gi és la "promoció d'una millor qualitat de vida en els grups o minories amb dificultat en el seu desenvolupament personal, familiar o social". La Xarxa d'Intercanvis de Coneixements de Girona no està específicament dirigida a aquests col·lectius, sinó que l'objectiu és dirigir-se a tota la població.

Com que l'espai cedit per la Fundació Ser.Gi no està en un lloc cèntric, les trobades amb els participants se solen fer en diferents espais. Almenys una vegada per setmana s'hi realitzen els seguiments. Les persones que volen ensenyar o aprendre alguna cosa s'han de posar en contacte amb l'equip dinamitzador i ells s'encarreguen de posar al dia un tauler amb les ofertes i demandes de coneixements. Els espais de trobada dóna a la Xarxa de Girona una forta cohesió entre els membres, perquè tenen l'oportunitat de parlar sovint, de conèixer-se entre ells i d'establir o reforçar uns vincles que van més enllà dels intercanvis de coneixements.

La composició de la **Xarxa de Castelldefels** és força heterogènia. Hi participen persones de diferents edats, cultures i classes socials. La seu de la Xarxa es troba a la Casa de la Cultura, espai cedit per l'Ajuntament que la Xarxa comparteix amb altres entitats. També fan servir una altra sala més gran, on es poden fer tallers que necessiten un espai més ampli. El fet de comptar sempre amb aquest espai fa que generalment no sigui necessari que els intercanvis es realitzin a casa dels participants. Aquest espai neutre en un lloc relativament cèntric de Castelldefels propicia que els participants tinguin una procedència distinta, fent que el conjunt resulti molt variat.

La forma d'oferir o demanar coneixements també propicia que arribin a la Xarxa gent d'àmbits diversos. Un parell de dies a la setmana hi ha alguna persona de l'equip d'animació al centre que, a més d'organitzar els intercanvis, atén la gent que arriba demanant informació. Algunes d'aquestes persones les envia l'Ajuntament, on prèviament han anat a demanar l'oferta de cursos o, en el cas dels nous, cursos d'espanyol o català.

La **Xarxa de Ciutat Vella (Xivella)** es troba al centre històric de la ciutat de Barcelona, un lloc on hi ha un percentatge força alt d'immigració de procedència molt diversa. Xivella comparteix local amb SODEPAU, ONG que "se solidaritza i coopera amb els moviments populars del sud". Aquests dos condicionants fan que Xivella estigui integrada per una bona part d'immigrants i de gent que, d'alguna manera o d'altra, en major o menor grau, simpatitza amb els ideals de SODEPAU. L'equip dinamitzador està força vinculat a l'ONG, resultant una Xarxa amb un alt contingut teòric on la reciprocitat està molt interioritzada. Com que es troba en un lloc cèntric també hi arriba gent que vol aprendre alguna cosa concreta.

Els participants de la **Xarxa de Nou Barris** majoritàriament són dones de més de 35 anys. Va néixer gràcies a la iniciativa d'algunes persones de l'Escola d'Adults Freire. Encara avui antics professors formen part de l'equip d'animació. Però això no vol dir que la seva evolució sigui paral·lela. Al contrari que a Sant Andreu, l'espai no és compartit amb l'Escola d'Adults, de manera que les activitats eren independents l'una de l'altra. Tot i així, encara hi queda algun vincle. Per exemple, a la Xarxa hi ha un curs d'alfabetització en el qual, de

vegades, participen persones que, pel seu rendiment, no varen poder continuar a l'Escola d'Adults després d'uns anys repetint el mateix curs.

L'edifici, però, no està en molt bones condicions, fet que de vegades provoca que no s'hi apropi gaire gent per demanar informació, de manera que, tot i tenir una participació important, la Xarxa no arriba a un sector dispers de la població del barri.

Les persones que majoritàriament participaven en la **Xarxa de Manlleu** eren dones del Grup de Dones de la població, amb una edat compresa entre els trenta i quaranta anys. Una de les peculiaritats d'aquesta Xarxa era la inestabilitat en el treball de les dones. Horaris canviants, una setmana treballant i l'altra no, feia que de vegades es comencés un taller i als pocs dies la gent no pogués assistir-hi pel canvi d'horari de la feina. Aquesta problemàtica ha estat un dels desencadenants importants de la seva desaparició com a Xarxa.

La **Xarxa de Salt**, com hem comentat en el tercer capítol, estava formada sobretot per gent jove. Com a local social contà al principi amb un petit despatx compartit, a l'Escola d'Adults, que més tard va passar a ser alguna cosa semblat a un "petit hotel d'entitats". La manca de temps dels joves i el fet de la precarietat a la feina, va provocar la interrupció de la Xarxa.

La **Xarxa de Sant Feliu** està formada bàsicament per gent jove, homes i dones més o menys en la mateixa proporció, la majoria de menys de 35 anys. Les persones que van iniciar la Xarxa eren gent molt motivada i que ja participava en altres entitats de la vila.

La seu de la Xarxa és l'Ateneu, on comparteixen espai amb altres entitats. Aquest funciona com una societat d'entitats, l'espai físic que té la Xarxa és un despatx unes hores a la setmana. Les activitats les fan en diferents associacions o entitats, bé perquè els hi cedeixen l'espai per fer activitats com a Xarxa o bé perquè col·laboren amb les citades entitats en activitats concretes, sobretot en temes d'immigració, ja que Sant Feliu darrerament ha rebut un gran contingent d'immigrants. Es fan activitats dintre de les associacions, al carrer i en algunes cases particulars. La Xarxa té un paper impulsor. A vegades els Serveis Socials de l'Ajuntament els han demanat alguna activitat concreta.

En el moment de l'estudi estaven treballant sobre la idea de crear una web per facilitar el funcionament i l'organització de la Xarxa. També estaven junt a altres entitats preparant la creació de les Xarxes d'Entitats.

La **Xarxa de CP (Centre Penitenciari) de la Model** està formada per homes, ja que és l'única població reclusa d'aquest centre. La seva organització correspon a la particularitat del Centre Penitenciari. La Model està constituïda per 6 galeries, a cinc hi funciona la Xarxa de forma independent, com tota la vida de la presó. La Xarxa està situada en el soterrani de cadascuna de les galeries, és un espai estret i humit, sense cap ventilació, si descartem la petita porta d'accés. Un educador o educadora porta cadascuna de les galeries. El nombre de cada galeria varia entre 20 i 40, hem de veure les característiques especials de la presó, ja que la població no és estable. Les activitats es porten a terme de dilluns a divendres.

La **Xarxa de Parets del Vallés** està formada en la seva totalitat per dones de mitjana edat, són quinze en total i pertanyen al Grup de Dones del Casal de Cultura Camp Butjosa.

La **Xarxa de Mataró**, després de 4 anys de funcionament amb daltabaixos, va desaparèixer. Durant aquest quatre anys anaven arrossegant la falta de temps de l'equip de coordinació, que, a més, formava part d'altres grups, com el Grup de Dones i SOS Racisme. Només es reunien un dia per setmana, poc temps si es té en compte que a més de les xarxes parlaven dels altres grups on hi participaven. Davant d'aquesta mancança, juntament amb la coordinadora, van veure la necessitat de que una persona hi dediqués més temps a la xarxa, que tingués una feina concreta, de portar el paperam, trucar als participants... Varen aconseguir aquesta figura, que de fet va ocupar dues persones, treballant 10 hores setmanals cadascuna.

Aquestes dues persones varen començar la seva dedicació a temps parcial durant la darrera etapa de l'experiència. La xarxa va millorar en tot allò relacionat amb organització, funcionament, difusió, concretar intercanvis... Però com a contrapartida l'equip d'animació, en no haver de realitzar la tasca que realitzaven aquestes dues persones, va quedar una mica desvinculat del procés. La comunicació entre les persones que dedicaven 10 hores setmanals i l'equip no va ser fluïda. En debilitar-se l'esperit de l'equip d'animació, la xarxa va desaparèixer.

6.5 Les Xarxes i la seva competència respecte a altres entitats

Quan es pensa en una Xarxa de vegades sorgeix una pregunta: suposen una competència per a altres entitats que ofereixen el mateix, però a canvi de diners? L'anàlisi de les Xarxes d'Intercanvis de Coneixements ens porta a dir que, si bé teòricament representen una forta alternativa al sistema d'intercanvi capitalista on tot té un preu, a la pràctica, tal com estan concebudes i com es porten a terme, suposen una mínima competència per a altres entitats. A continuació s'explicarà per què.

Hi ha la tendència a considerar que allò que es paga té més qualitat que allò que no. Això en part és cert i en part no. Si bé els professionals que imparteixen coneixements tenen sovint una àmplia experiència i domini de la matèria que ensenyen, també hi ha moltes persones que per determinats interessos estan disposades a oferir coneixements que poden tenir un valor de gran utilitat a les persones de la seva comunitat. A les Xarxes tothom pot ensenyar, de manera que els que imparteixen coneixements no tenen per què ser professionals ni de l'ensenyança ni dels continguts que donen, però, això no implica que no puguin tenir un domini dels coneixements que ofereixen. L'objectiu de l'aprenentatge en xarxa no només és augmentar els coneixements, és també donar eines per a què cada persona prengui consciència del que sap i pugui transmetre'l.

No exclusivament el pagar suposa més compromís per part del que aprèn i del que ensenya, avui amb la lògica del mercat funcionen bona part de les activitats socials, però, no de forma exclusiva, també hi ha molts tipus d'activitats socials que funcionen al marge del mercat.

També podem dir que les Xarxes d'Intercanvis de Coneixements no representen una competència real a altres institucions, perquè no són concebudes com a part del sistema, sinó que es conceben com una pràctica puntual que es desenvolupa a més del sistema. Els participants d'una Xarxa normalment busquen aprendre coses que els enriqueixin personalment tot i que això no els serveixi per entrar o millorar al món laboral.

Les Xarxes no suposen competència real per a altres institucions, perquè són un espai que no cobreix una demanda concreta de formació, sinó que crea noves ofertes i noves necessitats.

En molts de casos, la desmonetarització, filosofia dels intercanvis, es converteix en gratuïtat, un reclam de participació. Hem d'explicar que en la filosofia de les Xarxes es practica la desmonetarització però no la gratuïtat, és clar que una cosa gratuïta no comporta res a canvi, pel contrari, a les Xarxes, si es canvia alguna cosa hi ha reciprocitat, si et donen un coneixement s'ha de donar la possibilitat de donar els coneixements que tenen les persones que l'han rebut. Sobre aquest aspecte tornarem a insistir-hi en el següent capítol.

De vegades, els que participen d'un intercanvi no ho farien si haguessin de pagar, no tant pel fet d'estalviar uns diners sinó per els avantatges que això pot proporcionar. El que d'una banda és un inconvenient —la manca de compromís— és un al·licient per accedir a moltes més coses que no ens havíem plantejat abans, com ara danses d'arreu del món o solfeig. No contraure un compromís fa que sigui més fàcil atrevir-se a fer coses que no s'havien fet mai, de manera que el que fan les Xarxes d'Intercanvis de Coneixements és estendre coneixements molt diversos a qui no hi accediria si s'haguessin de pagar. Un participant de la Xarxa de Girona comentava el següent:

"No crec que els voluntaris siguin una competència. Jo crec que hi ha un públic de cada cosa. De fet, no és el mateix tipus de persona la que va a fer un intercanvi que la que va a una acadèmia. [...] La que va a una acadèmia té una idea molt clara de per què vol anglès: per la feina, per anar a l'estranger... I no és una idea pràctica la que mou els intercanvis, sinó una activitat lúdica".

No s'ha d'equiparar aquesta possible competència amb el discurs que el voluntariat és competència pels professionals perquè, tal com han explicat molts participants i membres dels equips dinamitzadors, ells no són voluntaris. A la vegada que ofereixen alguna cosa, en reben una altra a canvi. Les Xarxes d'Intercanvis de Coneixements i les associacions de voluntaris/es no són una mateixa cosa.

A Catalunya les Xarxes no suposen una competència directa respecte a algun curs o curset ofert per un centre públic o privat. Tot i així, alguna vegada ha

succeït. La realitat, però, és que això és un fet puntual a les Xarxes de Catalunya, i que les Xarxes, a la pràctica, no són una competència per a altres entitats, tot i que teòricament sí que ho poden ser.

7. La història de cada dia

7.1 Principis que predominen a les Xarxes

La filosofia de les Xarxes d'Intercanvis de Coneixements s'inscriu en una ètica en el centre de la qual es troba la llibertat de la persona. Es tracta d'una *llibertat* que concerneix la possibilitat real de cadascú de conduir la seva possibilitat d'elecció. Altre valor central important és el de la paritat, una persona és portadora d'un saber i a aquest saber se li reconeix el mateix valor que a qualsevol altre saber. No es jerarquitzza ni s'avalua, segons un criteri universal. En el curs de l'evolució d'una persona, un mateix saber pot ser més valorat en un moment donat que en una altra circumstància.

Les Xarxes d'Intercanvi de Coneixements tenen un fort pes ideològic. La teoria sobre la qual reposen les Xarxes és extremadament simple, Claire Herber-Suffrin (1991) la resumeixen en quatre proposicions, quatre proposicions que són a la vegada principis d'acció: tothom sap alguna cosa, tot saber es pot transmetre i quelcom pot aprendre a transmetre, transmetre el teu saber és valuós i facilita la relació d'igualtat, ensenyar permet inscriure't o reescriure't en una dinàmica de formació. La seva posada en marxa té tota una filosofia al darrere sobre reciprocitat, igualtat i llibertat. En el dia a dia, però, aquesta filosofia no s'aplica estrictament. Tot i així, ara fem un resum del que teòricament són les XIC.

La primera idea que defineix les Xarxes és la "idea d'intercanvi". Les Xarxes, segons manifesta Ernest Baquer (1996), són un espai de trobada i de relació entre persones interessades a intercanviar coneixements, sabers i experiències, en un context de comunicació mútua. No es paga amb diners ni amb serveis. És condició indispensable demanar i oferir, no es comptabilitza ni la importància que la societat dóna als coneixements demanats i oferts, ni les hores dedicades.

Les persones hi participen, i si tenen un saber interessant el passen a d'altres, tothom està en les mateixes condicions, això és molt enriquidor. Tots els coneixements són vàlids, no només els intel·lectuals.

Passarem ara a descriure alguns dels principis més significatius que hi ha a les Xarxes: reciprocitat, flexibilitat, desmonetarització, llibertat, independència i diversitat.

Reciprocitat

Les Xarxes d'Intercanvi de Coneixements es basen en la reciprocitat: per aprendre (Ernest Baquer 1996) s'ha d'ensenyar a curt o llarg termini, i viceversa. No és una reciprocitat bilateral, és una reciprocitat oberta i en Xarxa. Es pot començar aprenent o ensenyant, però és indispensable que tothom sigui actor aprenent i ensenyant, si ningú no vol ensenyar, ningú no podrà aprendre. És important la col·laboració de tothom i que cadascú prengui consciència dels seus propis coneixements i de com pot ensenyar als altres.

"Arribar a això que l'ensenyant pugui portar al mateix temps aquest saber, utilitzar-lo de forma autònoma. Fa que estigui capacitat per transmetre el que sap a un altre. Suposa per a ell mateix de ben segur, dominar aquest saber, però també entrar en una veritable relació de reciprocitat amb el company, una relació que ens condueix lentament a adaptar-nos l'un a l'altre, a familiaritzar-nos amb les nostres maneres de pensar, els nostres models d'aprenentatge, tenint en compte que cadascú, en funció de la seva història, la seva cultura, etc., té una manera diferent d'apropar-se i d'adquirir els sabers. Poden sorgir diferents ritmes, o sistemes de pensar, de raonar..." (Claire i Marc Herber Suffrin, 1993).

Els mateixos autors parlen més endavant de *la reciprocitat com a motor de l'acció col·lectiva*. Argumenten que la reciprocitat és a la vegada causa i efecte del principi de paritat, per tant un punt essencial en el funcionament de les Xarxes. Veuen la reciprocitat, a més a més, des d'un punt de vista pedagògic i des d'un punt de vista ètic, és en aquest últim sentit que la reciprocitat significa que ser portador de coneixement és també ser demandant de coneixement, i

doncs hom no és inferior ni superior als altres, cadascú té una riquesa a compartir. En suma, *"sóc un actor-autor actuant amb altres actors-autors per a la nostra transformació comuna"*.

Aquesta demanda de reciprocitat trenca amb la imatge altruista que es té del voluntariat. Una imatge que ve de la nostra cultura cristiana de fer alguna cosa pel demés sense demanar res a canvi. Encara que pensem que no és bé cert, donat que si no de manera explícita, de manera implícita es busca un benestar personal, una valoració social o bé depenent les creences, s'espera una recompensa en el més enllà. Quan una persona s'apropa a una xarxa ha de voler donar i ha de voler rebre. De manera oberta ella donar allò que sap però es vol apropiat dels sabers que les altres persones posseeixen.

Diversitat i igualtat

Les Xarxes són un espai de trobada i de relació per a tota mena de persones. El principi és clar: tots iguals, persones i cultures. Per tant, no hi ha persones més grans, més importants o més valuoses que altres, ni tampoc coneixements. No hi ha barreres, marginacions ni exclusions. La nostra societat predominantment valora de forma diferent i exigeix diferents compensacions econòmiques. Això no és l'esperit de les Xarxes.

És la diversitat de persones el que provoca una riquesa enorme de possibilitats, relacions i coneixements, i al mateix temps el rebuig d'algunes persones a participar en les Xarxes. No es tanca la porta a ningú, però hi ha qui no s'atreveix a entrar perquè no vol relacionar-se amb els que són diferents o perquè no s'animen a compartir el que saben.

Hi ha sens dubte un clar component utòpic en aquests aspectes, la realitat contradiu sovint els afanys igualitaris. Les diferències culturals, d'estatus o de grup social estan immerses es vulguin o no en les percepcions conscients o inconscients que les persones tenen entre si, més endavant tornarem a comentar aquests aspectes.

Referent a la igualtat poden sorgir dubtes i crítiques en quan "si tothom està al mateix nivell no és possible l'aprenentatge" Parlem d'igualtat en quan que tothom pot ensenyar i aprendre, no de nivell. Quan una persona es decideix a ensenyar en aquest moment, en aquella matèria concreta, el seu nivell és

superior al dels altres que assisteixen a aquella classe o taller. Donat que si jo vaig a una classe i l'ensenyant no sap més que jo, ja no hi vaig.

Desmonetarització

En les Xarxes, els coneixements apresos no es paguen amb diners, ni amb serveis, ni amb treballs costosos, ni amb penes. Es paguen, per dir-ho d'alguna manera, oferint un altre coneixement que es concretarà si algú el demana. Es comparteix el que se sap, el que agrada. Això provoca una gran riquesa.

"La gratuïtat, doncs, s'ha d'entendre en el sentit de desmonetarització dels intercanvis, però això no significa que es participi a les Xarxes de forma gratuïta, és a dir sense una inversió efectiva, un compromís lliure, un compromís respecte a mi mateix i respecte als participants de les Xarxes. Conseqüentment, això implica responsabilitat en un projecte col·lectiu, que és també responsabilitat envers el seu destí, i aquesta responsabilitat parteix d'una voluntat ferma, conscient, que es va construint permanentment i que es reforça mitjançant la pràctica dels intercanvis. Hi ha a les Xarxes una regla del joc, fundada sobre la confiança recíproca, que s'ha de treballar regularment, el respecte o les dificultats han de ser avaluades contínuament" (Claire i Marc Héber-Suffrin, 1993).

Les Xarxes normalment tenen com a punt d'informació un local públic o privat durant algunes hores. Els ajuntaments normalment aporten en alguns casos alguna quantitat per a impressió, correu i d'altres despeses extraordinàries d'organització. A festes, sortides i trobades, tots aporten alguna cosa per compartir. Hi ha Xarxes que sol·liciten als seus membres alguna quantitat per organitzar o enviar fulls informatius o una revista. En tot cas, els intercanvis no han de suposar cap despesa monetària.

De vegades es confon desmonetarització amb gratuïtat. Efectivament, participar a una Xarxa és gratuït, no costa diners, però el principi que les mou no és aquest. Més concretament el que es busca és la desmonetarització, poder fer efectius una sèrie d'intercanvis sense que s'hi doni un valor monetari, sinó una altra mena de valor. Els intercanvis no costen diners, però sí que s'ha

de donar una altra cosa a canvi: la participació. Ara bé, sigui amb la idea de gratuïtat o amb la de desmonetarització, el fet que els intercanvis es realitzin sense diners és un dels punts importants que fa que la gent s'apunti a la Xarxa, atès que alguns dels cursos que s'imparteixen són molt cars en els circuits normals. Això provoca que hi hagi persones que no puguin accedir-hi, per aquestes persones la Xarxa és una sortida.

Pot ser que aquesta idea de la desmonetarització no sigui una alternativa real, perquè la Xarxa és un moviment molt petit, però sí que sigui una alternativa filosòfica a l'individualisme i al capitalisme desacurat.

Flexibilitat i llibertat

Una altra idea que predomina a la Xarxa és la de flexibilitat i llibertat. Participar a la Xarxa no és una càrrega pesada, res és fix, ni obligatori, ni excloent. S'és lliure d'entrar i sortir, de pertànyer-hi el temps que es vulgui, de deixar-la i de tornar-hi de nou. Es pot començar per ensenyar o per aprendre. Els horaris s'adapten a les necessitats dels participants, es posen d'acord amb el lloc, el dia, l'hora i la periodicitat. Aquest acord es pot detallar en un compromís escrit, on hi figura també que, si per alguna raó no es pot fer un dia l'intercanvi, es comunica i es continua el proper dia. La Xarxa també és llibertat. La flexibilitat i llibertat facilita la possibilitat d'adaptació de cadascun dels participants i de posposar l'intercanvi en un futur.

Independència

Una de les connotacions de les Xarxes d'Intercanvis de Coneixements és la independència, bé sigui política, religiosa, professional, econòmica o cultural. Les persones, en principi, s'agrupen perquè tenen interessos comuns, una filosofia de vida que parteix d'un pensament polític. Així trobem associacions o institucions en les quals els seus membres tenen una tendència política més o menys semblant —encara que no siguin participants directes d'un partit polític o d'un sindicat—, però això pot provocar que persones amb una tendència diferent tinguin dificultat d'integrar-s'hi o no hi siguin ben vistes.

Les Xarxes en aquest aspecte són innovadores, ja que no són excloents, acullen a tothom. El seu ideari parteix, com hem repetit al llarg d'aquest estudi, de la igualtat, la tolerància, la diversitat... Un dels principals objectius de

cadascuna de les Xarxes és lluitar per aquesta independència, ja que, en trobar-se ubicades en un ajuntament o en alguna altra associació, es pot veure compromesa la seva independència.

7.2 Limitacions dels principis

Acabem de veure quina és la filosofia que aixeca les Xarxes. Queda clar que portar a terme sempre aquesta filosofia no és feina fàcil, i que hi ha moltes mancances i dificultats que fan que no sempre sigui possible materialitzar les idees de la manera en què estava previst. En aquest quadre que hi ha a continuació es resumeixen les limitacions.

Taula 19

Idea d'intercanvi de coneixements i/o reciprocitat	→	Idea pragmàtica: conèixer gent o aprendre una cosa concreta
Diversitat i igualtat	→	Estructura de nucli-perifèria, lideratge.
Desmonetarització	→	Confusió amb gratuïtat
Flexibilitat	→	Desenteniment
Independència	→	Dependència
		Debat sobre ajuda institucional

Quant a la idea d'intercanvi de coneixements, no sempre que s'acudeix a la Xarxa es té clara aquesta premissa. El que es busca de vegades són coses més pragmàtiques que aportin un benefici directe no relacionat ni amb l'intercanvi de coneixements ni amb la reciprocitat. Tal com s'ha constatat a les enquestes i entrevistes, la motivació que mou moltes persones a participar a una Xarxa són les ganes de conèixer gent. L'èmfasi que es posa en el coneixement no sempre troba una correspondència amb les motivacions reals, amb el que els participants busquen en una Xarxa.

Si bé l'ideal d'una Xarxa és que l'aprenentatge es realitzi a partir de la interacció amb els altres, en alguns casos aquesta idea no es materialitza, i més aviat el que ocorre és que s'acudeix a la Xarxa per aprendre de manera tradicional i unidireccional, adoptant el rol d'alumne. La reciprocitat no té lloc en aquest sistema, tot i que és l'aptitud que adopten algunes persones en anar a una Xarxa. A més d'aquesta inèrcia que s'adopta per la por o falta de motivació

a ensenyar, hi ha casos de persones que confonen les Xarxes amb acadèmies on poden aprendre una cosa concreta sense pagar diners.

El terme de reciprocitat designa una acció de diversos individus, els uns sobre els altres, exercida i rebuda per cada un d'ells i que implica un intercanvi de sentiments, obligacions, serveis o béns equiparats entre dues persones o dos grups (col·loqui d'Évry 1989-112 a *Informe Afrerole* 1999).

Analitzant aquesta "reciprocitat", Claire Hébert-Suffrin mostra per què és essencial: "ho és perquè la reciprocitat només pot existir entre individus conscients del seu lloc i el seu paper en el conjunt; ho és perquè quan és possible l'equivalència dels coneixements que són objectes d'intercanvi s'afirma al mateix temps l'equivalència dels homes i la seva igualtat; ho és perquè l'intercanvi és com una imatge de la societat ideal, d'aquest tresor comú on cadascú hi posaria tot el que té i n'agafaria tot el que volgués. Finalment, ho és perquè la reciprocitat afavoreix l'accés de tothom als coneixements" (col·loqui d'Évry 1989/111, a *Afrerole* 1999).

La reciprocitat implica quatre actes que ens cal identificar: el do, el do rebut, el contra-do, el contra-do rebut (Hebert.Suffrin, 1992). En aquesta concepció, la reciprocitat pedagògica que es practica a les Xarxes només és efectiva si cada participant té consciència d'aquests quatre actes. Perquè la reciprocitat sigui efectiva cal, per tant, que es compleixin unes quantes condicions (*Afrerole*, 1999).

La primera és considerar que tots els coneixements intercanviats són iguals. No hi pot haver reciprocitat si els participants consideren que els coneixements són desiguals en l'intercanvi. A les Xarxes, cal —i és suficient— que cadascú sigui alhora oferint i demandant de coneixements, perquè la paritat dels intercanvis es realitzi. Les Xarxes constitueixen, així doncs, una col·lectivitat en la qual cap coneixement és menystingut. No hi ha jerarquia entre coneixements corrents, coneixements teòrics o *savoir-faire* (*Afrerole*, 1999).

Això no vol dir que tots els coneixements tinguin el mateix abast social. Simplement vol dir que qualsevol coneixement té una utilitat i un sentit en el seu context. El que fonamenta la paritat és el fet que cadascú està capacitada per rebre o oferir a algú més d'un coneixement valorat. Per tant, no és la jerarquia social dels valors atribuïts als coneixements la que crea la paritat dels intercanvis a les Xarxes. De fet, no són els coneixements, considerats com uns

béns, els que defineixen la reciprocitat, sinó la relació amb els coneixements. No es tracta de reciprocitat dels coneixements, sinó de reciprocitat en l'intercanvi de coneixements (Afrerole, 1999).

Una altra condició necessària és que els actors puguin actuar sobre el sistema que organitza els seus aprenentatges. Així doncs, els participants estan convidats a reunions "d'intercanvi sobre els intercanvis". També se'ls convida a fer de mediadors o a participar a l'animació de la Xarxa.

La reciprocitat no és només una regla ètica, social i política, sinó també, i sobretot, una eina pedagògica. En situar cadascú com a oferent i demandant de coneixements, les XIC desenvolupen una doble actitud positiva: la de la curiositat de l'aprenent i la de la competència de qui ensenya. Aquesta doble valoració identitària reforça i dinamitza la motivació i les capacitats d'aprendre. És més, l'alternança de les situacions d'oferent i demandant de coneixements desenvolupa en els participants conscienciacions notables respecte als processos d'aprenentatge i ensenyament. Altrament dit, la reciprocitat desenvolupa conscienciacions metacognitives (Afrerole, 1999).

És important la mediació i l'acompanyament per ajudar la gent a trobar quelcom per ensenyar i com fer-ho i també per organitzar-ho, una persona ofereix una activitat concreta i potser en aquest moment no es pot fer per falta d'espai o qualsevol altre problema, això queda en l'oblit i es perd. També de vegades hi ha una oferta però no demanda o al revés, i això pot crear frustració. Un altre motiu és la por d'ensenyar de la gent. També hi ha qui està convençut que només pot ensenyar, que no té res a aprendre.

El límit de la reciprocitat no existeix a la teoria, però sí a la pràctica. A més dels motius que hem assenyalat abans, hi ha un límit en el temps i en l'espai, no tothom pot ensenyar a la vegada: si fos així la Xarxa quedaria col·lapsada. La reciprocitat total només és possible en l'alternança, un trimestre ensenyo jo, i tu un altre, o si fos entre dues persones (jo t'ensenyo i tu m'ensenyas). Una altra forma d'apropar-se a la reciprocitat total seria ensenyar petits sabers en un temps molt limitat, una jornada, en la qual aquelles persones que normalment reben sense donar aquell dia siguin elles les que donin. El tema de la reciprocitat és difícil i la Xarxa no pot garantir aquesta reciprocitat.

Però hom pensa que sempre hi ha reciprocitat encara que no ho sembli, ja que en les relacions interpersonals que s'estableixen cadascú aporta alguna cosa d'un mateix.

En el dia a dia la pràctica de la reciprocitat necessita temps, no és fàcil fer entendre aquesta idea als participants. És un treball més de l'equip d'animació. D'altra banda hem d'acceptar que no tothom es veurà capaç o voldrà impartir algun coneixement, de manera que hi haurà molta gent que només vindrà a rebre.

També pot passar el contrari: per a altres persones no sempre la reciprocitat ve donada per coses concretes, és gent que ve a donar, però que no vol rebre un coneixement. De vegades creuen que no poden aprendre gaires coses dels altres. Què obtenen a canvi, doncs? Un alt grau de satisfacció o de reconeixement personal per part de les altres persones.

Quant a la idea d'igualtat, hi ha una forta crítica. La filosofia és que qualsevol persona pot impartir uns coneixements, sigui quin sigui el seu bagatge cultural. Aquesta afirmació, però, té moltes limitacions a les Xarxes. Quan a la Xarxa algú demana algun coneixement, el que es tendeix a pensar és quina persona està més capacitada per impartir dit coneixement.

Tot i que les Xarxes i els participants de les Xarxes estan molt predisposats a la diversitat, aquesta no sempre s'aconsegueix. És comú que al final es formin grups mitjanament homogenis per qüestions de motivacions i gustos, ja que a persones semblants els agraden i preocupen coses semblants.

La desmonetarització, en poder ser confosa amb la gratuïtat, pot portar a les Xarxes persones no implicades en el projecte. Un altre problema que sorgeix pel fet de no pagar és que la gent se sent menys obligada a mantenir un compromís. D'altra banda, el que no s'hagi de pagar amb diners porta molta gent a pensar que la qualitat dels coneixements és inferior a la d'aquells que s'imparteixen amb un intercanvi de diners. En un món on casi tot té un valor monetari, la gent, sovint, es refia més quan paga amb diners. Una bona informació per part de l'equip d'animació pot minvar aquesta limitació.

La flexibilitat i la llibertat és un punt molt atractiu que fa que la gent s'apropi a les Xarxes. Però també pot provocar problemes en el funcionament d'aquestes per la falta d'obligatorietat i de responsabilitat de la gent que en un principi s'apunta a una activitat concreta. La falta d'assistència, o que aquesta sigui

irregular, o també el retard en el començament d'un curs, són alguns dels problemes que els participants a les Xarxes han comentat.

El debat sobre el recolzament institucional

Un dels temes que han anat sortint al llarg de la recerca, tant en les entrevistes com en les reunions, ha estat el de la necessitat o no d'un recolzament institucional en aspectes com la cessió d'un espai amb unes mínimes condicions o la contractació d'una persona durant determinades hores al dia per facilitar la dinàmica de la Xarxa. Hi ha diferents parers i opinions, ja que la filosofia de la Xarxa, en principi, sembla entrar en contradicció amb aquests ajuts. El tema porta dubtes i discussions, malgrat que en un principi no sembla important, va sortint en els debats, i els interrogants sorgeixen. Si bé en la qüestió de l'espai tothom hi estaria d'acord, ja que l'espai és necessari per al bon funcionament de la Xarxa, com a referent, com a lloc estable per fer les activitats, com a espai de trobada i de relació per als participants, etc. L'altre punt, però, no es veu tan clar. Hem vist com algunes de les Xarxes han desaparegut per falta de temps de l'equip d'animació per atendre les tasques del dia a dia. Altres, si bé continuen funcionant, el cansament de les persones que porten la Xarxa és evident. Sovint, sempre són les mateixes persones sobre les que recau el pes de l'organització, ja que no hi ha renovació dels equips. Això provoca estancament o retrocés i un cert desànim i malestar.

En les Xarxes que tenen més vitalitat hi ha sovint una o varies persones amb temps per dedicar-s'hi. Tanmateix, un factor d'estabilitat de la Xarxa ve donat quan es comparteix espai amb altres entitats i hi ha algun professional que dedica el seu temps a cadascuna de les organitzacions. Un problema observat i que pot tenir relació amb aquest tema és la relentització de l'extensió de les Xarxes a Catalunya, hi ha una certa dificultat que en surtin de noves, i les actuals no tenen un gran creixement. Sabem amb seguretat que hi ha una falta d'informació i de difusió de la idea, la manca de dedicació de persones amb un cert temps destinat a l'organització de les Xarxes es fa evident.

La controvèrsia al recolzament de les institucions també sorgeix davant la por de perdre autonomia i llibertat d'acció. Es veu com un perill que la coordinació entre les Xarxes acabi sent un moviment jerarquitzat com passa a França.

7.3 La Xarxa com a estratègia. L'autogestió del coneixement

Moltes persones desitgen conèixer coses. Hi ha persones que tenen autonomia i aprenentatges personals per buscar i adquirir els coneixements que desitgen, persones i famílies que tenen recursos per accedir al coneixement, però n'hi ha que no. La Xarxa pot ser una estratègia perquè aquestes persones puguin accedir al coneixement que desitgen.

La flexibilitat i la forta consciència que hi ha a la cultura de les xarxes de no imposar cap barrera institucional fa que molts col·lectius que no participen gaire en la societat, que avui es denomina del coneixement, puguin accedir. El fet de sentir-se subjecte actiu des de el primer dia possibilita l'adquisició d'un sentiment de corresponsabilitat en la autogestió del coneixement.

La Xarxa es concreta en una estratègia de coneixements continus. La Xarxa autogestiona aquest coneixement, tothom hi participa, l'horitzontalitat permet aquesta participació.

En la societat actual relacionem el coneixement amb la dependència monetària. El coneixement en les Xarxes no té aquesta dependència, l'intercanvi és de coneixement per coneixement, no per diners. Tal com deia una de les participants: "a les Xarxes no canviem cèntims, canvien coneixements".

Una de les formes d'autogestionar el coneixement es basa en la idea d'aprendre a aprendre i en l'aprenentatge col·lectiu. De forma general, aprenem de manera individual, però l'aprenentatge de manera col·lectiva té un efecte multiplicador.

Tenim la idea que per aprendre necessitem que hi hagi un professor o una professora, un alumne o una alumna, un espai molt determinat i una diferència d'escala entre professors i alumnes, de forma resumida hi ha la cultura de la dependència. A aquesta dependència s'hi l'afegeix la individualització tan estesa de les relacions socials. La Xarxa possibilita el trencament amb la dependència i l'individualisme i possibilita una forma d'aprenentatge fonamentat en el sentit de la comunitat i de les necessitats del món de la vida, com afirma un participant africà:

"Les cultures i les civilitzacions s'han format, s'han enriquit, han estat transmeses per a milions de persones que aprenien per la via de

l'acció i per a les quals viure i aprendre eren sinònims, ja que havien d'aprendre per viure i aprenien tot allò que tenia sentit per a ells i per a la comunitat a la qual pertanyien."

L'autogestió en la Xarxa permet que la gent es posi d'acord entre el que vol aprendre i el que vol ensenyar, marquin els seus objectius, continguts i se sentin membres actius del seu propi desenvolupament personal. Els participants valoren molt positivament el que han après i com ho han après, però sobretot valoren la relació que s'estableix dintre de la Xarxa. Moltes vegades els coneixements són una estratègia per establir aquesta relació.

L'autogestió del coneixement també es pot veure com una manera de donar reconeixement social a uns coneixements poc reconeguts pels organismes i les institucions clàssiques de l'educació i la formació. Aquest reconeixement social s'aplica a coneixements quotidians, populars, interculturals, existencials i espirituals que poques vegades són formalitzats, pensats i socialment intercanviats.

Les Xarxes d'Intercanvis de Coneixements tenen, per tant, un efecte social important en la lluita contra l'exclusió de determinats coneixements. En reconèixer i integrar aquests coneixements, les Xarxes contribueixen a reconèixer i integrar les persones que en són portadores relacionant-los amb altres coneixements socialment més reconeguts (Afrerole, 1999).

7.4 L'organització d'una Xarxa. Els equips de dinamització de les Xarxes i les seves funcions: acollida, mediació, seguiment, avaluació i difusió

Iniciar i organitzar els primers passos de la posada en marxa d'una Xarxa és un factor clau de l'èxit del projecte. Referirem en aquest apartat una síntesi sobre l'organització i funcionament de les Xarxes, aquesta síntesi ha estat elaborada a partir de diferents materials que la Coordinadora de Xarxes de Catalunya ha publicat en aquests darrers anys i de l'estudi denominat "Xarxes d'Intercanvi de Coneixements" coordinat per E. Baquer (1996).

La figura de l'equip de dinamització és central a les Xarxes. Per molt que s'insisteixi que les Xarxes es mouen gràcies a la interacció del conjunt dels seus membres, la referència a l'equip d'animació és imprescindible. L'equip d'animació està format per un grup de persones que són les que engeguen el projecte, fan les tasques d'acollida dels nous participants i la mediació entre participants.

Per emprendre el projecte, alguna persona ha de ser la primera que cregui en el projecte de les Xarxes. Aquesta ha de posar-se en contacte amb altres persones que els pugui interessar la idea. En la primera trobada amb els possibles animadors/es cadascú expressarà què significa per a ell/a el projecte, quin és l'aspecte que més interessa i per què. El projecte ha de ser assumit i impulsat per tot el grup, però cadascú garanteix la dimensió que més li interessa. També s'ha de veure quins camins i quins instruments faran possible aquesta dimensió. Així, entre tots es tindrà en compte la major quantitat d'aspectes a fi que el projecte vagi endavant.

El següent pas és fer un inventari de recursos. S'ha de tenir present el temps disponible de cada membre de l'equip i potser plantejar la possibilitat d'alguna persona alliberada. Veure els possibles espais disponibles, diversificar-los al màxim: centres de barri, cases particulars, locals d'altres associacions i pensar-ne un possible lloc i horari per poder informar i per realitzar reunions de l'equip animador. És important preveure els mitjans materials que es puguin necessitar: fotocòpies, telèfon, diners. D'altra banda s'ha de fer un llistat de persones possiblement interessades amb sabers, amb relacions, amb esperes (persones soles que esperen una relació, joves amb fracàs escolar que esperen tenir èxit, gent aturada que espera un treball), posar en comú les diferents llistes de cada membre de l'equip.

Una vegada fet això, es pot començar amb la posada en marxa. Per a això, s'ha de fixar la data de la primera trobada amb les persones promotores del projecte i determinar la data de llançament, uns 30 dies després. Cal preparar un full de presentació i invitació a la reunió informativa, de manera que es pugui fer un primer apropament amb els possibles interessats, donar-los fulls d'invitació, anotar oferiments i peticions de cadascú.

La finalitat de la reunió informativa no només és demanar a la gent que s'apropi al projecte, sinó apropar el projecte a la gent. És important aquesta reunió

perquè es necessita participació i referències a fi que el projecte sigui una història col·lectiva identificada.

En primer lloc s'ha d'explicar en què consisteix el projecte de les Xarxes, una bona manera és preguntar-nos-ho. Què són les Xarxes? Les Xarxes són una nova forma d'aprendre mitjançant l'intercanvi de coneixements, hi podem trobar diversitat de sabers, reconeguts i no reconeguts, en les quals tothom pot transmetre el que sap. Proporcionar exemples facilitarà entendre el projecte.

Tanmateix quan s'ha vist què són les Xarxes es fa una segona pregunta: Per què ens interessa aquest projecte? Cadascú exposarà els seus interessos, els objectius que li agradaria aconseguir, els efectes esperats... Què comporta el projecte? Relacions, aprenentatges...

Un altre punt seria veure què es fa i com es treballa. Es realitza un llistat dels coneixements que vagin sortint i que siguin factibles en el context. Es veu com es pot posar en contacte els interessats i el lloc on es puguin realitzar els intercanvis —sense oblidar els mitjans dels quals es disposa. Les festes poden ser adients per a una millor integració de la gent a la Xarxa i una millora de les relacions entre els participants. Es planifica com s'ha de fer els seguiments i l'acompanyament de la gent, així com les avaluacions del projecte. És important plantejar la possibilitat i el temps disponible de cadascun dels participants i l'elasticitat d'horaris. També es deixa clara la idea de desmonetarització, apuntar que el que es dona a la Xarxa no és gratis, ja que es demana reciprocitat, un saber a compte d'un altre saber. Es menciona que més enllà de la mateixa Xarxa hi ha la Xarxa de les Xarxes, el lloc on es troben i comparteixen experiències totes les Xarxes.

Després de l'explicació del projecte es fa una posada en comú dels coneixements de les persones participants a la reunió. Reagrupar ofertes i demandes, fer un pot d'intercanvis i fixar la data per a la propera reunió d'informació. A partir d'aquest moment es poden posar en marxa els primers intercanvis.

Una Xarxa necessita un equip de persones que, des d'un principi, la promoguin, que l'organitzin i que la mantinguin i la millorin. La feina no és feixuga però requereix conèixer certes habilitats, i més que res les condicions per treballar en equip amb un esperit de servei i de disponibilitat. La feina requereix responsabilitat i, entre d'altres coses, consisteix a vetllar perquè les

relacions interpersonals entre terceres persones siguin satisfactòries, tot facilitant que alhora pugui reeixir l'objectiu original de la Xarxa, que es dugui a terme un intercanvi de coneixements. Tot això implica tenir present en tot moment un referent al qual estem poc habituats: l'altre (Caixa d'eines 1994).

Les funcions que ha de complir l'equip d'animació són diverses, com manifesta Baquer (1996), una de les quals és la d'acollir els nous interessats en la Xarxa. Es requereix que es dediqui un temps —unes hores o dies a la setmana— per informar, d'una banda, què és la Xarxa, què es fa, quins avantatges i dificultats té, i de l'altra ajudar a concretar quins són els seus oferiments, demandes i disponibilitats. No es tracta de perseguir la inscripció, sinó de possibilitar que s'ho pensin. Convé omplir unes fitxes, inclosa la de l'activitat que ofereix ensenyar i després s'ha de posar en marxa per trobar l'altra part, o les altres parts del possible intercanvi i poder concretar-lo.

Cal destacar que, tot i la feina de l'equip de dinamització, un 30% de participants el desconeix. Del 70% restant, la meitat hi ha col·laborat alguna vegada. Els percentatges sobre el coneixement i col·laboració amb l'equip d'animació és el següent:

Taula 20

**Coneixement i col·laboració
amb l'equip d'animació**

Coneix i participa	36,5
Coneix però no participa	34,8
Ni coneix ni participa	28,7

Poder unir l'oferta amb la demanda requereix mantenir uns fitxers al dia, ja que d'una altra manera seria gairebé impossible saber qui ofereix o demana què. Aquests fitxers també poden ser bases de dades informàtiques, o plafons que es col·loquin a la vista de tothom. És convenient tenir un fitxer dels coneixements oferts o sol·licitats, amb els corresponents interessats, per poder posar-los en comunicació. S'ha de comptar també amb un altre fitxer amb les dades dels interessats. El fitxer dels intercanvis en marxa o dels ja acabats amb l'avaluació és convertirà a poc a poc en la memòria de la Xarxa.

La mediació és una altra de les tasques de l'equip d'animació. Això consisteix a posar en contacte les persones que ofereixen un coneixement o que el

demanen. La mediació, però, no acaba aquí, ja que s'ha de fer un seguiment de la marxa de cada intercanvi o cada bloc d'intercanvis. És recomanable fer una avaluació, ja que s'aprèn de l'experiència acumulada.

L'avaluació (Lahcen Benouissa, 1991) suposa un treball d'anàlisi per localitzar les dificultats i, al mateix temps, les necessitats d'un mateix i dels altres. L'avaluació suposa una altra mirada cap a l'altre, que s'ha de sentir escoltat, comprés i seguit. L'avaluació s'ha de fer al mateix temps que l'activitat es porta a terme, amb paciència. El canvi en la manera de veure's a ell mateix i a l'altre no es fa de cop, es fa a través de petites coses. L'avaluació suposa que si es va a ensenyar, és necessari aprendre com fer-ho. L'avaluació no és rendir comptes a un mateix i a la Xarxa, és molt important perquè es necessita que hi hagi un progrés, ha de permetre descobrir l'evolució i sortir de la noció de fracàs.

Sense una tasca de publicitat que doni a conèixer els intercanvis, la Xarxa podria veure minvat el seu nombre de participants. Alguns dels mitjans que se solen utilitzar són els personals: una revista, cartells, ràdio, fer presència a actes culturals o activitats al carrer, i qualsevol altra manera que es pugui ocórrer.

Portar els comptes, posar-se en contacte amb altres associacions locals i amb l'Ajuntament i amb la resta de Xarxes o amb la Coordinadora de les Xarxes de Catalunya formen part de la feina.

Aquí més que mai és veritat, i no només una consigna de màrqueting, allò que "el client sempre té la raó", perquè en definitiva l'únic que fa possible la Xarxa són els desitjos sincers dels seus usuaris. Si aquests fossin forçats o manipulats—encara que sigui amb la millor de les intencions—, la iniciativa fracassaria. I tot això per dues raons fonamentals. La primera perquè la gratuïtat no permet dirigismes, ans al contrari, una actitud de servei; la segona perquè la reciprocitat no obliga a partir de cap veritat, sinó precisament a trobar-la. Només amb aquests paràgrafs ja podem treure algunes conclusions:

- Animar una Xarxa no és només un treball intel·lectual que permet arribar a assolir uns objectius predeterminats. Ni és només un treball administratiu o burocràtic que fa possible una organització complexa. La Xarxa no té objectius a priori, perquè aquests es van definint cada dia i

- no posa l'èmfasi a "fer" sinó a "com fer-ho", no en "quants" (quants intercanvis?, quantes persones?), sinó en "com".
- El treball d'animació d'una Xarxa no es pot fer des de fora de la Xarxa. És evident que, si el que mou no és una fita sinó "l'altre", caldrà, en primer lloc, l'apropament personalitzat, i, per fer-ho, sens dubte cal "ficar-s'hi". En darrer terme, doncs, no serveixen les veritats o receptes dels més savis, si aquests no s'arrisquen al "contacte" per descobrir primer i compartir després les raons de tots i, per què no, fins i tots els sentiments.
 - De tot això se'n dedueix que la flexibilitat serà una característica essencial tant de la Xarxa com de l'equip d'animació, atès que no pot haver-hi normalment condicionaments establerts, si no es té en compte els que defineixen una Xarxa com a tal. Les úniques condicions són, doncs, les demandes expressades pels usuaris. D'aquí que el mateix equip d'animació variarà sovint la seva composició en funció de les voluntats expressades de ser-hi o de deixar-ho.
 - Per avaluar l'èxit d'una experiència com aquesta en els aspectes més significatius, no ens podem fixar pas en indicadors alfanumèrics que tan sols parlarien d'un índex quantitatiu, sinó que haurem de fer servir prioritàriament el grau de satisfacció de l'usuari com l'autèntica nota que reflecteix l'estat de salut de l'experiència. Per això es fan necessàries avaluacions que reflecteixin el parer i l'opinió dels que hi participen.

Aquests criteris van definint a poc a poc un esperit que caracteritzarà les relacions dins de la Xarxa.

Un dels punts claus per a l'èxit d'una Xarxa és també l'espai on aquesta s'ubica. Hem trobat xarxes amb problemes derivats de la manca d'espai o bé de la inadequació d'aquest. Mes endavant parlarem més detalladament sobre aquest tema.

La tònica general és realitzar els intercanvis al mateix centre de la Xarxa: això passa tres vegades de cada quatre. Quan no es fa d'aquesta manera, els intercanvis es realitzen o bé a casa dels participants (11,4%) o bé en un altre centre públic. Molt poques vegades es realitzen els intercanvis en d'altres centres privats.

Taula 21
On fas generalment el curs o
intercanvies els sabers?

Centre de la Xarxa	75
Un altre centre públic	10
Un altre centre privat	3,6
Casa meva o de l'altre	11,4
Total	100

Cada Xarxa, però, té unes estratègies diferents. Quasi la totalitat dels intercanvis de les xarxes de Nou Barris i de Sant Andreu tenen lloc al mateix centre, i la resta, a altres centres públics o privats. Els intercanvis a cases particulars són pràcticament inexistents. A Castelldefels, de cada 10 intercanvis, 8 es fan al centre, 1 en d'altres centres públics i 1 altre a casa d'alguns dels participants.

Xivella i Girona tenen una altra manera de funcionar, ja que no disposen de locals adequats per realitzar-hi els intercanvis. La primera és la Xarxa on hi ha més varietat d'espais. De cada 10 intercanvis, un es realitza al centre, un altre a centres privats, 4 en d'altres centres públics i 4 a casa dels participants. A Girona, el 85% dels intercanvis es fan a cases particulars. Durant les entrevistes, un dels participants d'aquesta Xarxa ens responia que un dels aspectes positius que s'aconsegueixen amb la participació és:

"L'obertura. Som més oberts. Si algú ha de venir a casa, doncs cap problema".

Un dels moments importants és quan una persona s'apropa a la Xarxa. Normalment té molt clar què vol aprendre, però quan se li demana què pot ensenyar té dificultats. En aquest moment ha de ser la persona que fa l'acolliment o la mediació qui ha de donar i suggerir idees i deixar que vagi entrant en la filosofia de la Xarxa. Potser necessitarà un temps per decidir-se, però aquí és imprescindible l'ajuda d'un bon acompanyament i un seguiment, ja que dintre de la filosofia és un fet central que tots, en algun moment, es llancin a ensenyar alguna cosa. Però segons les enquestes hi ha un 40% de participants que no ha donat cap coneixement. És un percentatge molt alt que

no es correspon amb l'ideari. Amb un 40% de persones que no acaben d'entrar en la dinàmica d'aprendre ensenyant, difícilment podem dir que les Xarxes són uns espais d'intercanvi real. Davant d'això, ens vàrem demanar quins eren els motius que influïen en el fet que encara no s'hagués donat cap coneixement. Les respostes es reflecteixen en aquest quadre:

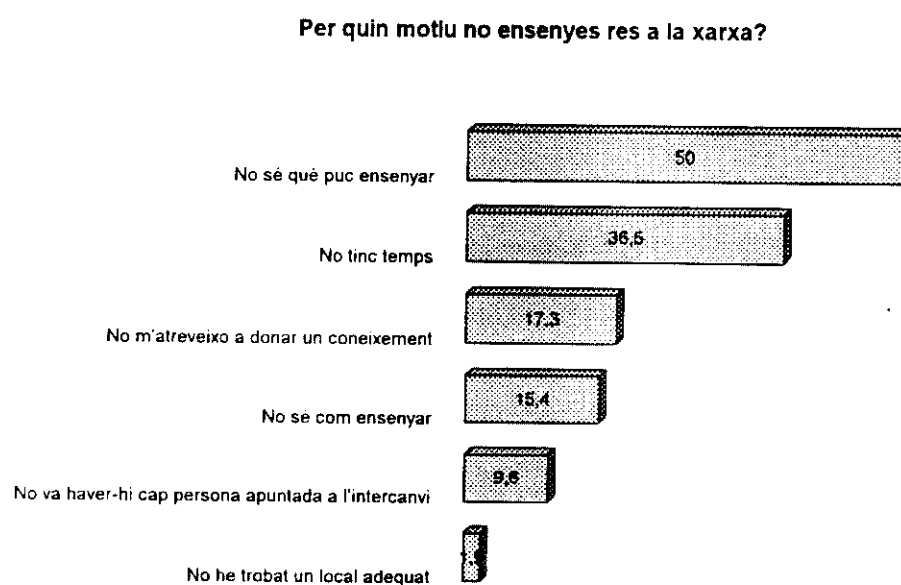
Taula 22

Per quin motiu no ensenyas res a la Xarxa?

No sé què puc ensenyar	50
No tinc temps	36,5
No m'atreveixo a donar un coneixement	17,3
No sé com ensenyar	15,4
No va haver-hi cap persona apuntada a l'intercanvi	9,6
No he trobat un local adequat	1,9
Total	130,7

Nota: la qüestió implicava respostes múltiples

Gràfica 7

Certament és fàcil que es doni el cas que algunes persones acudeixin a les Xarxes de forma pragmàtica, com una forma fàcil i poc compromesa d'accedir a cert coneixement. De fet, un 36% dels enquestats afirmaven que no donaven cap coneixement perquè no disposaven de temps. En altres paraules: es disposa de temps per aprendre però no per ensenyar.

Però la meitat de les persones que no ha donat encara cap coneixement afirma que un dels motius és no saber què poden ensenyar. Nosaltres considerem que una major atenció en aquest punt per part de l'equip d'animació podria fer que moltes persones s'animessin a compartir els seus coneixements. Quan es fa l'acollida d'un nou participant, la tasca de l'equip no s'ha d'aturar quan aquesta persona no sap què pot donar, sinó que més aviat s'ha d'anar més enllà perquè realment es posi a la pràctica la filosofia que tots tenim alguna cosa a ensenyar.

Un 17,3% dels participants que no han donat cap coneixement afirmen que no s'atreveixen a donar cap coneixement, i un 15%, que no saben com ensenyar. Aquests obstacles són més difícils de solucionar, ja que no n'hi ha prou amb trobar un coneixement, sinó que s'ha de vèncer la por i el sentiment que no se sap ensenyar. En aquests casos no es pot obligar ningú a ensenyar, però sí que es poden obrir vies per facilitar-ho. Es podria començar amb intercanvis molt puntuals, o esperar que amb el temps s'apropiïn de la idea que no fa falta ser professional per poder ensenyar el que sabem.

Prop d'un 10% de persones disposades a ensenyar no pogueren fer-ho perquè ningú es va apuntar a l'intercanvi, i un 2% no va trobar un local adequat.

Al marge d'aquestes dades, el que hem observat a partir de les entrevistes és una bona predisposició a ensenyar, a participar de la idea de reciprocitat. De vegades només fa falta una empenta per animar les persones. S'aprecia també molt agraïment cap a aquelles persones que desinteressadament imparteixen coneixements.

Una de les alternatives que ens ofereixen les noves tecnologies i que les Xarxes no poden rebutjar, és el suport informàtic i l'internet. Algunes de les Xarxes l'han afegit a l'organització com a eina de treball per portar les fitxes de la gent, els cursos, la demanda i l'oferta, a més de com a mètode de difusió.

Un altre del problema dels equips és la fluctuació. No sempre la gent assisteix a la convocatòria d'una reunió, bé per falta de temps o bé per falta de motivació. És important que l'equip de dinamització delegui en els/les participants, que la seva presència no sigui tan necessària i que la gent s'hi impliqui. Això és positiu no només per la part de responsabilitat individual que comporta, sinó perquè la Xarxa no sigui tan dependent d'unes persones

concretes, ja que, si elles fallen, sempre pot haver-hi alguna persona que agafi el timó de l'organització.

En aquest sentit sorgeix un problema que a primera vista no ho és: el de la figura dels líders. La filosofia d'una Xarxa és que tots els seus membres construeixin el projecte comú. La tasca de l'equip dinamitzador consisteix en posar en contacte l'oferta i la demanda. Del contingut dels intercanvis se n'encarreguen els participants.

Però certament les tasques no són senzilles. Es necessita molta feina per concretar els intercanvis, fer els seguiments, dinamitzar les fires... I encara es necessita més feina i esforç per iniciar una Xarxa. La història de cada una de les Xarxes moltes vegades va unida a una figura carismàtica, un líder que ha estat qui ha posat tot l'entusiasme i esforç perquè del no res sorgeixi una Xarxa d'intercanvis.

A qualsevol Xarxa tot l'equip d'animació reconeix la tasca portada a terme per aquest líder. El seu perfil és el d'una persona molt compromesa amb altres experiències de participació social, que en iniciar una Xarxa es fa càrrec de la major part del seu pes. A moltes Xarxes de Catalunya, així com a xarxes d'altres països on no comptaven amb una forta ajuda, o amb la col·laboració d'entitats públiques, la figura del líder ha estat gairebé imprescindible per engegar els projectes.

A mesura que les xarxes van creixent, la figura del líder no es dilueix necessàriament. Com a entitats voluntàries on cada persona aporta la dedicació que vol o pot, la continuïtat no sempre està assegurada. Sense treure importància a la tasca que es porta a terme des del conjunt de l'equip d'animació, de vegades les Xarxes segueixen devent el seu dinamisme a la figura del líder.

Difusió i altres activitats per donar a conèixer les Xarxes

Per difondre i informar sobre les Xarxes i les activitats, la majoria de les Xarxes publiquen uns tríptics, una espècie de catàleg d'ofertes i demandes, que s'envia als membres, es posen en les bústies, en els seients del metro, en els parabrises dels cotxes, cartells que es col·loquen en llocs claus de la localitat o barri. També s'informa en butlletins del municipi o d'altres associacions, a

través de la ràdio local, de les fires culturals, d'actes a l'aire lliure, de les relacions amb altres associacions... (Baquer 1996).

A les Xarxes es parla de la difusió com a eina necessària per al seu creixement. A l'enquesta vàrem demanar de quina manera s'havien assabentat els participants de l'existència de la Xarxa.

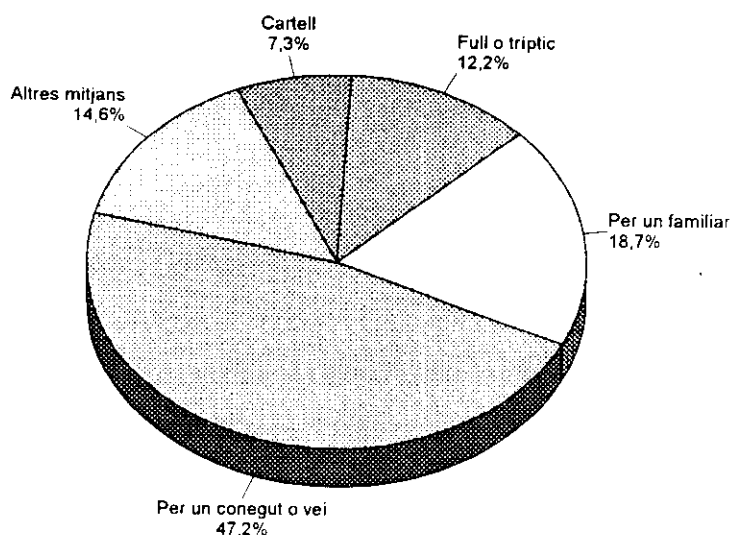
Els resultats varen ser els que hi ha a continuació:

Taula 23
Com et vas assabentar de
l'existència de la Xarxa?

Per un conegut o veí	47,2
Per un familiar	18,7
Altres mitjans	14,6
Full o tríptic	12,2
Cartell	7,3
Total	100,0

Gràfica 8

Com et vas assabentar de l'existència de la Xarxa?

Per fer conèixer les Xarxes, la manera més eficaç és el boca a orella: un 65% dels participants les coneixen per algun conegut, veí o familiar. Un 20%, per haver llegit algun tríptic o cartell, i el 15% restant, per altres mitjans, generalment l'escola d'adults. Aquestes dades reflecteixen un fet ben conegut: les estratègies de les persones per participar en iniciatives de fora de l'àmbit institucional. El 80% dels participants s'han apropat a les Xarxes perquè les

han conegut a partir d'algun àmbit proper a ell, bé sigui el boca a orella, bé l'escola d'adults a la qual participen. Només un 20% ha conegut les Xarxes a partir de la tasca específica de fer-les conèixer mitjançant tríptics o cartells.

A les entrevistes alguns membres de les Xarxes ens varen comentar que la gent de vegades mirava l'experiència amb reticència, no refiant-se'n. El fet que no facin falta els diners crea desconfiança.

Però la informació que aporta més interessats és el boca a orella dels participants en els intercanvis, que parlen de la Xarxa amb la família, amics, veïns... a qui es deixa el tríptic. En qualsevol cas, perquè una informació escrita arribi als possibles interessats, es necessita: escriure-la, il·lustrar-la i mecanografiar-la; reproduir-la i fotocopiar-la, i, finalment, distribuir-la personalment o per correu (Baquer, 1996).

Les Xarxes a Catalunya es troben en un moment d'impàs, no tenen gaire creixement ni en nombre de Xarxes ni en participants, es veu necessària una bona difusió, molt sovint no arriba la informació. És interessant, com ja es fa en alguna de les Xarxes, ser presents en fets ciutadans populars com el dia de Sant Jordi, muntar una parada i intercanviar llibres; el dia de la música, amb intercanvis de discos, o el dia de la dona, per exemple, fent intercanvi de cuina en llocs on hi ha membres de diferents cultures.

A vegades moltes persones volen fer activitats, però no saben on dirigir-se, i es perd aquest potencial. És important aprofitar tots els mitjans que es tenen a l'abast per facilitar l'accés a la informació, com ara són les noves tecnologies.

En alguna de les Xarxes s'ha proposat crear una web com una alternativa a la difusió de la Xarxa, no tothom pot utilitzar aquest mitjà, però es considera important que s'ampliï el camp de difusió i coneixement del que és una Xarxa.

La filosofia de la Xarxa no sempre és compresa per la gent, és una idea nova i la gent no es refia d'una cosa que no s'hagi de pagar. Totes aquestes qüestions fan que l'esforç de difusió sigui important, que la claredat sigui un element clau a l'hora de fer els tríptics, d'informar en els diferents mitjans de comunicació del barri o la ciutat, en les fires culturals, en la comunicació entre altres entitats de la comunitat...

A tall de síntesi, en el següent requadre recollim les funcions de l'equip d'animació.

Taula 24

Acolliment	→	Informació: — què és la Xarxa — quins són els oferiments, demandes i disponibilitats
	→	Obrir fitxa sobre l'activitat que s'ofereix ensenyar i el que es vol aprendre
Mediació	→	Posar en contacte els participants
Seguiment	→	Veure com van funcionant els intercanvis en el temps de durada
Avaluació	→	Mitjançant el seguiment s'avaluarà l'activitat, tenint en compte el grau de satisfacció de les dues parts, el progrés que s'ha fet, si les persones han evolucionat.
Difusió	→	Donar a conèixer la Xarxa pels diferents mitjans publicitaris que es tinguin a l'abast

7.5 Descobriment de sabers: “tots sabem quelcom” enfront “jo no sé fer res”

Tothom sap alguna cosa i tothom pot donar a conèixer-la, comunicar allò que sap. Només cal posar-se en situació de transmetre-ho a altres: transmetre és una destresa, un art que s'ha d'aprendre com qualsevol altre. Cal superar la sensació d'incapacitat o de por davant la formació i els coneixements i obrir-se a la comunicació, disposar-se a ensenyar i aprendre, comprometre-s'hi. Les Xarxes ofereixen aquesta oportunitat, només tenen sentit en funció d'això. La Xarxa es fa càrrec de propiciar la trobada entre persones interessades a intercanviar coneixements en aquest context de comunicació mútua. Aquesta idea l'argumenten Claire i Marc Hèber-Suffrin (1993) amb l'enunciat: *“El saber, motor de la vida. El saber està fet per circular o, més exactament, nosaltres estem fets per circular en els sabers.”*

Tot i centrar-se en els objectius definits d'intercanvi de coneixements i de formació recíproca i assajar vies alternatives a l'ensenyament institucional, la Xarxa dona ocasió d'experimentar vivències molt diferents: hom es descobreix capaç d'aprendre i de transmetre saber-se útil a altres persones, referma la confiança en un mateix i la necessària autoestima. Participa en una experiència de societat més oberta, basada en l'ajuda mútua i la cooperació, sense

barreres d'edat, gènere, classe ni ètnia, en un clima afavoridor del tracte intergeneracional i intercultural, on s'estableixen vincles d'amistat, es crea teixit social i s'exercita activament la ciutadania. Les Xarxes d'Intercanvis de Coneixements són, doncs, un projecte de creació col·lectiva.

Sempre apareix la pregunta "què puc ensenyar si no sé res?". Es té més por i més dubtes a l'hora d'ensenyar que d'aprendre. Aprenem moltes coses de forma autodidacta, sense anar a cap escola, això i la manca valoració dels propis sabers a vegades porten a la inseguretat, però quan veiem el que altres ensenyen pensem "si jo això també ho sé fer."

Un altre problema que es presenta quan ens decidim a ensenyar és la por a fer-ho bé, no hi ha cap experiència pedagògica, sabem com hem après les coses, però "i ensenyar, com es fa?". Aquesta sensació s'ha de superar mitjançant el compromís i la motivació. És important desdramatitzar els sabers, doncs tots ells participen en la mateixa mida al desenvolupament i construcció de la societat, donat que formen part de l'entremat social. Valorar cadascú dels sabers és donar un pas a que la persona perdi la por i se senti més segura a l'hora de decidir-se a ensenyar.

7.6 Tipologia temàtica dels intercanvis de coneixements

Pot ser que la gent s'apropi a la Xarxa a aprendre aquelles coses senzilles que abans s'aprenien de la relació amb els altres, amb el veí, amb l'amic, amb la família, i que ara a causa del tipus de societat en la qual vivim no és possible, tal vegada la Xarxa sigui el lloc d'aprenentatge de les coses petites.

Un dels avantatges de les Xarxes d'Intercanvi és la gran varietat de coneixements que es poden ensenyar o aprendre. Qualsevol persona pot proposar un nou saber, de manera que la tipologia de cursos està en funció de la imaginació d'un ampli col·lectiu en lloc de la del grup d'animació.

El que sembla cert és que la tipologia temàtica dels intercanvis no és estàtica, va canviant any rere any:

"Este año hay mucha cosa de relajación, masajes, reflexología..."

"Este año, lo que más tiran son los bailes, las gimnasias, relajación y tal, y los idiomas, y luego tenemos guitarra, y cantar. Es lo que más está tirando. Otros años ha habido más cosas de manualidades."

El caràcter dinàmic de les Xarxes és el que fa que la tipologia dels intercanvis vagi canviant a mesura que canvien els participants o els interessos d'aquests. La inèrcia històrica, una infraestructura poc flexible, la legitimació d'uns sabers en lloc d'altres, entre d'altres motius, doten el sistema escolar d'un currículum poc flexible als canvis de la societat i de les persones. La manera de fer de les Xarxes podria ser una alternativa per alleugerir l'escassa adaptació del currículum escolar a les necessitats i interessos de les persones.

Tornant als coneixements intercanviats, podem dir que, a més de la tendència de rebre més que donar, la mitjana de coneixements rebuts per persona és superior a la de coneixements donats: 1,7 enfront d'1,4. Aquestes diferències són necessàries per al bon funcionament de les Xarxes, ja que hi ha d'haver més persones disposades a demanar coneixements que a oferir-ne.

En la taula que hi ha a continuació es presenten els percentatges corresponents al nombre de coneixements donats i rebuts.

Taula 25
Coneixements donats i rebuts. Percentatges

Nombre de coneixements	Coneixements donats	Coneixements rebuts
1	78,8	58,4
2	13,8	22,4
3	5,0	12,8
4 o més	2,6	6,4
Total	100	100
Mitjana	1,4	1,7

Les persones que donen coneixements tenen tendència a donar-ne només un; així, quasi 8 de cada 10 participants que ofereixen coneixements només n'imparteixen un. A mesura que augmenta el nombre de coneixements impartits disminueix el percentatge de persones, de manera que un 13,8% imparteix 2 coneixements, un 5% n'imparteix 3 i només un 2,6%, 4 o més coneixements. Aquest comportament ens pot portar a pensar que les persones

només es llancen a ensenyar coses concretes que coneixen força bé. Si no fos així, les persones variarien els coneixements impartits, no es limitarien a impartir un coneixement.

En canvi, només 6 de cada 10 participants han rebut un únic coneixement. El 22,4% de persones n'han rebut dos, i quasi el 20%, tres o més. Les persones sí que es llancen a aprendre coses diverses, però hi ha més reticència a l'hora d'ensenyar. Aquest 40% de persones que repeteixen l'experiència d'aprendre a partir dels altres és un indicador de satisfacció, ja que si no fos així haguessin abandonat les Xarxes després d'un primer intercanvi.

A l'hora de parlar de les tipologies s'ha de fer un petit aclariment. Els percentatges de coneixement donats no corresponen als de coneixements rebuts en tant que els intercanvis no es realitzen en parelles. És a dir, a cada intercanvi hi ha una o dues persones que imparteixen el coneixement i un nombre variable de persones que el reben. En el cas dels balls, per exemple, els grups són nombrosos i només hi ha una persona que ensenya, de manera que a les dades recollides només un 1,8% dels que imparteixen coneixements ha fet classes de ball enfront d'un 10,8% dels participants que n'han rebut algun coneixement.

En tot cas, el quadre que hi ha a continuació mostra quines són les tipologies de coneixements que han donat els participants. Com es pot veure, són ben diversos i estan relacionats amb moltes esferes de la vida, com ara la professional, el llenguatge, la vida quotidiana, les arts, l'autoestima, l'oci...

Taula 26
Tipologia dels coneixements
donats

Idiomes	23,9
Manualitats i artesanía	15,6
Cuina i llar	13,8
Música, cant i arts	7,3
Alfabetització, comunicació	6,4
Literatura, textos artístics...	6,4
Habilitats professionals	6,4
Altres	6,4
Esports i tècniques corporals	5,5
Autorealització	3,7
Natura	2,8
Balls	1,8
Total	100

Els idiomes són els coneixements més impartits: gairebé una quarta part. Prop de la meitat d'aquests són castellà o català. Aquest fet mostra dues coses. D'una banda hi ha molta oferta d'idiomes perquè la gent s'atreveix a impartir aquest coneixement, se sent segura ensenyant el que coneixen molt bé. Es considera que no fa falta una preparació específica, sinó que el coneixement de la llengua és suficient. D'altra banda, el fet que la meitat de les llengües impartides siguin les oficials de Catalunya presenta les Xarxes com a element d'integració per a la població nouvinguda.

Els següents més donats són manualitats i artesanía i cuina i llar, prop d'un 15% cadascun. Els coneixements impartits a la primera categoria són molt variats, des de manualitats generals fins a bijuteria o fer paper reciclat. A la segona categoria hi ha menys varietat: la major part dels cursos estan relacionats amb cuina general. La cuina específica normalment és cuina d'alguna regió, sigui de dintre de l'Estat espanyol o de fora.

El 7,3% dels coneixements donats pels participants estan relacionats amb la música i les arts, en aquest ordre. La literatura i els textos artístics —lectura o creació— suposa el 6,4% del total. Aquesta és la mateixa proporció que representa l'alfabetització i la comunicació. Hem de destacar el fet que moltes de les persones que rebien aquests coneixements s'hi apuntaven després d'haver deixat una escola d'adults en la qual no podien continuar perquè "no avançaven de nivell". El 6,4% dels coneixements impartits feien referència a habilitats professionals, nocions generals d'informàtica la major part.

El 5,5% dels coneixements impartits són esports o tècniques corporals ben diverses, com ara anar en bicicleta o fer windsurf. L'autorealització, l'autoestima etc. representa el 3,7% dels coneixements impartits. Hi ha una petita presència de cursos relacionats amb la natura (el 2,8%), que consisteixen en els coneixements generals de biologia o de reconèixer espècies. Els balls, tot i estar en darrer lloc, (1,8% dels coneixements impartits pels participants) tenen molta participació.

La resta dels coneixements impartits pels enquestats (6,4%) estan inclosos a la categoria d'altres. La seva varietat és tal que no s'han pogut disgregar. Alguns d'aquests coneixements són escacs, pràctiques de conduir, estètica o col·laborar amb l'equip d'animació.

Per a més informació, es pot veure el quadre següent, que recull tots els coneixements que els participants havien impartit, i els seus percentatges.

Taula 27
Coneixements donats

nom	%	nom	%
cuina	10,0	bijuteria	0,9
castellà	7,3	biologia, zoologia	0,9
català	4,5	bons modals a la taula	0,9
alfabetització	3,6	cal·ligrafia	0,9
francès	3,6	comunicació	0,9
informàtica	3,6	conversa anglès	0,9
música	3,6	conversa francès	0,9
tall i confecció	3,6	cuina regional	0,9
altres idiomes	2,7	curació	0,9
àrab	2,7	dòlmens	0,9
coses amb papers	2,7	economia natural	0,9
lectura de teatre	2,7	electricitat	0,9
poesia	2,7	escacs	0,9
altres manualitats	1,8	esport	0,9
anar en bicicleta	1,8	estètica	0,9
autorealització	1,8	fer paper reciclat	0,9
cosir	1,8	monuments,	0,9
		arquitectura...	
equip d'animació	1,8	nàutica	0,9
guitarra	1,8	planxa	0,9
manualitats	1,8	pràctiques de conduir	0,9
pintura	1,8	programació	0,9
		neurolingüística	
punt, ganxet...	1,8	reconèixer espècies	0,9
acollida immigrants	0,9	reflexologia podal	0,9
altres cuines	0,9	relaxació	0,9
altres informàtica	0,9	sevillanes	0,9
anglès	0,9	tertúlia literària	0,9
autoestima	0,9	windsurf, vela...	0,9
balls regionals	0,9		

La tipologia de coneixements rebuts és la mateixa que la de coneixements donats: hi ha un ampli ventall d'àmbits, des de la vida quotidiana i personal fins a la laboral. El que canvia és la distribució, que, com ja s'ha dit, difereix de l'anterior en tant que els intercanvis no es produeixen en parelles.

Aquest quadre recull les tipologies de coneixements rebuts pels participants.

Taula 28

Tipologia dels coneixements rebuts

Idiomes	23,9
Esports i tècniques corporals	12,6
Balls	10,8
Manualitats i artesanía	10,4
Autorealització	8,1
Literatura, textos artístics...	7,7
Música i cant	7,3
Habilitats professionals	6,8
Alfabetització, comunicació	6,3
Cuina i llar	5
Natura	0,9
Altres	0,5
Total	100

Una altra vegada predominen els idiomes: quasi una quarta part. Però a part d'aquesta similitud hi ha importants diferències. És el cas dels esports, tècniques corporals i balls. Si a les taules de coneixements donats només representaven el 7,3%, a les taules de coneixements rebuts representen el 23,4%.

Els coneixements relacionats amb les arts (artesanía, literatura, música, etc.) tenen molta importància: una de cada deu persones que han rebut coneixements han optat per les manualitats i l'artesanía; un 7,7% per la literatura i els textos artístics i una proporció similar per la música i el cant. Els coneixements relacionats amb l'autorealització suposen un 8,1% dels coneixements que han rebut els participants. Les habilitats professionals i l'alfabetització suposen prop d'un 6,5% cadascuna, la cuina, un 5%, i la resta, un 1,4%.

Els coneixements i les seves proporcions es poden veure desglossats en la taula següent.

Taula 29

Coneixements rebuts			
Nom	%	Nom	%
anglès	7,2	Ortografia	0,9
informàtica	6,8	Pintura	0,9
Cuina	5	programació	0,9
		neurolingüística	
Català	4,5	punt, ganxet...	0,9
francès	4,5	stretching	0,9
tall i confecció	4,1	tertúlia literària	0,9
alfabetització	3,6	windsurf, vela...	0,9
ball	3,6	aeròbic	0,5
sevillanes	3,6	altres idiomes	0,5
autoestima	3,2	autoconeixement	0,5
ioga	3,2	balls regionals	0,5
poesia	3,2	cant	0,5
relaxació	3,2	cants regionals	0,5
guitarra	2,7	Certificat	0,5
àrab	2,3	conversa anglès	0,5
autorealització	2,3	conversa castellà	0,5
castellà	2,3	conversa català	0,5
manualitats	2,3	tenir cura de les	0,5
		plantes, plantar-ne...	
reflexologia podal	1,8	curació	0,5
balls de saló	1,4	escacs	0,5
contes	1,4	expressió corporal	0,5
coses amb papers	1,4	fer paper reciclat	0,5
esperanto	1,4	lectura	0,5
història de l'art	1,4	literatura	0,5
lectura de teatre	1,4	marqueteria	0,5
tarot	1,4	meditació	0,5
aikido	0,9	música	0,5
altres manualitats	0,9	reconèixer espècies	0,5
dansa	0,9	salsa	0,5
fotografia	0,9	shiatsu	0,5
massatge	0,9	teatre	0,5

Fent una recapitulació, podem dir que gairebé 8 de cada 10 persones que imparteixen coneixements només n'ha impartit un, mentre que en aquesta situació només s'hi troben 6 de cada 10 dels que reben. Una quarta part de les persones que imparteixen o reben coneixements s'apropen a les Xarxes per fer intercanvi d'idiomes. Hi ha una important demanda, en especial de nous, a més d'una forta oferta. Les tipologies de la resta de cursos són molt variades i estan vinculades a diversos àmbits, des del laboral fins al personal, passant per l'oci, les arts i la vida quotidiana. Les tipologies, en estar en funció dels interessos de l'oferta i la demanda, van variant la seva presència al llarg del temps.

8.L'intercanvi dels sabers

8.1 Metodologies d'aprenentatge i ensenyament

La paraula mètode sembla la paraula "màgica" que ho soluciona tot. Sense dubte serveix per a moltes coses, però, tot s'ha de dir, hem observat moltes vegades a les Xarxes que persones amb un bon mètode d'aprenentatge no tenen molt èxit en el seu curs, i a l'inrevés, persones amb un mal mètode d'aprenentatge tenen un èxit sorprenent. És evident que hi ha en els processos d'aprenentatge altres variables que poden influir-hi més, per exemple, la seguretat que transmet la persona que ensenya, l'estatus, l'atractiu físic, el domini de la matèria, el lloc on s'imparteix el curs, la forma de vestir, la veu...

Si bé hi ha factors que no es poden controlar, un bon mètode ajuda a transmetre un coneixement de forma satisfactòria per a tothom. Les Xarxes d'Intercanvi de Coneixements, gràcies al tarannà obert, participatiu i flexible, afavoreixen una forta singularitat pedagògica.

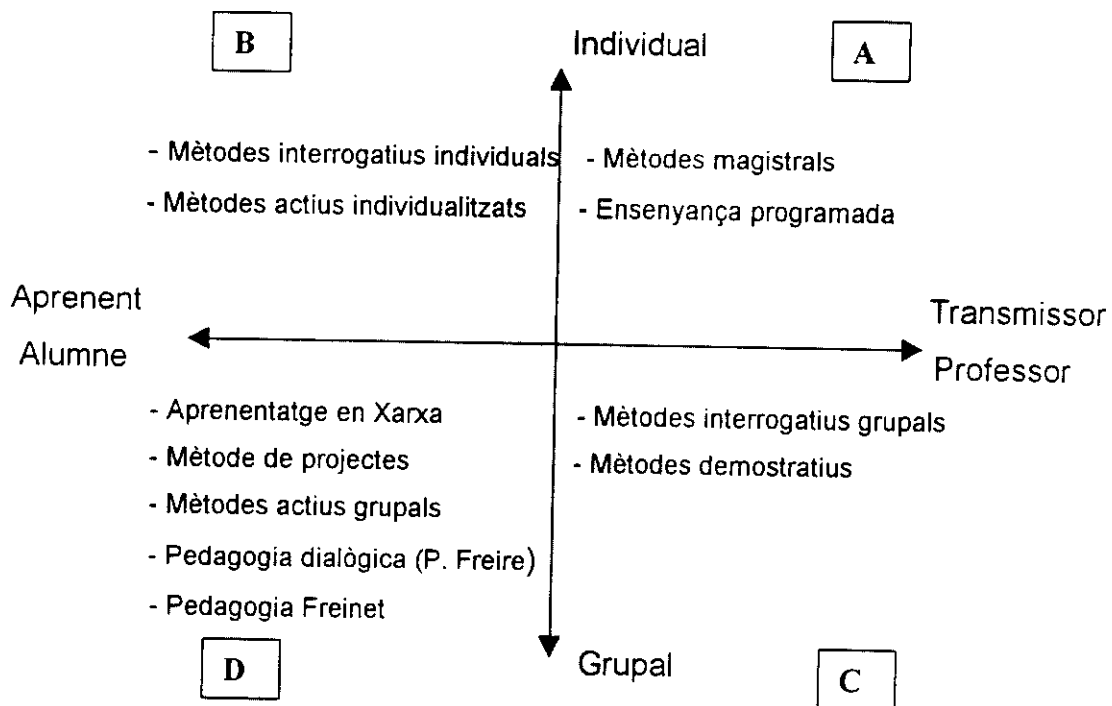
En aquest apartat situarem el sentit innovador de les Xarxes quant a l'extensió de coneixements i a les seves metodologies. Descriurem, també, dos casos de transmissió de sabers i es donaran criteris sobre els aspectes positius i sobre els problemes que suposa fer un curs.

En primer lloc, descriurem el mètode pedagògic predominant a les Xarxes. Una forma de fer un estudi de situació és comparar les característiques del procés d'aprenentatge amb altres mètodes pedagògics. A l'hora de classificar un mètode pedagògic ens guiem per dues de les variables que més incideixen en el procés formatiu. Una se centra en el paper del que transmet, és a dir el que generalment es denomina "professor" o monitor, i també en el paper del participant o "alumne". L'altra variable la centrem en la interacció del procés, és a dir, les persones poden aprendre en dinàmiques individuals o en dinàmiques grupals.

Per situar totes les possibilitats que es poden donar amb aquestes variables, mostrem un diagrama on situem els mètodes pedagògics més utilitzats.

Taula 30

Exemple de mètodes d'adquisició de coneixements
(Tendències de situació)

En el diagrama surten quatre requadres on se situen alguns dels mètodes més utilitzats en els processos de transmissió de coneixements. Si el protagonisme principal en el procés d'aprenentatge el realitza el professor, per exemple, donant unes explicacions de llarga durada, els mètodes se situarien a la dreta del diagrama (A,C); si pel contrari l'acció de l'aprenentatge se centra en el paper actiu del participant o alumne, com és el cas de la realització d'un taller o d'un estudi, els mètodes se situen a l'esquerra (B,D).

En la filosofia de les Xarxes, tal com hem dit, hi predomina un sentit participatiu, constructiu, flexible i obert. Aquestes característiques portaran en principi a una metodologia que estaria situada amb més probabilitat al quadrant D. Malgrat tot, les experiències culturals i educatives de les persones porten a una variada diversitat de formes de transmetre coneixements i també és probable que molts cursos se situessin en els altres tres quadrants.

Segons la nostra opinió, no es pot descartar qualsevol possibilitat d'aprenentatge. Les formes de socialització en relació amb el tipus d'aprenentatge seran la conseqüència que cada persona tingui el seu mètode, i

moltes vegades és donen amb certa freqüència estils molt directius i magistrals. El "rol" del que se suposa que ha de ser un professor que transmet coneixements comporta una determinada figura, i a la nostra cultura predomina en ocasions un sentit no participatiu i de falta de flexibilitat cap a les circumstàncies personals dels participants.

Amb la finalitat de clarificar les formes d'adquisició de coneixements i situar les diferències i les semblances respecte als principis de les Xarxes, passarem a descriure i a valorar alguns dels mètodes que són utilitzats d'una forma més comuna.

Quadrant A

En aquest apartat hem situat dos exemples: el mètode magistral i l'ensenyança programada. La transmissió magistral se centra en el paper predominant del que ensenya un coneixement. Si bé és un mètode molt poc participatiu, tothom ha experimentat el plaer que dona escoltar un bon conferenciant que comunica un determinat coneixement. Sense dubte hem après moltes coses escoltant, però s'aprèn més en la majoria dels casos si es dialoga i si es participa amb altres persones en un procés conjunt de construcció del coneixement.

Una altra situació d'aquest quadrant serien les formes de transmissió de sabers a partir d'uns continguts que s'han programat de forma ordenada. Per exemple, un curs a distància en format paper, CD Rom, o internet. El transmissor és absent personalment, però hi ha uns materials que substitueixen el professor, i generalment es fan de forma individual. Si el programa incita molt a l'elaboració personal també es pot situar en el quadrant B.

Quadrant B

En aquest quadrant es donarien les formes de transmissió on preval la participació activa dels que adquireixen el coneixement. Ara bé, el clima d'adquisició es dona en un ambient de treball predominantment individualitzat. Si, per exemple, una activitat es fa a partir dels interrogants d'un qüestionari o d'un guió que suggereix un professor i el que adquireix el coneixement ha de realitzar una elaboració o estudi de la qüestió que se li demana, llavors aquest model d'aprenentatge estaria situat en aquest quadrant.

Algunes de les que es denominen pedagogies actives estarien també classificades en aquest requadre, les quals se centren en l'activitat de l'aprenent, però realitza les activitats de forma individual. Ans al contrari, si en una pedagogia activa hi ha una dinàmica grupal dins de l'aprenentatge, aquest tipus de pedagogia s'hauria de classificar al quadrant D.

Quadrant C

La forma de transmissió de coneixements que està situada en aquest quadrant es dona quan el paper del professor o transmissor és prioritari en el procés, al mateix temps els participants adopten una certa participació col·lectiva. Per exemple, es donaria aquesta situació si en un curs el professor expliqués un coneixement i es generés un cert debat comú entorn del tema. Moltes vegades, el professor tendeix a fer preguntes i interrogants al grup per incidir en una certa participació dels participants.

El que es denomina mètode demostratiu també s'ubicaria en aquest quadrant. Aquest mètode s'utilitza molt en els aprenentatges que impliquen unes certes destreses o habilitats de tipus artesanal. La persona que sap una cosa la realitza i els que aprenen observen com es fa. En la segona fase del mètode, els que aprenen tracten de realitzar la destresa que han vist fer. La segona fase del mètode, si es realitza de forma grupal, se situaria en el quadrant D.

El mètode demostratiu és un dels que més s'han utilitzat en la història de la humanitat, "mira, això es fa així" ha estat una de les formes claus de transmissió de la cultura pràctica.

Aquest mètode és poc eficient si només es realitza la primera fase del procés, evidentment, si després no es practica el que s'ha observat, l'aprenent es queda a meitat del camí.

Quadrant D

Un mètode d'aprenentatge en el qual predomina l'activitat dels que aprenen i es realitza en un context de forta interacció dins d'un grup es classificaria en la part inferior esquerra del quadrant (D). Des de la perspectiva de la filosofia de les Xarxes, els mètodes més apropiats se situarien en aquest apartat. Dues raons fonamentarien aquesta opció. La primera, es basaria en el fet que les persones aprenen millor en la interacció amb els altres. En una relació entre

iguals es poden crear millors situacions: assaig i error, discussió, diàleg, recerca... Aquestes característiques són claus per a l'aprenentatge. Sovint, el començament implica més necessitat de temps en l'assimilació de sabers, però a mig i llarg termini es torna més productiu. La segona raó es fonamentaria en el fet que els aprenentatges centrats en l'activitat dels participants són més eficaços i motivadors. El principi d'aprendre fent-ho és en la base d'un bon mètode.

Descriurem, ara, dos casos de transmissió de sabers que es van plantejar en una jornada que les Xarxes d'Intercanvi de Coneixements van fer i on es donaren criteris sobre els aspectes positius i sobre els problemes que suposa fer un curs.

En el cas d'un curs d'anglès, descrivim els aspectes positius i els problemes que comporta la pràctica d'ensenyar aquest idioma.

Taula 31

ASPECTES POSITIUS	ASPECTES PROBLEMÀTICS
— Utilització d'un mètode interrogatiu — Procés: del més senzill al més complex — Acció amb coses reals — Aprendre per assaig-eror — Adaptar-se a les persones — Variació en les tècniques — Trencar el ritme — Teatralitzar — Aprendre per repetició — Implicació d'allò que s'aprèn	— Limitació del temps. Dificultat en acabar temes — L'avanç és lent . La memòria en determinades persones és insuficient — Es necessita un temps a casa d'estudi — Cohibició i por a equivocar-se — Diferent nivell dels participants — Hi ha una cultura de la passivitat en certes persones — Actitud en alguns participants de donar les coses fetes

Un segon cas de curs, que plantegem a tall d'exemple, on s'il·lustra molt bé les limitacions i la complexitat d'aplicar un determinat mètode pedagògic, és el que hi hagué a la presó de Figueres sobre perruqueria. En aquest cas hi havia dos

cursos amb dos professors diferents sobre la mateixa matèria: com tallar cabells.

Un monitor per ensenyar perruqueria plantejava als participants que primer miressin com ho feia ell, veien com es tallava primer i després com passava la màquina i les posteriors operacions. Després, en una segona fase, deia que ho fessin ells i practiquessin el que havien après.

Un segon monitor per plantejar el mateix curs de perruqueria tenia un procés totalment diferent. Per denominar-lo d'una forma clara, era un teòric, les explicacions predominaven a la pràctica. Donava moltes exposicions sobre qüestions relacionades amb la perruqueria, la tipologia de cabells, els tints, etc. Des d'una visió metodològica, el primer cas és sense dubte més correcte que el segon. Però les paradoxes i la complexitat de moltes situacions humanes: el segon tenia un èxit sorprenen, en canvi el curs del primer monitor no tenia gaire acceptació. El mètode que aplicava de tipus demostratiu sense dubte era el correcte, però altres tipus de factors feien que l'experiència no es desenvolupés amb èxit. Tal com hem explicat al començament del capítol, altres factors del tipus presència física, domini de la matèria, l'estil personal, les formes de comportar-se, etc. poden influir de forma determinant.

8.2 Aprendre i ensenyar en una Xarxa

Les Xarxes tenen en si una metodologia singular per adquirir coneixements. En aquest apartat descriurem algunes situacions i certes característiques d'allò que implica aprendre en Xarxa. La descripció que fem està realitzada partint de documents, escrits i converses mantingudes sobre l'experiència que comporta ser ensenyant i aprenent en un mateix context. Els dubtes, les inseguretats, el tipus de transmissió, la flexibilitat, l'adaptació... són algunes de les qüestions que plantegem.

La transmissió dels sabers crea dubtes i inseguretat quan la persona es decideix per primera vegada a participar a la Xarxa. En principi es pregunta què puc ensenyar i més tard com fer-ho, seré capaç, estaré preparada. En aquesta reflexió hom ha de descobrir els sabers que té i els que no té. Pensar que una de les formes de progressar en els propis sabers és transmetent-los.

Saber transmetre

Saber transmetre s'adquireix progressivament. S'aprèn fent-ho. Al principi pot presentar-se com una tasca difícil, però cal que cadascú busqui al seu voltant els recursos que li permetin aprendre a transmetre. La persona que ensenya ha de tenir present que ensenya allò perquè és el que més domina. Hem d'adquirir un coneixement dels coneixements que tenim, sabem el que sabem, sabem com ho hem après, sabem què no sabem, sabem què ens cal saber, on buscar els coneixements i qui pot completar els nostres coneixements, podem dir com i per què hem après el que sabem...

S'aprèn ensenyant, el saber es construeix comunicant-lo. Per comunicar el saber personal hom el construeix, l'estructura, el combina, se l'apropia, mobilitza i reactiva els seus coneixements "passius", no utilitzats. La demanda de saber, expressada per algú altre, dóna valor a aquest saber. La presa de consciència d'haver adquirit un saber, reactiva la capacitat d'aprendre. Per transmetre els meus coneixements, sóc portat a "objectivar" aquest saber, a reactivar o remobilitzar els diferents coneixements que entren en joc. Es reconstrueix aquest saber i es domina millor. Es va construint progressivament un "saber transmetre" relacionat amb les preguntes i els interessos de l'aprenent. Es pren consciència de la manera com es va aprendre.

El projecte de les Xarxes de formació recíproca es basa en la detecció i la "conscienciació" no tan sols dels coneixements actuals, sinó dels canals/xarxes d'aprenentatge ja utilitzats. La xarxa és la iniciació a uns aprenentatges permanents no limitant-los ja a uns llocs determinats, a un grup de persones amb certs continguts de formació i amb uns períodes institucionalitzats d'instrucció. L'estructura de xarxa introdueix en les accions formatives la possibilitat de multiplicar els recursos existents, estableix noves responsabilitats davant el saber, nous papers possibles, noves utilitzacions i aplicacions dels coneixements, noves funcions i nous processos i contextos dels aprenentatges.

Flexibilitat i adaptació

La Xarxa ofereix a cadascú la màxima flexibilitat, perquè triï les estructures relacionals que més l'atreugin: grup gran, grup petit de tres o quatre... Hom entra en uns processos actius de construcció i transmissió dels coneixements que poden confrontar els seus punts de vista amb els dels altres, tal com tots

som capaços de fer. Les confrontacions han de tenir per objecte tant els coneixements com els mètodes. Es constata que l'èxit en l'adquisició i la utilització d'un saber depèn de la qualitat i la quantitat de les interaccions entre aprenent i les altres persones en relació amb aquest saber. La Xarxa fa possible alhora l'aspecte cooperatiu i l'aspecte individualista dels aprenentatges. Aquest darrer aspecte permet diferenciar els camins d'aprenentatge de cadascú. La Xarxa ofereix una gran diversitat d'ocasions d'observar l'activitat i els coneixements d'altres, detectar-hi les mateixes preocupacions que en un mateix.

En el moment de posar en marxa l'intercanvi, l'alumna o alumne exposa les expectatives que espera d'aquell intercanvi, i la professora o professor s'ha d'adaptar als interessos de l'alumna o alumne, buscant un punt d'interès.

La persona que dóna l'intercanvi normalment mai ha fet classes. Per poder fer-ho s'ha de preparar i posar-hi interès. Encara que aquesta persona no hagi fet de professor o professora, si es decideix a ensenyar és perquè allò ho coneix bastant bé, i buscarà la manera de fer-ho el millor possible. Per regla general no és un professional i és conscient de les seves limitacions. Sap coses, però no sap com les ha après i com ensenyar-les, es necessita un esforç de reconstrucció de com les va aprendre i partint d'aquí veure com agradaria als altres aprendre-les, "jo t'ho ensenyo com ho vaig aprendre". S'aprèn ensenyant, el que ensenya a la vegada aprèn, i valora l'esforç de l'altre a través de la comunicació que s'estableix.

La persona que ensenya ha de ser oberta per rebre sobretot als nouvinguts, que no se sentin perduts o exclosos, han de sentir-se integrats amb els altres. Ha de tenir en compte l'espai on ha de fer l'activitat, posar-se en el lloc del grup, de cadascuna de les persones, veure i acceptar les seves problemàtiques i limitacions, treballar amb adults amb un bagatge al darrere. No tothom té el mateix punt de vista sobre les coses, ni el mateix interès: cada persona és diferent. L'educació d'adults és una educació de persones que saben el que volen.

La Xarxa permet trobar diferents camins a l'hora d'aprendre, així pot ser que un grup faci una determinada demanda i que ningú sigui expert en el tema i entre els participants del grup s'organitzin i s'encarreguin cadascú d'una cosa. Per

exemple, a un grup els agradava cantar i un altre volia aprendre literatura, cada dia una persona es feia càrrec de buscar informació, de portar-la classe, etc.

La metodologia difereix segons el tipus d'aprenentatge, cadascú va investigant i provant què va millor. Així, pot haver-hi classes que siguin demostratives, en les quals s'aprengui observant i practicant, altres on la memorització sigui necessària, altres que necessitin un procés, un pas darrere l'altre. En unes situacions caldrà més l'orientació del monitor, en d'altres, en canvi, hi pot haver més autonomia en la forma d'aprendre. La flexibilitat, la diversitat i l'adaptació a contextos i persones diferents farà en suma que el fet d'aprendre sigui un acte de diàleg i de creació mútua.

8.3 Els èxits i els problemes de les Xarxes d'Intercanvi de Coneixements

L'experiència de les Xarxes actuals aporta una sèrie d'efectes múltiples en relació amb la participació social que poden tenir. No vol dir que es doni en tots els intercanvis i en tots els participants, depèn de la qualitat dels intercanvis, les característiques personals, la freqüència en la participació, les inquietuds col·lectives... Si una persona només aprèn una vegada al mes, i no participa en altres reunions, les seves possibilitats d'enriquir-se enriquint a altres seran molt reduïdes (E. Baquer 1996).

Tothom està convençut dels efectes positius del fet d'aprendre coses. Però en els intercanvis, a més a més d'adquirir els coneixements proposats, és possible participar en una experiència de comunicació franca i sincera, amb un interès natural cap a les persones, i també és possible compartir-hi diferents aspectes d'altres realitats que donen sentit a la nostra vida, com són la família, el treball, les afeccions, etc. Hom perd possibles prejudicis i temors en compartir els propis coneixements, en experimentar l'escassa dificultat que representa transmetre'ls. Es pot comprovar la pròpia capacitat d'esforç i d'il·lusió amb resultats realment satisfactoris. Això augmenta l'autoestima i ens fa capaços de proposar noves metes i nous projectes.

A l'hora de demanar una valoració de certs aspectes de l'intercanvi, varem obtindre aquestes dades:

Taula32

Valora els següents aspectes de l'intercanvi de coneixement on has participat:

	Malament	Regular	Bé	Molt bé
El mètode d'ensenyar	0	4,3	44,4	51,3
L'organització de l'intercanvi en que has participat	0	5	59	36
Les actituds personals dels participants	0	5,4	43,2	51,4
L'organització del centre on està la Xarxa	1	6,8	62,1	30,1
La informació que es dona sobre els intercanvis	0	14,3	55,1	30,6
Els materials o instruments que s'han utilitzat	4,1	22,1	52,7	21,1
Les instal·lacions	6,3	30,6	39,6	23,4

Un dels aspectes millors valorats són el mètode d'ensenyar, l'organització de l'intercanvi i les actituds personals dels participants. És a dir, un compendi de pedagogia, organització i relacions personals. Només un 5% aproximadament considera que estan regular.

L'organització del centre on està la xarxa mereix una opinió diferent. Quasi un 8% la valora malament o regular. Cal destacar que, tot i que es considera que l'organització de l'intercanvi ha estat valorada positivament, un 14,3% creu que la informació que es dona sobre els intercanvis no és suficient. Per a millorar aquest punt, caldria concretitzar més en que consistiran els intercanvis, tant per part de la persona que l'ofereix com per la persona o persones que el difonen.

Un altra vegada es considera que alguns dels pitjors aspectes són els materials que s'han utilitzat (per més d'una quarta part estan malament o regular) i les instal·lacions (per un 36,9% estan malament o regular).

L'aprenentatge en una Xarxa també pot comportar problemes: falta de qualitat en els coneixements, aïllament, escassa responsabilitat... Més endavant situarem els possibles problemes que podem trobar en l'aprenentatge en Xarxa.

Èxits de les Xarxes

A l'enquesta i en les converses mantingudes els participants van manifestar una sèrie de factors positius que les persones que aprenen i ensenyen a les Xarxes han experimentat. Descriurem, doncs, algunes d'aquestes manifestacions.

Taula33
Quins aspectes més positius penses que
t'ha aportat el participar a la Xarxa?

Conèixer gent, relacions socials	29,7
Coneixement	21,8
Valors Xarxa	10,3
Satisfacció personal	9,7
Amistats	9,1
Altres valors	7,9
Passar una bona estona	6,1
Coneixement concret	3,6
Bona acollida de la gent	1,2
Coneixements gratuïts	0,6
Total	100

La Xarxa és un espai on es poden trobar sabers de tota mena, sabers senzills o més sofisticats, sabers que en cap altre lloc els trobaries. On es pot aprendre a cuinar o a pescar? Són coses singulars que no s'aprenen sovint en una acadèmia. A part de l'assoliment de coneixements, que seria l'objectiu principal de les Xarxes, el fet que la gent vingui amb ganes, amb motivació, que participi, ja és important. Un altre aspecte positiu és la relació, la comunicació que s'estableix, l'amistat, una manera diferent de conèixer persones amb distintes actituds, però amb punts en comú, relacions que possiblement continuaran al llarg del temps encara que l'intercanvi finalitzi i la gent deixi la Xarxa. Els participants expliquen que hi ha un nivell superficial i un nivell de fons de les persones que es valora molt més, una manera de fer, de situar-se en la vida que es desconixeria en cas de no formar part de les Xarxes.

Els participants manifesten amb freqüència allò que denominen "millora del desenvolupament personal", el creixement de l'autoestima, la confiança en un mateix. Molts dels participants són dones, en algunes Xarxes són la majoria, i dones de mitjana edat, per a elles la participació en una Xarxa ha suposat un fet important, ja que se senten valorades, reconegudes pels altres, i a més a més han establert un cercle de relacions que els permet parlar, opinar, donar el seu parer sense complexos. El fet de participar en jornades de formació, de fer sessions informatives sobre les Xarxes, etc., afavoreix el desenvolupament personal de les persones que hi participen.

La Xarxa és un espai obert i dinàmic. Demana una responsabilitat tant al que ensenya com al que aprèn, dóna satisfacció al que ensenya i seguretat.

Aprendre de manera més informal partint d'un projecte comú fa més interessant i divertit l'aprenentatge. La relació que s'estableix és més humana, el fet que no sigui una relació mercantilista pot afavorir aquesta relació.

La gratuïtat i l'escàs convencionalisme de les Xarxes són factors que afavoreixen la participació de determinats grups socials; malgrat tot, algunes persones han manifestat que el fet de ser gratuït provoca falta de compromís en certs participants.

Problemes de les Xarxes

Sovint, a causa del seu tarannà poc institucional, les Xarxes d'Intercanvi de Coneixements són entitats fràgils, tal com hem comentat, el simple cansament dels promotors, els problemes personals o la manca de temps pot provocar la desaparició d'una Xarxa. Ens centrarem en aquests apartats per comentar alguns dels problemes que es van plantejar tant en les enquestes com en les converses realitzades, és el cas de: falta de responsabilitat, escassa participació d'una part de la Xarxa, falta d'informació, problemes personals, populisme aïllacionista, manca de recolzament institucional, problemes de comunicació...

Taula 34
Quins aspectes més problemàtics o negatius
has tingut en la teva participació a la Xarxa?

Cap	44,1
Falta compromís i constància	11,8
Algunes persones no capten filosofia de la Xarxa	8,6
Instal·lacions	7,5
Dificultat d'integració pròpia	6,5
Falta de materials	4,3
Problemes administratius i burocràtics	4,3
Dificultats per a concretar horaris, espais...	4,3
Diferència de nivells	3,2
Falta d'horaris fixos	3,2
Dificultats per a ensenyar	2,2
Total	100

(ns/nc: 38,8)

Dos dels problemes principals fan referència a la no internalització dels valors de la xarxa. Per una part, el problema més comentat és el de falta de

compromís i constància. El que per una part és una avantatge, la falta de compromís, es pot tornar un problema quan interfereix en el curs de l'intercanvi. És difícil preparar unes classes quan es desconeix el nombre de participants, i la frustració pot arribar quan, per exemple, no compareixen els alumnes o el professor, si el canvi d'horaris és constant o si de cop i volta es suspèn l'intercanvi. Un altre dels problemes més comentats és el de que algunes persones no acaven de captar la filosofia de la xarxa. Com ja s'ha comentat, hi ha un percentatge important de persones que no ofereixen cap coneixement. La falta de reciprocitat és vista com a punt negatiu per alguns participants. Tot i que aquest és el punt principal, no captar la filosofia de la xarxa fa referència també al cert pragmatisme d'algunes persones que participen per a aprendre alguna cosa sense pagar diners.

Les instal·lacions i la falta de materials és un punt fluix de les xarxes per a un 8,5% dels participants. En certs casos, i per falta de fons o de recolzament institucional, les instal·lacions són velles, escasses, poc acollidores. En aquests casos, a més del malestar dels participants, és difícil atreure a noves persones a les xarxes.

Quasi un 5% dels problemes fan referència a una falta d'integració personal. Per a algunes persones és difícil captar la filosofia de la xarxa, o atrevir-se a donar un coneixement, o trobar el moment per a poder participar més plenament de l'experiència. Una mica menys es comentava com a problema les traves burocràtiques i administratives. Certament, aquest era un problema comentat bàsicament per persones que havien participat a l'equip d'animació. Per a elles, portar una xarxa pot arribar a suposar molta feina, de vegades feixuga.

Un 5,4% estan relacionats amb els horaris. El que cap esperar quan es reuneixen persones de diferents àmbits és que hi hagi diferències d'horari. Per tant, també a les xarxes es donen dificultats per a trobar el moment. Algunes persones varen comentar que un dels problemes concrets era la falta d'horaris fixos. Dos dels problemes que menys s'han mencionat es refereixen a dificultats pedagògiques, de diferència de nivells i de dificultats per a ensenyar.

Falta de responsabilitat

La manera informal del funcionament d'una Xarxa i la flexibilitat pot portar de vegades a una falta de responsabilitat tant de la persona que diu que farà l'intercanvi com de la que va a rebre'l. Es diu de començar un dia i no es pot, va passant el temps i no es fa. És difícil programar quan no se sap qui vindrà, poden ser sis o tres persones. La falta d'assistència continuada dificulta el funcionament d'una classe, moltes vegades ja amb dificultats per la diferència de nivells, sobretot les classes d'idiomes. Hi ha persones que s'apunten a moltes activitats i les deixen, no tenen temps per a tot.

Malgrat la manca de requisits que es demana per a la participació en una Xarxa i de la flexibilitat, es percep un límit, de seguida surt la pregunta: pot ser el fet de ser gratuït? Algun participant manifesta: *"si no tiene precio no tiene valor, hay un mundo que funciona de una determinada manera y eso es difícil de cambiar"*. Altres, al contrari, expressen que la falta de responsabilitat no té una relació directa amb la gratuïtat, sinó més aviat amb l'organització i l'ambient col·lectiu de participació.

Falta de participació

Hi ha un tema que preocupa les Xarxes: hi ha persones que no imparteixen coneixements. Es considera que això passa no només per la por a no saber què ensenyar o com ensenyar-ho, sinó perquè la idea de professor/alumne persisteix, són papers que costa oblidar.

Malgrat l'ideal que tothom és igual a la Xarxa, a la pràctica no passa, i molts continuen fent el paper del professor, que es converteix en aquell que dóna coneixements i no en rep; d'altres, en canvi, fan el paper d'alumne, reben coneixements i no en donen. La història personal i professional d'una part dels participants en algunes de les Xarxes va lligada a uns determinats estudis o activitats: professor, educador d'adults, educador social, ... Aquest rol comporta, evidentment, una funció de lideratge en la dinàmica de la Xarxa. Al contrari, també passa que si una persona no té experiència de participació, s'inhibirà en molts dels aspectes que impliquin un cert compromís.

Carència d'informació i de temps

Altres dificultats amb què es troben les Xarxes és la falta d'informació, la falta de temps dels grups d'animació i falta de renovació de la gent. És evident que un projecte necessita temps i esforç, i de vegades no s'hi compta; per exemple, a Manlleu hi havia una Xarxa que ha deixat de funcionar, perquè la dona que la portava va començar a treballar i no hi havia cap altra persona amb prou temps per poder dedicar-se a la Xarxa i continuar-la.

"El que costa és trucar, posar-se d'acord. És un grup de dones, però la Xarxa estava oberta a tothom, hi havia tres o quatre homes. Si ara no funciona és perquè falta una persona que tingui temps, jo vaig començar a treballar i no tenia temps. Hi ha tres dones que volen començar a fer la Xarxa. Volem fer una crida a veure si hi ha algú amb ganes i temps i poder començar".

El fet de repartiment de funcions i la necessitat de renovació implica també un problema: els components dels grups d'animació acostumen a ser sempre els mateixos. Moltes vegades pot haver-hi problemes de lideratge: la Xarxa es personifica en aquella o aquelles persones, i si ella o elles desapareixen, la Xarxa desapareix o entra en dificultats. Un altre tema és l'esforç que es demana a la gent, coses que fins ara no han fet, es necessita un grau de convenciment bastant important perquè hom no es desanimi i continuï.

La Xarxa no té un funcionament convencional, va contra corrent en una societat on l'individualisme sembla el més normal. A la gent li costa sortir de casa, ja que els valors que predominen són l'individualisme i el familiarisme, tancar-se en un mateix. No hi ha els espais socials que hi hauria d'haver i d'altra banda en el concepte de cultura predomina un cert elitisme.

Manca de recursos

Com a conseqüència d'un desigual interès de les administracions públiques respecte a activitats culturals més populars o alternatives, moltes iniciatives es troben amb un ampli ventall de problemes per poder portar a terme les seves activitats. En les entrevistes i grups de debat vam recollir alguns dels problemes que provoca la manca de recursos dintre de les Xarxes. Alguns grups amb projectes artístics o culturals innovadors i diferents tenen importants

problemes a l'hora d'assajar o fer les representacions. El problema amb el qual es troben d'entrada és el de la manca d'espais. De vegades es posen diverses traves des de les institucions, i no sempre es treballa amb llibertat. Per això alguns d'aquests grups busquen llocs alternatius.

"Un projecte artístic té moltes traves institucionals. Has de buscar-te molt les teves sortides: un model autogestionat, un model amb possibles sortides, etc. (...) Tots aquests grups que tenen un projecte diferent de cultura tenen molts problemes. Per exemple, nosaltres tenim un local del que ens volen fer fora. I bé, fa tres anys que anem darrere d'un local. Amb aquest local no podem ni assajar, quan som un grup de teatre i participem activament a les festes majors del barri, que sortim arreu de Catalunya. I en cap moment l'Ajuntament ens han donat un local. Llavors, nosaltres hem optat per una alternativa, que és una alternativa cultural, perquè la nostra manera de fer teatre és diferent".

Algunes Xarxes també es troben amb problemes per manca de recolzament institucional. A la Xarxa de Nou Barris, per exemple, l'equip d'animació es queixa de l'estat del seu local, que no ajuda gens que els curiosos s'hi apropin per conèixer les Xarxes.

Limitacions del voluntarisme

En alguna de les Xarxes es qüestionava la idea que alguna persona alliberada pogués dedicar-se unes hores al funcionament de les Xarxes. En el cas de Catalunya, les Xarxes han funcionat força bé, només gràcies a la voluntat i dedicació d'uns grups de persones, però l'actuació voluntària té també les seves limitacions. Les Xarxes avui representen una experiència petita i limitada de persones, per créixer més alguns opinen que hauria d'haver-hi persones alliberades que es dediquessin a la funció d'organització de les Xarxes.

"La Xarxa, com la majoria de projectes, requereixen energia i dedicació en unes dosis significatives. Això és molt difícil d'aconseguir a través del voluntariat. Clar que es pot aconseguir,

nosaltres ho hem comprovat. Jo crec que això podria aportar-ho unes dedicacions professionalitzades. Perquè la confirmació que no hem aconseguit superar un determinat sostre en el fons està vinculat amb això. Això està comprovat. A la millor altres persones fan una valoració diferent, però per a mi està provat que en la mesura en què es va poder incorporar a l'animació de les Xarxes una persona alliberada, va créixer. En aquell període va créixer. Va créixer l'activitat, un determinat tipus de coordinació, va créixer una reflexió sobre la pràctica i la quotidianitat de les Xarxes. I ara estem en un moment fluïdet, entre altres coses, perquè aquesta tasca d'animació no hi és".

Però el fet que alguna institució pagui una persona alliberada per fer la tasca d'animació és en certa manera contradictòria a la filosofia de les Xarxes d'Intercanvi. Per aquest motiu, la idea que hi hagi una persona semiprofessionalitzada no sempre ha estat ben rebuda per part dels equips d'animació o d'alguns dels seus membres. Un exemple en aquest sentit es va explicitar en un dels grups de discussió:

"Estic d'acord que hi ha d'haver alguna ajuda pública per portar endavant el procés de creació. Evidentment. Però jo crec que d'alguna manera l'ajuda pública acaba amb la lliure creació, amb la qual cosa hem de triar. Perquè jo no veig tan malament un procés d'autogestió sense ajuda pública, malgrat que la situació... Hi ha molts grups de tot tipus, com una ONG, que estan totalment mediatitzats. I això... Què passa? És una possibilitat que té coses positives i negatives, d'altra banda".

Tot i aquestes reticències, el sentiment generalitzat és que les ajudes portarien a un millor funcionament, tot i la contradicció.

Populisme aïllacionista

Entenem per populisme l'actitud d'aïllar una determinada oferta cultural i dirigir-la a determinats individus i a determinats entorns. Un dels resultats és, potser,

el de constituir guetos de cultura. Es constata que algunes experiències de Xarxes tenen el perill de quedar-se aïllades dels fluxos culturals. Per exemple, hi hauria populisme quan una iniciativa s'aïlla de les dinàmiques socials i entenen que com que estan amb el poble es justifica per si sola la seva bona acció social. També s'hauria de donar la circumstància d'oferir cursos o coneixements de limitada qualitat, en limitats espais i només a certs grups socials. Aquest fet podria provocar que les xarxes quedaren relegades a la marginalitat com una subcultura, una cultura per a pobres.

El populisme no s'ha de confondre amb les iniciatives de cultura popular que d'una forma constructiva i crítica lluiten per imposar una cultura diversa i plural que arribi a tots els sectors socials.

Els problemes de comunicació

Portar una Xarxa endavant comporta diferents problemes. Abans ja s'han comentat algunes de les limitacions que tenen els principis dintre dels intercanvis. Però a més d'aquestes limitacions hi ha un altre tipus de problemes.

La mediació és important a la Xarxa, però també la comunicació entre la persona que fa l'oferta i la que fa la demanda, perquè es pot donar el cas que una persona vulgui aprendre gramàtica i l'altra faci conversació, si es parla i es comunica l'interès de cadascú es pot arribar a un enteniment, millorar l'intercanvi i fer-lo més motivador.

D'altra banda, com que la Xarxa és un espai obert, on no es fan preguntes als que entren, poden arribar-hi persones amb problemàtiques personals que d'alguna manera utilitzin la Xarxa com un lloc on abocar els seus conflictes interns, i poden provocar tensions al grup.

En les diferents converses mantingudes entre membres de Xarxes, hem pogut comprovar que és un fet comú que persones amb problemes de salut mental distorsionin i que d'alguna manera creïn conflicte en la dinàmica de les Xarxes. És un fet que s'assumeix, és ben conegut que moltes de les problemàtiques mentals de les societats modernes estan provocades per l'aïllament social i la frustració que comporten els diferents models de vida. Si bé en determinades circumstàncies pot ser un problema en la dinàmica de les Xarxes, també pot

ser una solució a l'aïllament i a la falta de comunicació que pateixen molts individus.

La paciència i l'esperit integrador de les Xarxes cap a qualsevol tipus de persona fa en determinats casos que alguns millorin la seva relació de comunicació i d'integració social. És comú, malgrat tot, que certs participants aclaparin intervencions, monopolitzin el temps de les reunions o tractin d'imposar les seves idees amb caràcter dogmàtic.

D'altres problemes de comunicació vénen donats dins de l'equip d'animació. Com qualsevol organització social, les Xarxes no estan exemptes que sorgeixin problemes personals entre els membres. Els conflictes de lideratge, els malentesos, les diferències ideològiques o simplement la falta de concordança personal provoca que les tensions puguin romandre en la dinàmica de les Xarxes.

8.4 El control i la qualitat dels coneixements

D'entre les crítiques que es poden fer a les Xarxes, n'hi ha dues especialment rellevants pel que fa a la qualitat dels coneixements i el control d'aquests. La primera, que prové especialment dels professionals de l'ensenyança, es refereix al possible perill embrionari que suposen les Xarxes d'Intercanvi de Coneixements per al sistema de l'ensenyança formal, basat en un reconeixement d'habilitats a partir de títols, on hi ha uns professionals que s'han format específicament per transmetre els millors continguts possibles de la millor manera possible. Amb l'herència de la modernitat, tot i les mancances i els problemes d'aquest sistema, es considera que és la millor solució per apropar el coneixement al major nombre possible de persones, i que qualsevol alternativa oposada a aquesta seria pitjor. A les Xarxes, el coneixement es transmet la major part de les vegades per no professionals, i algunes veus diuen que un sistema així equival a rebaixar la qualitat del coneixement de les persones.

Una segona crítica és que un sistema tan lliure, de la mateixa manera que pot tenir efectes molt beneficiosos individualment i col·lectivament, pot comportar el perill que no només la qualitat dels coneixements sigui baixa, sinó que a més, aquests siguin contraproductius, que s'ensenyin coses errònies, que sigui un

pas enrere. En els debats s'han utilitzats arguments del tipus: "què passaria si algú ensenyés la història des d'un punt de vista nazi? ", o "i si algú comença a transmetre coneixements no científics?" Aquestes dues crítiques porten a un debat interessant i enriquidor dintre de les Xarxes.

Respecte a la crítica que les Xarxes poden suposar un perill per al sistema formal i que no és el mateix que ensenyi un professional que un aficionat, hi ha algunes coses a dir. Hem de tornar a remarcar que les Xarxes no són un sistema que pretengui substituir l'ensenyança formal. Certament, Ivan Illich, un dels precursors teòrics, sí que proposa un canvi de paradigma per fer front a l'espiral de demanar recursos per millorar el món educatiu. Però les Xarxes no tenen la intenció de substituir el sistema formal, sinó que són una oferta més que pot actuar com a complementària. La idea consisteix en sumar possibilitats i alternatives de coneixement amb garanties, no en un joc de suma zero.

Si bé darrere de la filosofia de les Xarxes hi ha la pedagogia de Freire — segons la qual no es pot dir que ningú sigui inculte, ja que la mera subsistència és una manera de fer cultura— i l'afirmació que tots estem capacitats per ensenyar sigui quin sigui el nostre itinerari, a la pràctica, ni els participants ni el mateix equip de dinamització utilitza les Xarxes com a referent de certs coneixements ni com a substitut d'altres institucions. A les Xarxes, hi va gent atreta per la possibilitat de relacionar-se amb altres persones o per aprendre coses de la vida quotidiana, de l'oci, que els produeixin una satisfacció personal. Això es reflecteix a la tipologia de cursos. Per tant, no hi ha la intenció que les Xarxes substitueixin l'ensenyança formal, però sí que es denuncia l'estratificació social dels coneixements. Anàlogament, té més *status* una persona que ha adquirit els seus coneixements a partir d'una llarga ensenyança formal que una altra que, tot i haver sabut adaptar-se a l'entorn, ha adquirit els seus coneixements fora de l'ensenyança reglada.

Tornant a la tipologia de cursos que hi ha a les Xarxes, està més al costat dels coneixements no valorats en la societat que dels que sí. Recordem que una quarta part dels intercanvis consisteixen en idiomes. Aquest és un coneixement que la societat valora de dos maneres. D'una banda està molt ben valorat si es tracta de l'aprenentatge d'una llengua estrangera, millor com més alt és el nivell de coneixement. D'altra banda, no està ni ben valorat ni infravalorat, senzillament "avalorat", si es tracta de la llengua del lloc, encara que la persona

que l'aprengui sigui estrangera. Es considera que és un coneixement que tothom ha de tenir i parlar-la no representa cap mèrit. No se sol donar un reconeixement públic al ràpid aprenentatge de la llengua del país de persones immigrades, especialment si aquestes provenen de països més pobres. Si una quarta part dels intercanvis consisteixen en l'aprenentatge d'idiomes, la meitat d'aquests són català i castellà, i de l'altra meitat, la major part de les vegades es tracta de conversació o de nivells bàsics de l'idioma.

La següent tipologia de coneixements donats a les Xarxes és manualitats i artesanía. En aquest sentit podem recordar el poema d'Eduardo Galeano, que expressa molt bé la idea de la infravaloració de la cultura popular *"Los nadies [...], que no tienen cultura sino folklore, [...], que no tienen arte sino artesanía"*. Les manualitats i l'artesanía són coneixements molt poc valorats a la societat. No sobrepassen la frontera de l'oci.

La tercera tipologia més donada, cuina i llar, és molt bon exemple per il·lustrar que a les Xarxes es donen sobretot coneixements poc valorats a la societat. "Menjar bé" forma part de la nostra cultura, però no es valora l'esforç diari que realitzen les mestresses de casa —o les dones treballadores— perquè una o dues vegades al dia hi hagi un plat a la taula. La cuina més valorada és la que es troba fora de casa: restaurants, grans cuiners —homes—, productes exòtics de fora de la regió... La cuina del dia a dia no es valora, tot i que és una peça cultural imprescindible que té cura dels membres de la família, que dissenya una dieta variada al llarg dels dies, les setmanes i les estacions i que s'ha d'adaptar a l'economia familiar. Una dona que es dedica, entre altres coses, a l'art continu d'alimentar una família, no veu valorada la seva tasca tot i l'important lloc que té dintre de la cultura.

La resta de tipologies d'intercanvis, en general, no recullen coneixements gaire ben valorats socialment, especialment en l'àmbit en què es desenvolupen les Xarxes. La literatura i l'art, per exemple, són coneixements que es valoren especialment quan aquests són d'elit. El teatre popular no és ben valorat, però sí el teatre que té lloc als grans edificis, aquells que "són de tots" encara que no estiguin a l'abast de totes les butxaques. En el context artístic actual, pintar bé no és condició suficient per entrar dintre del circuit d'artistes reconeguts, sinó que primer s'ha de formar part d'aquests circuits perquè les obres d'un artista trobin lloc als museus.

En definitiva, les Xarxes no pretenen substituir l'ensenyança formal, tot i que critiquen l'estratificació de coneixements que socialment hi ha, ni neguen l'important paper que molts professionals de l'ensenyança tenen en la transmissió de coneixement, encara que afirma que tots som capaços d'ensenyar, que els títols no sempre són garantia de coneixement i que també s'aprèn ensenyant.

Quant a la segona crítica, referent a la inexistència d'un control de qualitat, hi ha vàries objeccions.

En primer lloc, el control per ell mateix aniria en contra de la filosofia de les Xarxes. El principi d'independència permet que hi hagi espai per a coses que no estan reconegudes científicament, com per exemple la reflexologia podal. No volem menysprear de cap manera l'important paper de la ciència, però al llarg de la història hi ha infinitat d'exemples que demostren que el coneixement oficial no sempre ha estat encertat. Quan Galileu suggerí que la Terra girava al voltant de la Terra, tothom es va posar les mans al cap. Quan algú va suggerir que els nens sordmuts podien tenir les mateixes capacitats intel·lectuals que qualsevol altre nen si se'ls ensenyava un llenguatge alternatiu a l'oral, els metges no s'ho varen creure. No fa gaires anys es va tornar oficial un argument que abans no ho era: que les dones podien tenir un paper actiu a la vida pública. I encara de més actualitat és el tema de l'alimentació dels caps de bestiar amb pinsos animals. L'ensenyança oficial es feia portaveu de creences errònies: que el Sol i els astres giraven al voltant de la Terra, que els sordmuts no tenien capacitat per aprendre, que el millor lloc per a les dones era la casa i que alimentar a les vaques amb pinsos animals era una manera d'optimitzar els recursos. Per tant, la independència de les Xarxes pot donar cabuda a coneixements encara que aquests no formin part de l'ensenyança oficial.

Els "controls de qualitat" darrerament tenen molt de ressò. S'hi recorre com a la panacea, com una garantia de qualitat. No volem negar que darrere d'un exhaustiu control de qualitat probablement hi haurà qualitat, però aquesta podria no ser neutra. Sense anar més lluny, la febre de les empreses per aconseguir alguna Norma ISO és una lluita de gegants per no quedar-se darrere de la competència. A banda de les irregularitats que puguin haver-hi darrere del procés d'obtenció d'aquestes, el que busquen és, a través de l'argument de la qualitat, consolidar les empreses que poden fer enfront de les

despeses burocràtiques que acompanyen l'obtenció d'una norma ISO i les exigències necessàries per aconseguir el reconeixement. És a dir, que beneficia les empreses més grans i consolidades en detriment de les més joves i petites. De moment són voluntàries, però a poc a poc, amb el seu reconeixement social, acabaran sent quasi necessàries per tenir un lloc dintre de la competència. A més, els criteris no són tan neutres com semblen. Dits criteris estan construïts a partir d'unes concepcions concretes. No recullen, per exemple, si els seus distribuïdors utilitzen productes transgènics, entre d'altres coses.

I, per acabar amb el tema del control de la qualitat dels coneixements, encara que sembli contradictori, direm que, en darrera instància, sí que hi ha un control de qualitat, com tota organització que té uns criteris i uns principis. El primer control és previ: a les Xarxes, senzillament, no hi acudeix gent amb idees contràries a les Xarxes, i, en cas de fer-ho, amb tota probabilitat no trobaria gent que volgués escoltar els seus coneixements. Una persona que volgués fer apologia d'una ideologia totalment controvertida, i volgués fer algun intercanvi en referència a això, difícilment trobaria persones que volguessin escoltar-lo. Perquè, recordem, a les Xarxes hi participen persones adultes, amb criteri per saber què volen i amb llibertat d'abandonar l'intercanvi si aquest no resulta satisfactori. Si en un intercanvi d'anglès els alumnes veuen que no aprenen res, abandonaran el curs. Excepte si, és clar, a més d'anglès obtenen altres coses, com ara una companyia agradable. I, per anar més lluny, en l'hipotètic cas d'una persona que tot i tenir idees molt controvertides hi participés, que volgués impartir uns coneixements, que trobés persones que el volguessin escoltar i que fos tan subtil que ni els seus alumnes se n'adonessin dels distorsionats efectes que provoca, en aquest hipotètic cas, es trobaria amb el grup més ampli de persones que participen a la xarxa que realitzaria una valoració crítica de la tipologia de coneixement que imparteix.

9. Canvis personals i canvis socials

9.1 La xarxa i els processos de canvis personals i socials

L'argument central de les Xarxes d'Intercanvi de Coneixements es fonamenta en la idea de que tothom pot ensenyar i aprendre. Però, a la pràctica tenen una funció que va més enllà de l'adquisició i transmissió de coneixements. La coneguda idea de Merton (1980) sobre les funcions que es donen socialment ens pot orientar a situar aquesta realitat. El sociòleg americà establí que en les societats hi havia dos tipus de funcions: les manifestes i les latents. Les primeres són aquelles funcions que s'expliciten a qualsevol fet social, i les segones, aquelles que no s'expliciten com a tal però que són les que realment mouen a les persones a actuar.

Queda clar que la funció manifesta de les xarxes és la transmissió de coneixements, però, quines són les funcions latents? Recordem que a partir de l'enquesta vàrem veure que un 46% dels participants afirmaven que conèixer gent, fer amistats i passar una bona estona eren els aspectes més positius que els hi havia aportat la participació a la xarxa. Només un 26% afirmava que el més positiu havia estat els coneixements rebuts. Si partim, doncs, de la idea de que la gent es mou a participar a les xarxes més per a conèixer gent i tenir una vida més activa que per a adquirir o compartir coneixements, és lògic pensar que d'una xarxa surti alguna cosa més que gent amb un major bagatge cultural. Amb tot això volem introduir la idea de que la xarxa ens aporta sorpreses que van més enllà d'aprendre coses concretes. Seguint a Giddens, els canvis socials no venen donats exclusivament per canvis estructurals ni per l'acció dels subjectes, sinó que més aviat es deu a un feedback entre les estructures i els subjectes. Les estructures –sistema polític, econòmic, cultural...- tenen una acció poderosa sobre els subjectes, però aquesta acció no és total, permet un espai on l'acció col·lectiva pot fer canviar les coses, esdevenir canvis socials.

Si apliquem aquesta teoria a les xarxes, veiem que, de la mateixa manera que la conjuntura social pot tenir efectes sobre les xarxes i els participants, l'acció d'aquestes persones pot tenir efectes sobre les estructures i la societat en general. Al llarg d'aquest estudi hem vist com una realitat concreta d'un barri va

generar un tipus de xarxa determinat, la influència estructural resulta clara. Però al mateix temps hem vist que la figura del líder i la personalitat de l'equip d'animació també ha exercit una influència sobre la xarxa, de manera que la influència dels subjectes sobre les estructures s'ha deixat sentir.

Deixant de banda aquestes consideracions, hem confeccionat un quadre que recull algunes idees de com algunes pràctiques que es realitzen a les xarxes enceten un procés de retroalimentació entre canvis personals i canvis socials. Tot i que existeix relació, no podem dibuixar una línia directa que determini quines pràctiques provoquen quins canvis. Sabem que aquest quadre no està complet, i que els canvis, les sorpreses que donen les xarxes poden ser tan variats com les persones que formen part d'elles.

Taula 35
Canvis personals/canvis socials

Canvi de rols
Rompre esquema professor / alumne
Relacionar-se amb gent desconeguda
Augment de la receptivitat
Augment de la tolerància
Augment de l'autoestima
Millora dels components de la societat
No passivitat
Participació social
Augment de la capacitat de relació
Canvis en el caràcter
Superació de l'individualisme i el familiarisme
Sensació de recuperar el temps perdut
Augment del coneixement dels ciutadans
Pràctica de diàleg
Creació d'espais de democràcia participativa

Tot i que les persones que es decideixen a participar a les Xarxes ja estan en certa manera predisposades a tenir una actitud oberta, l'adquisició de coneixements diversos és un al·licient que augmenta la receptivitat. No es valora el que no es coneix, i les xarxes són una bona oportunitat per a que surtin a la llum coneixements que d'altra manera es quedarien a l'àmbit privat i no es compartirien amb persones d'una altra procedència social. Hem vist que

l'oferta és molt variada i que a partir d'aquest sistema la gent s'acosta a coses a les que, d'una altra manera, no accediria. El coneixement de coses noves, provoca un augment de la receptivitat a nivell personal, crea un ambient tolerant cap a allò nou.

Certs coneixements de les xarxes no sorgeixen només dels aprenentatges adquirits, sinó que l'acte d'ensenyar és molt ric en ell mateix. La invitació a ensenyar, tot i les primeres reticències, és valorada com a molt positiva. Qui no ensenya, de bon grau li agradaria fer-ho, perquè es vincula el fet d'ensenyar a un alt grau de coneixement i de prestigi social. Per tant, convertir-se en ensenyant augmenta l'autoestima. La gent perd la sensació de que no és capaç de poder transmetre res, que els seus coneixements – i per extensió, la seva experiència vital – poden ser tan valuosos com els de qualsevol altra persona millor valorada socialment.

Quan una persona participa com a ensenyant a una xarxa, es donen dos implicacions importants. Per una banda, es trenca l'esquema professor/alumne. Per altra, la persona canvia, encara que puntualment, el seu rol a la societat. Rompre l'esquema professor/alumne és una invitació a la no passivitat, a la participació social. Cada persona és particip del seu propi aprenentatge, i encara més, de l'aprenentatge d'altres. S'abandona, ni que sigui un moment, la figura de l'aprenent passiu, de manera que un es pot sentir protagonista dels esdeveniments.

Convertir-se en ensenyant també implica un canvi de rol. Si una persona està relegada a un rol determinat, en transmetre el propi coneixement, relativitza el món dels cultes, món que fins aleshores li havia estat vedat. L'augment d'autoestima pot ser considerable.

L'ambient desjerarquitzat propicia que l'obertura dels participants cap als altres sigui força satisfactòria. A més, en algunes xarxes molts intercanvis es realitzen a cases particulars: es fa un esforç per a obrir-se als altres. La manera de funcionar és per ella mateixa una manera d'aprendre a relacionar-se. L'augment en la capacitat de relació pot repercutir en canvis en el caràcter de les persones.

Un aspecte important és la recerca d'un sentit de comunitat que possiblement com a conseqüència del fort individualisme que hi ha a les nostres societats s'ha perdut en moltes persones. Sobre aquest tema Berger i Luckmann (1997) i

Sennett (2000) han manifestat importants anàlisis. Berger i Luckmann plantegen les conseqüències psicològiques i morals de l'esdeveniment de la modernitat. L'home modern està exposat a experimentar crisis de sentit. A mesura que es van destruint els lligams comunitaris i valors tradicionals que suposadament existien a les societats preindustrials, s'entra dintre d'una nova atomització social on ressorgeix la figura de l'individu. L'individu, més deslligat de la comunitat, té l'avantatge de que pot ser més lliure, però a canvi pot caure en l'individualisme que porta a les persones al seu tancament dintre de l'esfera privada.

Aquest pensament ens reafirma en la idea: que cada vegada més l'individualisme és més fort, que progressivament va minvant la participació social en la vida comunitària. La família s'atomitza, molta gent acota la seva vida al món del treball i de la casa, els edificis es converteixen en construccions on hi viuen desconeguts. Per a ells, els processos generals del món modern, com l'increment del pluralisme i l'avanç del capitalisme fan que el sentit i la identitat es tornin més inestables.

Sennett planteja també les conseqüències de la modernitat en les persones, especialment en com deriva en una "corrosió del caràcter". Ell considera que la flexibilitat del treball en el nou capitalisme pot portar a una pèrdua general de sentit. Es preocupa per la falta de densitat moral i de comunicació, i per l'efecte d'aquestes mancances: l'aïllament rutinari de l'individu, replegat en la vida privada. Davant la impossibilitat de que la persona trobi una feina molt duradora, es debilita la capacitat d'establir compromisos duradors o de sentir lleialtat cap als demés: no es poden perseguir objectius a llarg termini en una societat a curt termini.

Per a Berger i Luckmann la clau per a sortir d'aquests processos es troba en la recuperació del paper dels grups secundaris. Recordem que abans, quan parlàvem de la teoria de xarxes, havíem remarcat la importància dels llaços febles entre els individus, ja que aquests, tot i que no creaven una forta connexió entre individus, permeten a les persones sortir dels grups excessivament cohesionats, homogenis. Una persona sense llaços febles es trobaria sempre replegada dintre d'un grup molt cohesionat però molt tancat. En el mateix sentit, reforçar els grups secundaris seria positiu en tant que ajudaria a sortir a les persones d'aquella atomització de la societat, de

l'individualisme. Per a Sennett, la sortida es troba en anar contracorrent d'aquest capitalisme flexible que converteix la vida en episodis: s'ha de reforçar la idea de comunitat, però no comunitat identitària, comunitat d'iguals, sinó cívica, oberta i responsable. En aquest sentit, les Xarxes d'Intercanvi de Coneixements, com a altres grups secundaris, són un pas més a favor d'una societat més oberta i més participativa.

En el següent apartat ens detindrem amb més calma amb com les xarxes fan la seva contribució en la creació d'espais de democràcia real.

9.2 Cap a una democràcia en xarxa

La democràcia formal de les societats avançades no ha resolt molts dels problemes de participació d'amplis sectors socials. Els governs dels estats, dels municipis, de les diferents institucions, són formats per persones que en teoria representen el total de la població. Però, la delegació del poder implica una falta de participació i un desentès d'una bona part dels ciutadans. Per aquest motiu, Dahrendorf, per a referir-se al règim polític d'aquestes societats utilitza el terme poliarquia, "govern de molts", donat que no es posen a la pràctica els requisits necessaris per a poder parlar del terme teòric "democràcia".

No dubtem que la democràcia formal és necessària, i que de moment és l'única via que fa possible que la societat funcioni. Però tal com està concebuda inhibeix de la participació política a la ciutadania. El trencament d'aquest sistema representatiu en un sistema més participatiu només seria factible des d'àmbits petits, creant òrgans intermedis entre els individus i el sistema actual de poder. Que la veu individual arribi als òrgans de poder és difícil i no sempre està a l'abast del total de la ciutadania.

Qualsevol forma associacionisme és, per ella mateixa, una forma de participació social. Ara bé, moltes d'aquestes associacions tenen un cert caràcter tancat i costa que individus amb escassa pràctica social puguin participar-hi. Com hem assenyalat la creació d'òrgans intermedis podria ser un camí que portés als ciutadans a una major participació en els problemes de la vida social. Diferents moviments ciutadans tenen cada vegada més aquest caràcter obert que parlem: associacions de tot tipus, col·lectius organitzats en

torn a temàtiques específiques, ONG, etc. Les veus d'aquests grups socials es van sentint i reclamen aquest espai tan necessari entre els poders representatius i els individus. L'extensió d'aquests moviments i el seu caràcter obert fan possible la interconnexió en elles, creen marcs oberts de discussió i diàleg. Aquesta democràcia en xarxa és possible que ajudi a concebre una democràcia molt més participativa.

L'associacionisme, però, està moltes vegades concretat en un àmbit, de manera que la participació es redueix a una parcel·la de la societat, donat que aquest associacionisme no dona les eines necessàries per a fer participativa a les persones en el sentit més ampli. Alguns projectes de voluntariat social demanen una participació limitada, una implicació parcial. Molta gent sap que pot ser voluntària, i moguts per aquestes ganes d'ajudar entren a formar part de projectes que no han ideat ells, convertint-se així en part d'un grup que no pren les seves decisions a partir del que pensen els seus integrants, sinó a partir del que altres han creat. La participació no és completa, perquè el seu paper limita a ser una peça més d'un gran engranatge que no mouen ells i en el qual tampoc poden aportar decisions. Per tant, algunes maneres de participació social, encara que sembli una contradicció, no augmenten el nivell de participació social, sinó que el redueixen de vegades a una participació molt concretitzada i atomitzada.

En tant que organització, formar part d'una Xarxa d'Intercanvi de Coneixements és una forma directa de participació social, si bé també tenen un límit d'actuació. Amb la seva ideologia transgressora del tradicional rol professora/or i alumna/e, trenquen amb aquesta imatge representativa d'una societat en la que conviuen una societat dominant, que té tot el saber, i una societat dominada que no posseeix cap. *Es detecta un canvi en el sentit assumit per certs persones de "no saber res" i es dona la nova necessitat de construir una part de la identitat en base a tenir una "cultura" i a projectar una imatge d'allò que se sap en contra de la imatge de la possessió d'objectes.* (Subtil, 1995)

Les xarxes proposen la ruptura de la passivitat respecte al coneixement, perquè els coneixements de tots són vàlids i perquè tothom és capaç de contribuir en els canvis de la societat.

Davant una societat de consum agressiva i molt influenciada pels mitjans de comunicació de masses, les Xarxes d'Intercanvi de Coneixements poden ser

una alternativa que motivi als ciutadans i ciutadanes a la participació social, que ajudi a créixer en ells i elles aquest valor que la societat actual sembla no tenir en compte.

Conclusions

Les Xarxes d'Intercanvi de Coneixements representen una experiència nova en la forma d'aprendre coneixements entre persones. En general, al llarg de la història els sabers s'han transmès en contextos privats pròxims als individus i en contextos públics especialitzats, on dominava una relació marcadament institucional i jeràrquica dins de la transmissió. Pel contrari, l'aprenentatge en xarxa es desenvolupa en un àmbit públic, encasament jerarquitzat i institucionalitzat, i de participació mútua.

L'intercanvi de coneixements té com a preludi, a casa nostra, les experiències desenvolupades en certs ateneus en èpoques passades, és el cas de l'Ateneu Enciclopèdic Popular. En la forma actual, l'aprenentatge en xarxa arriba a Catalunya en 1990 per influència francesa.

Els principis i valors de les xarxes es basen en: la desmonetarització, la reciprocitat, la igualtat, la gratuïtat; són valors, per això, que no predominen en les societats actuals. Les Xarxes contribueixen, entre d'altres experiències, a crear una alternativa cultural en front als mass-media i a la cultura espectacle de consum.

L'intercanvi de sabers de forma pública i en xarxa té unes característiques molt similars a les xarxes dedicades a l'intercanvi de coneixements que operen en internet, on els individus interactuen transmetent-se sabers específics de forma lliure i sovint sense la lògica del mercat de comprar i vendre. El sentit virtual de la transmissió és la característica diferencial més important entre aquests intercanvis de coneixements que es transmeteixen en internet i les Xarxes objecte del nostre estudi.

Les actuals Xarxes són fràgils, tenen poc pes institucional. Es detecta que amb l'única participació de persones voluntàries no és suficient per estendre's i posseir una estructura estable. Com a conseqüència d'aquesta situació, es produeix sovint dins de la Federació de Xarxes el debat sobre si ha d'haver-hi persones amb dedicació i pagades amb subvencions o si tot ha de ser portat per voluntaris.

El cansament i la manca de temps dels promotors provoca que algunes de les experiències entrin en crisi i arribin inclòs a desaparèixer. Potser en aquestes

situacions és on es veu més les limitacions d'una experiència realitzada només per voluntaris, sobre tot, si aquesta no va acompanyat d'unes mínimes estructures estables.

Les polítiques culturals predominants estan basades en el model de la Il·lustració i no ajuden gaire a que es desenvolupin experiències com les Xarxes. Poden dir que la moda actual passa per una mena "d'arqueologia cultural", on l'objectiu central en part no és tant la representació d'una obra artística com la identificació i trobada dels grups socials dominants. La despesa en la construcció de grans edificis culturals determina a l'actualitat els pressupostos dels poders públics. La falta de recursos de les administracions cap a models basats en la participació activa i creadora de la ciutadania i dirigits a col·lectius de diferents grups socials, dels quals les Xarxes d'Intercanvis de Coneixements és un exemple, limita molt el desenvolupament d'aquests.

Les xarxes compleixen una funció important com a experiència entroncada en la recuperació de l'esfera pública. Hi ha col·lectius socials que majoritàriament es relacionen dins de l'esfera privada, la participació en un intercanvi implica una pràctica de participació social que pot portar a altres tipus d'activitats que es realitzin a l'esfera pública. El vincle de moltes persones pot ser dèbil en relació a la dinàmica d'una determinada Xarxa, malgrat tot, els vincles dèbils tenen una importància clau a les relaciones socials donat que, aquests petits vincles són en moltes circumstàncies els únics que enllacen a molts individus amb l'esfera pública.

La manca de sentit que moltes vegades s'addueix com un dels problemes de les nostres societats és provocat sovint per la carència de vincles socials. L'individualisme predominat de la vida urbana i la corrosió del caràcter que l'acompanya fa que es perdi el referent col·lectiu en moltes ocasions. La necessitat de recerca de "l'altre" està en la base de les motivacions de certes persones a l'hora d'inscriure en una xarxa.

Es detecta clarament que les Xarxes moltes vegades són el motiu per a participar en la vida social de la comunitat. Així, un 46% dels participants afirmaven que conèixer gent, fer amistats i passar una bona estona eren els aspectes més positius que els hi havia aportat la participació a la Xarxa. Només un 26% afirmava que el més positiu havia estat els coneixements rebuts.

Si be en principi qualsevol coneixement pot ser impartit en les Xarxes, en la pràctica dominen certes tipologies com els idiomes, les artesanies, la cuina, l'expressió artística, l'expressió corporal... Els idiomes, les manualitats i els cursos de cuina representen un 53,3% dels cursos. Es detecta, doncs, una certa limitació en els tipus de coneixements que s'imparteixen.

El fet que predominin sabers de "segona" classe en algunes de les xarxes, en quant *estatus* es refereix, fa que tinguin el perill de ser relegades i convertir-se en una subcultura marginal.

Els mètodes que s'utilitzen en bona part a les xarxes se centren en el caràcter actiu dels participants, la flexibilitat, el sentit constructiu i en el seu sentit obert.

El fet que les dones participin en major grau, un 70,6% les dones en front d'un 29,4% els homes, és una conseqüència de la necessitat de recuperar espai públic per part de les dones.

Les Xarxes a l'igual que d'altres institucions secundàries de caràcter intermedi contribueixen a implicar a la ciutadania en la pràctica de la vida social.

La participació en l'adquisició de coneixements d'un forma tan lliure com són les Xarxes provoca una sèrie de canvis personals i socials afegits, alguns d'aquests canvis serien: augment de l'autoestima, major participació social, més tolerància, augment de la capacitat de relació i comunicació, superació de l'individualisme exclusivista i del familiarisme, inquietud en la recerca de nous sabers, canvi de rols. En suma, sensació de recuperar temps perdut i lligams comunitaris.

1. ANNEX

Guia didàctica d'una sessió informativa per a la divulgació de les Xarxes. Coordinadora de Xarxes de Catalunya.

GUIÓ D'UNA GUIA DIDÀCTICA EN UNA SESSIÓ INFORMATIVA PER A LA DIVULGACIÓ DE LES XARXES.

1. XARXA D'INTERCANVI DE CONEIXEMENTS

Partim de la filosofia general. **Tothom sap alguna cosa. Tothom sap transmetre allò que sap.**

1.1 Què és INTERCANVI ?

Promoció col·lectiva. Potencialitat de tothom per participar en un intercanvi.

1.2 Relació entre intercanvi i XARXA.

Cercar una imatge que parli per ella mateixa. Compartir en xarxa.

1.3 Què entenem per CONEIXEMENTS?

El coneixement és refereix a la intel·ligència. Els sabers i les habilitats a l'emoció, la sensibilitat, la intel·ligència emocional. L'experiència a la vivència. Per tant el que intercanviem és la globalitat de la persona.

Cercar exemples de CONEIXEMENTS, HABILITATS I EXPERIÈNCIES, en els que es reflecteixi la varietat i la riquesa.

1.4 Xarxes. Diversitat de models d'intercanvi. Xarxes d'Intercanvi de Coneixements a Catalunya.

2 COM INTERCANVIEM?

2.1 Quina terminologia utilitzem?

Cercar altres maneres de dir : oferta - demanda, ofertant - demandant, el que ensenya - el que aprèn.

2.2 La Mediació.

Trobada entre ofertants i demandants on s'estableix:

- Què: els continguts.
- Com: la metodologia
- On: lloc, espai.
- Quan: temps.

La persona decideix, escolleix. A partir d'un consens o acord. Es tracta d'una decisió col·lectiva. La manera d'encaixar les meves necessitats amb les teves exigències.

- Fixació de terminis. Fins quan durarà. Objectiu a assolir. Quin aprenentatge concret.

2.3 Altres qüestions de la mediació:

- La RECIPROCIATAT. Aprendre - Ensenyar.
- La IGUALTAT. Tots els coneixements són iguals, no hi ha coneixement millor a un altre. (Tota persona és igual a una altra. Tothom pot participar a la xarxa)
- El COMPROMÍS. La responsabilitat, el valor de la paraula. El rigor i l'exigència de la transmissió del coneixement.

- La FLEXIBILITAT. El seguiment i l'avaluació permeten el replantejament d'allò què estem fent (què, com, quan i on).
La reflexió: Què m'agrada i què no?.
-

Material didàctic

VIDEO

- Tothom sap alguna cosa.
 - Tothom pot transmetre allò que sap.
Que hem après
Tenim capacitat d'ensenyar tot allò.
 - Intercanviar és compartir els coneixements, habilitats i experiències
 - A més dels coneixements s'estableixen relacions entre persones.
 - Intercanviem
Coneixements
Habilitats : manuals, socials
Experiències
- llistat de coses a apreses i viscudes.
 - cal trobar la manera de comunicar-ho
 - imatge que combina (i enllaça) persones, coneixements i habilitats.
 - imatge de relació entre persones.

XARXES D'INTERCANVI DE CONEIXEMENTS

**Una experiència de Formació
Recíproca i de Relació Interpersonal**

Tothom sap alguna cosa

- **Tothom pot transmetre allò
que sap**
- **Tenim la capacitat
d'ensenyar allò que hem
après**

Intercanviar és compartir

- **Coneixements**
- **Habilitats**
- **Experiències**

i també compartim

RELACIONS

- **igualitàries**
- **recíproques**
- **desmonetitzades**

Com ens organitzem

L'equip d'animació:

- **difusió, organització i promoció dels intercanvis**
- **relació amb l'entorn: entitats del barri, mitjans de comunicació, difusió del projecte**
- **formació dins l'equip**

El procés de l'intercanvi

- **L'acollida**
- **La posta en relació**
- **El seguiment**
- **L'avaluació**

ACOLLIDA: ESCOLTA-DIÀLEG

- **Diversitat d'interessos**
- **Individual**
- **Grupal**

LA MEDIACIÓ ÉS COSA DE TRES

- **Qui ofereix**
- **Qui demana**
- **Qui facilita (Mediador/a)**

Perdre les pors, parlar obertament, possibilitar
la participació i crear l'ambient adequat
Full d'acord de l'intercanvi

SEGUIMENT I AVALUACIÓ DE L'INTERCANVI

- **Avaluació contínua de les tasques de l'equip**

DIFUSIÓ

- **Fulls informatius**
- **Revista**
- **Mitjans de comunicació locals**
- **Prensa i publicacions varies**
- **Sessions informatives**
- **Festes i mostres**

FORMACIÓ DELS EQUIPS DINAMITZADORS DE LES XARXES

- **Trobades de formació equips de Catalunya**
- **Equips a nivell local**

FEDERACIÓ DE XARXES DE CATALUNYA

- **Reunions Mensuals**
- **Informació**
- **Acompanyament i formació de noves xarxes**
- **Formació externa**

LA FEDERACIÓ CATALANA

- **Promocionar la difusió per la creació de noves Xarxes d'intercanvi de coneixements**
- **Afavorir espais de reflexió i comunicació entre diferents Xarxes**
- **Fer el seguiment de l'evolució de les diferents Xarxes**
- **Potenciar la relació amb altres associacions i moviments educatius i d'animació sociocultural**
- **Mantenir el contacte i la relació amb altres Xarxes d'Europa i amb el Moviment de Xarxes Francès**

2.ANNEX

Document de les M.R.E.R.S. de França.

QUÈ SÓN LES XARXES D'INTERCANVIS DE CONEIXEMENTS?

1. PRESENTACIÓ DE LES XARXES

Què són les Xarxes de Coneixements?

(anomenades també: *"Xarxes d'intercanvis de Coneixements, de Formació Recíproca i de Creació Col·lectiva"*)

És una veritable acció de formació, basada en un intercanvi recíproc de coneixements, sabers, habilitats, experiències.

El principi és simple:

***Cadascú sap alguna cosa**

***Tot el que hom sap ho pot transmetre a d'altres**

***Cadascú pot aprendre a transmetre**

***Estar en condicions de transmetre fa valer més**

Com que els meus coneixements interessen els altres, són apreciats -i jo també.

En transmetre els coneixements propis, redescobreixes que vas ser capaç d'aprendre i això et permet de reinserir-te en una dinàmica de formació. A partir de la convicció que cada persona és essencial i que no es pot perdre cap coneixement, les Xarxes fan que es reuneixin per intercanviar coneixements homes i dones de totes les edats, de tots els orígens socials i ètnics, sigui quina sigui la seva situació pel que fa a la salut, la feina, etc.

"Jo t'ensenyo a fer de mecànic i tu m'ensenyes a llegir el francès."

En la realitat, la Xarxa és sovint més complexa: en Claude ajuda la Natacha en el francès i la Natacha ensenya a uns nens de fer borles; la mare de la Natacha ajuda uns nens algerians en els deures; un d'aquests nens ensenya a uns altres d'anar amb bicicleta; una de les mares algerianes ensenya a un grup a teixir amb una tricotosa; en Claude utilitza el piano d'una de les tricotadores i aprèn a fer ganxet amb la segona mare algeriana, etc.

DE QUÈ ES TRACTA?

Exemples: en SOURAT millora el seu francès amb la COLETTE, l'AWATIF ho fa amb la SYLVIE. A canvi, la SYLVIE aprèn la cuina marroquina amb la FAMA, que, per la seva part, aprèn de cosir. L'ERIC perfecciona el seu francès amb la JACQUELINE. Aquesta, a canvi, ensenya a la BERNADETTE com es fan els traus a ma. En PEDRO ensenya portuguès a uns nens i, a canvi, aprèn castellà amb l'INGRID, que, per la seva banda, vol aprendre a tocar la guitarra. En DANIEL fa bricolatge amb nens i, de moment, ell no demana res. En THIERRY, que és mestre, ajuda en CHISTOPHE a fer els seus deures un vespre a la setmana. A canvi, en RODRIGUE, un jove, li ensenyarà la tècnica de la tapisserie; en THIERRY vol fer reformes al seu apartament. La DENISE hauria de passar unes oposicions administratives i la NATACHA Ma ajudada a preparar la mecanografia; a canvi, li agradaria ensenyar la reproducció de plantes per esqueixos. La NATACHA aprèn una mica d'àrab amb l'AWATIF. La MARIE-TBÈRESE, la GLORIA, en MICHEL, la CÉLINE i en SOUBIBA aprenen castellà amb la LILIANE, que, per la seva part, vol aprendre a fer mitja. L'ALAIN aprendrà xinès amb l'HU. També li agradaria d'aprendre àrab. A canvi, està disposat a ajudar un noi en matemàtiques.

En una classe de repetidors de segon, hi arriba a mig curs una jove vietnamita que aviat topa amb la barrera de la llengua. Quan el professor posa en pràctica el principi indicat més amunt i pregunta: "Sabeu que pot ensenyar dibuix? Qui la vol ajudar en francès?", tota la classe se n'estranya i encara més quan s'ofereix a ensenyar-li francès la darrera en aquesta matèria... Durant els dies i mesos següents, l'alumna ascendida a ensenyant fa uns progressos considerables. Les seves notes són tres vegades més bones que abans. Al final del curs, aquesta noia que semblava condemnada a tornar a repetir-lo passa a primer.

Ha trobat l'ocasió de mobilitzar els coneixements adquirits.
Els ha reconstruït, en certa manera, per poder transmetre'ls.

COM FUNCIONA, AIXÒ?

La MIREILLE, una col·legiala, vol que l'ajudin en física. En PIERRE voldria iniciar-se en la fusteria. En LUSHINI proposa de fer descobrir els misteris de les matemàtiques. A la KJIDA li agradaria ensenyar les mil i una receptes de la cuina marroquina.

Aquestes ofertes i demandes es difonen en una mena de catàleg entre tots els oferidors i demandadors de coneixements i entre tots els interessats en el procés. La informació circula, sobre tot de boca en boca i gràcies als participants en les Xarxes.

Es publica i es distribueix un full d'anuncis (d'ofertes i demandes de coneixements), que es va actualitzant periòdicament.

El treball de l'equip de coordinació (o d'animació) consisteix a:

+ posar en relació les persones que volen adquirir un coneixement amb les que proposen d'ajudar-les-hi.

+procurar que tot demandador ofereixi també alguna cosa i que tothom qui ofereixi sigui també demandador: és el principi de la reciprocitat:

per rebre, donar i donar acceptant de rebre

+ajudar certs demandadors a prendre consciència d'allò que saben i podrien transmetre (superar el «però jo no sé res») i fer que alguns puguin descobrir i expressar les seves necessitats de coneixements.

+ animar les trobades: festes, reunions de presentació en un barri, reunions de reflexió sobre els intercanvis per als participants, reunions de tots els qui ensenyen i aprenen el francès, etc.

AGILITAT

El funcionament de les Xarxes no és gens feixuc: res no és rígid, ni obligatori, ni exclouent; hom s'hi queda tant de temps com vol, se'n va, torna; la informació és del tipus "bola de neu": hom té notícia de l'existència de les xarxes per uns amics, uns veïns que en parlen; cadascú escull el que vol aprendre, el que vol transmetre, la durada i la freqüència dels intercanvis, els llocs dels intercanvis que li convenen, les formes de reunió en què se sent còmode (2, 3 o 5 persones o grups - més nombrosos). Aquestes eleccions es fan a partir de la "mediació" (posada en relació) proposada per un animador voluntari o assalariat.

DIMENSIONS SOCIALS

Les Xarxes d'Intercanvis de Coneixements faciliten relacions socials fundades en la dignitat de cadascú, en la presa de consciència per part de cadascú de la seva utilitat social: del fet que, per les seves riqueses humanes, ell és un recurs per a la societat.

Una persona, sigui qui sigui, té un valor únic? I si ho creiem així, com podríem no veure que tot nega aquest valor? La qüestió essencial consisteix a restituir a les persones aquest valor perdut, socialment o individualment. Jo valc allò que sóc, jo sóc allò que sé (certament, no tan sols això!). La pitjor dificultat està en la força increïble que oposa a tot aprenentatge el dolor de ser incapaç. Com es pot superar?

La pobresa és no poder pagar la llum ni la calefacció, no poder telefonar a la família o als amics quan tot va malament, ni demanar un HLM (habitatge de lloguer moderat). Però la pobresa és també, i potser sobre tot, dir-se: "És culpa meua, no serveixo per a res."

En les Xarxes es pretén d'invertir el dret a l'ajuda, que tal com funciona generalment comporta el perill de negar la dignitat:

- no és pas perquè sóc pobre, feble, em trobo en dificultats, en inferioritat de condicions, en situació de fracàs escolar, que tinc dret a ser ajudat,

- sinó perquè jo també he aportat els meus recursos en coneixements a d'altres: tinc dret a agafar recursos "de la pila" perquè jo també hi he posat els meus.

Es tracta d'una obertura i d'un alliberament...

Obertura perquè els aïllaments, els murs, es poden trencar de mica en mica, sense negar les pors, en una recerca progressiva de trobades que cadascú pot gestionar i negociar al seu ritme...

I alliberament perquè veure valorats els propis coneixements, "fer-los aprendre", és també prendre i reprendre gust en les responsabilitats, descobrir que hom sap coses sobre allò que ens concerneix, reprendre l'estima de si mateix, prendre la paraula en la societat.

És la multiplicació i la diversificació de les experiències valoradores allò que donarà a aquells qui les viuen el desig de transformar la seva situació.

Quan en Serge, després d'haver expressat les seves pors, accepta ensenyar de cosir a la Véronique, viu una "experiència" de responsabilitat social, i això rutila. La sensació d'èxit l'empeny a proposar el seu "curs" a tres veïnes. Experimenta llavors una sensació de responsabilitat envers quatre persones. «Vaig descobrir que era útil als altres.» I en Serge multiplica les ofertes, les assumeix; finalment, torna a trobar feina. Es converteix al seu torn en algú que "facilita" vincles socials a d'altres. Ja no està reclòs en el seu status de pobresa.

Els adults, els pares, comprenen com els passen les coses a ells, veuen en quines condicions se senten capaços i desitjosos d'aprendre i de transmetre; així poden comprendre millor que els passa als seus fills a l'escola, o com, els seus fills podrien aprendre.

Com més coneixements es tenen de les coses, més poder es té sobre les coses. "Cada vegada que aprenc alguna cosa sobre el meu cos, o sobre el funcionament del meu esperit, adquireixo poder sobre mi mateix; cada vegada que aprenc a situar-me en les relacions, en la vida dels grups i de les institucions, guanyo capacitat d'exercir un poder sobre la meua vida; i, quan transmeto allò que sé, apporto la meua pròpia pedra a la construcció del coneixement col·lectiu; tinc una utilitat social".

De totes les adquisicions que es poden fer, les que es fan amb la intel·ligència (coneixements, idees, raonaments) són les úniques que es poden repartir sense perjudicar ningú, ans al contrari d'una manera que permeti d'eleva el nivell de consciència i dignitat de tothom. Avançant junts, ens adonem fins a quin punt preocupar-se de l'adquisició i la transmissió dels coneixements, sobre tot amb aquesta exigència de reciprocitat, significa interessar-se per una cosa que concerneix profundament ésser humà, la seva consciència d'existir, el seu poder, la seva dignitat.

Cadascú es retroba, no pas simplement com a engranatge d'una societat, sinó com aquell qui, en part, la fa funcionar. És ell qui pot decidir en tot moment els continguts i les modalitats de l'intercanvi. És una llibertat que molts dels actuals participants en les Xarxes desconeixien: la llibertat de construir-se els seus propis coneixements, de forjar-se les seves pròpies idees "multiconfrontant-les", de dominar les idees amb què són confrontats.

La llibertat deriva de la facultat de cadascú de prendre les decisions que l'incumbeixen: Tot acte inscrit en el marc de la Xarxa es basa en una presa de decisió autèntica, per més baix que sigui el nivell en què té lloc.

Cadascú decideix les seves ofertes i demandes de coneixements, negocia i decideix amb els altres participants en els intercanvis el lloc on es fan, amb quina durada, amb quina freqüència, amb quins mètodes pedagògics, i, a més, tot ho pot modificar, reajustar. Cadascú es completament decisor en la determinació dels seus aprenentatges i la configuració de les modalitats d'aprenentatge. El sentiment de ser autònom depen sempre i arreu de la convicció que hom pot actuar allà on li sembla essencial de fer-ho.

ES TRACTA D'UNA VERITABLE FORMACIÓ

a. Una pedagogia de l'èxit: es tracta de proposar situacions que siguin l'ocasió de reeixir: l'èxit crea la confiança en si mateix, que permet al seu torn d'utilitzar millor els recursos propis. El problema és trobar la manera de trencar el cercle viciós del fracàs: "reproduceix el fracàs perquè és l'única situació que conec". La situació d'èxit proposada es fonamenta en uns èxits ja viscuts, però mai percebuts ni qualificats com a tals (transmeto la costura, i així funciona perquè m'agrada i perquè ho he triat; però això significa també que jo ja sabia cosir!). Me n'he sortit, d'aprendre, sóc capaç de fer aprenentatges reeixits; el passat m'ho demostra: llavors prenc consciència que hom aprèn per tota mena de canals d'aprenentatge, i no tan sols a l'escola.

b. Un cop superat allò del "jo no sé res" o "no sé pas què sé, jo", estadi que hom deixa enrere en veure valorats els seus coneixements per la demanda que en fa d'altre, arriba la fase del "sí, de coneixements, ja en tinc alguns, però això no vol pas dir que els sàpiga transmetre".

Nosaltres diem, que el "saber transmetre" és un saber com qualsevol altre; això s'aprèn, això es construeix -fent proves, equivocant-se, temptejant- conjuntament amb els altres (pots mirar de posar-te en relació amb aquells que ja transmeten els seus coneixements, provar-ho tu mateix i parlar-ne amb la persona que ajudes a aprendre, demanar documentació sobre eines pedagògiques, etc.). Fent aquest paper de transmissor, cadascú desdramatitza no solament el saber, sinó també el "saber transmetre, que, aleshores, deixa de ser màgic. Hom comprèn que un mateix, en la posició "d'alumne", pot accedir-hi. També hi haurà reciprocitat en la construcció del mètode de transmissió dels coneixements.

c. S'aprèn ensenyant:

"Escolto, sóc tot jo oïda; parlo, sóc tot jo sentit"

El saber es construeix comunicant-lo:

"qui és ensenyat ha d'ensenyar" (Bachelard)

Per comunicar el saber personal, hom el construeix, Estructura, el combina, se l'apropia, mobilitza i reactiva els seus coneixements "passius", no utilitzats.

Per això els nens amb dificultats en la lectura o en matemàtiques, posem-hi per cas, fan considerables progressos quan se'ls demana d'ajudar els més petits justament a llegir o en mates, és a dir de fer-los ensenyar el que ells saben de la matèria que els causa problemes.

En resum: la transmissió reeixida comporta una valoració en múltiples aspectes:

* la demanda de saber, expressada per algú altre, dóna valor a aquest saber:

«Tinc els mitjans de respondre a una demanda» o

«Els meus coneixements interessen a algú que els vol adquirir»

* la presa de consciència que aquest saber l'he après, jo, reactiva la meua capacitat d'aprendre. Per transmetre els meus coneixements, sóc portat a "objectivar" aquest saber, a reactivar o remobilitzar els diferents coneixements que entren en joc. Reconstrueixo aquest saber i el domino millor

*vaig construint progressivament un "saber transmetre" relacionat amb les preguntes i els interessos de l'aprenent. Prenc consciència de la manera com vaig aprendre jo mateix: on?, quan?, com?, per què?, amb qui?

La transmissió reeixida, d'altra banda, és doblement valorant:

-l'èxit, en si mateix, és revalorant;

-el valor que l'altre dóna al saber que acaba &adquirir gràcies a mi és una revaloració suplementària (que reforça la notada al principi): jo tenia -i he sabut transmetre- alguna cosa que té valor per a algú altre.

d. En fi, la Xarxa permet tenir coneixença dels nostres propis coneixements. No hi puc participar sense reflexionar sobre allò que sé, sobre allò que tinc el desig o la necessitat d'aprendre i puc atrevir-me a provar-ho, o sobre la manera com ho transmetré, o sobre allò que he reeixit a aprendre dins la Xarxa.

Conèixer els nostres propis coneixements és:

* el desencadenant d'un moviment cap a una major autonomia (encara que el meu valor em sigui manifestat per la multiplicació de les mirades positives rebudes, cal que arribi a no dependre'n per considerar-me positivament);

* un desencadenant de processos d'aprenentatge i de revaloració.

Saber el que sé, on?, com?, quan?, per què? Saber el que no sé, el que desitjo saber, el que haig de saber per a tal o tal altre projecte a curt o llarg termini, on puc trobar els coneixements que necessito, a la curta o a la llarga, on puc trobar coneixements complementaris, saber anar a cercar coneixements dins la meua xarxa de relacions, etc.

APRENTATGES REEIXITS

I RELACIONS POSITIVES

L'ensenyament encara funciona massa sovint amb uns papers que oposen el saber a la ignorància, en una relació jeràrquica:

Ensenyant/ensenyat
Acompanyant/acompanyat
Avaluador/avaluat.

Ara bé: nosaltres pensem que el sentit i, per tant, l'efecte de l'aprenentatge canvien segons la natura del dispositiu en que és inscrit i segons l'estatus donat a la gent. No és pas el mateix repassar una lliçó amb un altre alumne, amb un tutor-ensenyant, amb un acompanyant o en el si d'una xarxa, de reciprocitat. No són pas formes diverses «un mateix contingut, sinó dispositius que impliquen sempre uns papers diferentment definits i alhora uns coneixements també diferents.

Aprendre és aprendre com a coses indissociables uns coneixements i l'ús socio-històric d'aquests coneixements.

Potser hom aprèn només en una situació de paritat, i al mateix temps és la situació de paritat allò que hom experimenta. No s'aprèn en una situació d'humiliació, de dependència, de no-dignitat, de por, de blocatge. L'aprenentatge reeixit genera revaloracions, de la mateixa manera que les relacions reeixides faciliten considerablement l'aprenentatge.

EL PERQUÈ DE L'ESTRUCTURA DE "XARXA"

EN ELS APRENTATGES

El projecte de les xarxes de formació recíproca es basa en la detecció i la "conscienciació" no tan sols dels coneixements existents, sinó dels canals/xarxes d'aprenentatge ja utilitzats.

La «xarxa» és la incitació a uns aprenentatges permanents no limitant-los ja a uns llocs determinats, certes persones, certs continguts, uns períodes institucionalitzats de formació, sinó utilitzant també unes xarxes de relació i coneixements diversificades. L'estructura de "xarxa" introdueix en les accions formatives que es fan la possibilitat de multiplicar els recursos existents, estableix noves responsabilitats davant el saber, nous papers possibles, noves utilitzacions i aplicacions dels coneixements, noves funcions i nous processos i contextos dels aprenentatges.

La "xarxa" ofereix a cadascú la màxima flexibilitat perquè triï les estructures relacionals que més l'atreu: grup gran, dual, grup petit de tres o quatre, inserció tímida i progressiva en un grup. Hom entra en uns processos actius de construcció i transmissió dels coneixements quan pot confrontar els seus punts de vista amb els dels altres, tal com tots -nens inclosos- som capaços de fer. Les confrontacions han de tenir per objecte tant els coneixements com els mètodes.

Es constata que l'èxit en l'adquisició i la utilització d'un saber depèn de la qualitat i la quantitat de les interaccions entre l'aprenent i altres persones en relació amb aquest saber. La "xarxa" fa possible alhora l'aspecte cooperatiu i l'aspecte individualista dels aprenentatges. Aquest darrer aspecte permet diferenciar els camins d'aprenentatge de cadascú.

En fi, la "xarxa" ofereix una gran diversitat d'ocasions d'observar l'activitat i els coneixements d'altri, de detectar-hi les mateixes preocupacions que en un mateix.

1.1 ALGUNES DIMENSIONS: INTERCANVI, CONEIXEMENTS, RECIPROCIATAT, XARXA ...

*Al principi creia que això era només
una Xarxa d'Intercanvis Recíprocs de Coneixements!!!*

Però a poc a poc hi he anat descobrint quatre dimensions:

L'INTERCANVI fet de disponibilitat i de llibertat, de respecte i de tria, d'escolta i d'atenció, d'enriquiment.

Els **CONEIXEMENTS**, aquells que s'expressen de cop i aquells que s'amaguen una mica i després, estimulats per les demandes, les situacions, les oportunitats, anem descobrint: els sabers que permeten la relació amb l'altre d'una manera digna i útil alhora.

LA RECIPROCIATAT, l'eix, l'ànima, la font del projecte. Finalment, la paritat existeix, la gratuïtat és viscuda sense segones intencions. Tot alimentant el projecte, fa de cadascú un centre en moviment.

La XARXA que ofereix l'obertura, permet d'acostar-se a l'altre i de sentir els nostres propis recursos. És ella, la Xarxa, qui em permet d'esperar en una altra cosa més veritable, on jo tindrè la meua part de responsabilitat.

Com si amb aquestes descobertes, fonts d'expectatives i d'esperances, no hi hagués prou per ocupar-me la ment, m'he mirat a mi mateix des de la perspectiva de la Xarxa.

Hi he descobert els meus propis **INTERCANVIS**, biològics i intel·lectuals, i la circulació d'ofertes i de demandes que es revelen les unes a les altres, que s'enriqueixen. Els meus **CONEIXEMENTS** també es revelen, es desperten. Els més antics, que ja ni designava com a tals, s'harmonitzen amb allò que sóc avui i em confereixen complexitat i unitat. Hi he vist néixer la **RECIPROCIATAT** existent dins meu. Havent ofert massa en certs casos, m'esgotava i sovint no tenia altra sortida que trencar. En altres casos, les meves constants demandes acabaven per desvalorar-me i, a la llarga, m'indueïen a defugir aquells que se m'oferien, o el mateix objecte de la meua demanda. Per aquesta "simple" idea de la reciprocitat, descobreixo l'autodomini dels meus desigs i aprenc a administrar els meus desequilibris.

Però, sobre tot, m'he anat conscienciant de la **XARXA** que hi havia dins meu. Les meves idees rebroten i sobren a noves idees. Aquesta activitat, que sento també en el meu cos, em fa retrobar el món, em fa permeable, m'obre a l'inconegut, a l'experiència. Un home i una Xarxa que funcionarien concertadament? Per què no? Però llavors m'apareix una altra dimensió. Com puc anar més enllà de mi mateix, de la meua xarxa, del meu barri, de la meua ciutat? Com puc gosar imaginar-me els ponts que m'uneixen amb els altres, amb els coneguts i els desconeguts? Tot plegat s'explica per les relacions de pertinença i de solidaritat.

La XARXA DE LES XARXES -balbucejant, per experimentar, per explorar- ja existeix. També consta **INTERCANVIS**, de descobertes, de pràctiques, d'un "pot de competències" on s'hi apilen els recursos aportats per les diferents Xarxes, que n'hi puen també amb tota dignitat. A través d'aquests intercanvis, cada Xarxa es descobreix, es descriu tot anant a la recerca de si mateixa i de les altres. Els **CONEIXEMENTS** es multipliquen per les Xarxes, fan que tal o tal altra Xarxa se senti com a referent i assumeixi la responsabilitat d'allò que elabora. La **RECIPROCIATAT** permetrà a una Xarxa d'adreçar-se a l'altra per demanar-li alguna cosa, perquè sap que d'altra és potencialment "demanadora". En fi, la Xarxa de les Xarxes, encara que de moment no en tinguem prou consciència, és allò que ens entrellaça, que ens fa participar en la mateixa recerca, del mateix companyonatge. De la mateixa manera que una simfonia és més que la suma dels instruments, la Xarxa de les Xarxes és més que la suma de les Xarxes. (...)

Els intercanvis són desmonetitzats:

A les Xarxes d'intercanvis de Coneixements,

la moneda és el saber:

- el saber ofert i demanat,
- el saber rebut i donat ...

2. CARTA DE LES XARXES

1) Les "XARXES" són constituïdes per persones, estiguin associades o no, que tenen com a objectiu declarat la valoració de cada individu per la recerca de mitjans que li permetin:

*TRANSMETRE ELS SEUS CONEIXEMENTS

* ADQUITUR CONEIXEMENTS

*EN UN INTERCANVI RECÍPROC

*(coneixements: coneixements intel·lectuals, tècniques manuals, habilitats,
coneixements trets de l'experiència, etc.)*

2) En aquests intercanvis recíprocs, es facilitarà als individus la possibilitat de relacionar-se uns amb altres, tenint en compte que podem començar a aprendre abans d'ensenyar (o viceversa) i que sabrem agafar-nos el temps necessari per arribar a la reciprocitat indispensable.

3) Encara que eventualment es pugui sol·licitar una cotització per a l'organització dels intercanvis, els intercanvis mateixos són en tot cas "desmonetitzats".

4) No hi ha cap reglament que serveixi de model per al funcionament de les diferents Xarxes. Tots els projectes seran avaluats, però, segons la mesura de la reciprocitat.

5) En l'organització de les Xarxes es procurarà escrupolosament que cada individu sigui actor, també pel que fa a l'elaboració de la informació, el poder de decisió i els mètodes i mitjans d'aprenentatge.

6) Es posarà cura a ajudar cada individu a prendre consciència dels coneixements que té i de la forma de transmetre'ls a d'altres persones, de la mateixa manera que es procurarà d'ajudar-lo a elaborar les seves demandes d'aprenentatge.

7) En el transcurs dels intercanvis de coneixements, es prestarà atenció als mitjans a què recorren els individus en l'autoavaluació dels seus aprenentatges i la seva transmissió i, si cal, se'ls proposaran criteris per poder aprofundir en aquesta avaluació; cal no oblidar que els aprenentatges poden aprofundir-se en altres llocs de formació.

8) Es tindrà present que les Xarxes tenen igualment per objecte la creació col·lectiva. Es procurarà que els intercanvis de coneixements desemboquin en iniciatives col·lectives.

9) Poden ésser reconegudes com a animadors voluntaris o assalariats de les Xarxes les persones:

- * capaces de treballar en equip amb el disseny d'integrar-hi altres participants.

- * partidàries d'una societat pluriètnica, pluricultural, d'una societat diversa en els seus components ideològics, filosòfics, religiosos, etc.

- * atentes a garantir que els coneixements siguin intercanviats amb una òptica de convivència i tolerància, en benefici del desplegament personal i col·lectiu de cada individu i cada grup, no recuperables com a tals per cap mena d'idologia.

10) A mesura que les Xarxes es vagin desenvolupant, se cercaran els mitjans necessaris per a la formació de voluntaris i permanents, per donar-los la possibilitat d'entendre millor les ofertes i demandes i d'ésser com més eficaços millor en la tasca de posar en relació els "oferidors" amb els "demanadors", així com en el "seguiment" dels intercanvis.

3. ANNEX

Bases per a l'elaboració d'un projecte de
Xarxes. Document de les M.R.E.R.S. de França.

Primera etapa:
COMPRENSIÓ DEL PROJECTE

A. TOTES LES SEVES DIMENSIONS

- Miro d'interessar-hi aquells qui podrien voler compartir el projecte amb mi
- En una primera fase, parlo de la manera com l'entenc jo, amb el màxim de comprensió possible
- Com més possibles dimensions indiqui, més gent d'interessos diversos s'hi pot interessar.

B. LES DIMENSIONS DE CADASCÚ PEL QUE FA
ALS OBJECTIUS I/O ELS EFECTES DE LA XARXA

Proposta de temari per a la primera reunió amb les persones-motors:

- què és el projecte per a cadascú?
- quina dimensió és la que més interessa a cadascú?
 - * la tolerància?
 - * la inserció?
 - * la convivència?
 - * l'intercanvi de coneixements?
 - * l'eina de treball social?
 - * l'aprenentatge?
 - * la ciutadania?
 - * les relacions paritàries?
 - * etc.
- el projecte ha de ser portat per l'equip en conjunt
- cadascú es fa garant de la dimensió que troba més interessant en el projecte
- interès i exigència d'una total obertura de l'equip, perquè s'hi prenguin en compte el màxim de dimensions possibles
- anotar el que es diu de l'aspecte més important per a cadascú
- que cadascú, eventualment, ho pugui "justificar"
- establir la relació amb el conjunt del projecte
- comprendre els camins per a la realització & aquestes "dimensions" de cadascú
- determinar les "eines" necessàries.

C. ELS FARS DE CADASCÚ
ALLÒ QUE, PER A MI, EN LA MEVA VIDA,
ÉS ESSENCIAL, IL·LUMINADOR

Aquests "fars" poden ser, per exemple:

- * la dignitat
- * la revaloració de l'individu
- * la ciutadania
- * la descoberta dels innombrables recursos humans
- * l'accessibilitat a tothom de tot projecte
- * contra les etiquetes
- * el rebuig de tot sistema assistencial
- * la paritat en les relacions humanes
- * la democràcia
- * etc.

Segona etapa
BALANÇ DELS RECURSOS

A. TEMPS: LES HORES DE TREBALL POSSIBLES

- assalariats?
- voluntaris?
- professionals amb destinació temporal?

B. ESPAIS

- els possibles llocs d'intercanvis? *Perquè l'equip tingui una llista dels llocs d'intercanvis que es poden proposar (diversificar-los al màxim; no limitar-se, per exemple, als llocs de treball social!)*
- els possibles llocs de reunions, de festes?
- un lloc per a l'equip? (sala, arxivador...)
- fer un "inventari"

C. ELS DIFERENTS PAPERS

- relleus
- informació
- posades en relació
- qui pren notes (i fa un resum) del contingut de cada reunió? Com?
- etc.

D. MITJANS

- diners?
- necessitats de material?
- fotocopies?
- telèfon?

E. PERSONES

- que hem d'interessar, invitar a participar i a **presentar** ofertes i demandes de coneixements
- fer una llista de "persones de recursos": tothom en té, però en què?
(tampoc no cal allistar tothom)

Tres tipus de persones a allistar:

- 1) **persones de recursos en coneixements?**
 - 2) **persones de recursos en relacions?** *(cadascú és portador d'una xarxa de relacions)*
 - 3) **persones de recursos en esperes?** *(que és una altra manera d'anomenar la "mancaça"*
Exemples: algú que està aïllat està a l'espera de relacions...; els nens en fracàs escolar: espera d'èxit...; un aturat: espera d'un lloc de treball...)
- pensar en gent que no es veuen directament com a "persones de recursos", però que, segons els tres models esmentats, podrien ser-ho...
 - explorar les xarxes més naturals
 - parlar-ne només amb aquelles persones que voldríem veure participar en el projecte *(facilitar-se el projecte)*
 - Tota aquesta recerca s'ha de fer en equip i en veu alta: "La meua manera de reflexionar sobre les persones de recursos pot donar idees als altres"

Tercera etapa:
CALENDARI
Arrencada a dos nivells ... al mateix temps!

A. ARRENCADA "EN XARXES"

- perquè és coherent
- perquè implica una forma de desenvolupament

Fixar-se terminis!

- *primera trobada amb els altres impulsors del projecte
- *determinar la data de llançament (reunió informativa)

Exemples:

9 d'octubre

- *primer balanç dels recursos

12 d'octubre

- *fer una llista de les persones amb qui es vol entrar en contacte
- *elaborar (dues o tres persones) un full de presentació i d'invitació a la reunió informativa
- *donar força exemplars del full als elements motors

- *contacte individual amb les persones a interessar
- *distribució dels fulls de convocatòria de la reunió informativa
- *eventualment, recollida d'ofertes i demandes (per arrencar "en xarxa")

del 12 d'octubre
al 3 de novembre

trucades per recordar la reunió
reunió informativa

3 -8 novembre
9 novembre

CONTACTES
RECOLLIDA D'OFERTES I DE DEMANDES

1ª TROBADA
INFORMATIVA

Distribució dels fulls d'invitació

REUNIÓ

9 d'octubre

12 d'octubre

3 de novembre

9 de novembre

Aquestes dues línies assenyalen DUES accions en UN mateix moment:

---- la de traç més gruixut indica un temps d'incitació a la formulació d'ofertes i demandes

---- la de traç més prim, un temps d'invitació a una reunió informativa

Exemple d'un esquema cronològic d'arrencada

[marge dret pàg. anterior: OBJECTIU: - NO TAN SOLS DEMENAR A LA GENT D'ACOSTAR-SE AL PROJETE - SINÓ ACOSTAR EL PROJETE A LA GENT]

Quarta etapa: ENS ORGANITZEM

- . Tenidoria del Fitxer... servei permanent de telèfon...
- . Actualització dels Fulls de les ofertes i demandes... distribució d'aquests fulls...
- . Com formar l'equip?
- . Reunions - amb qui?

Una proposta de solució:

. Quadre de repartiment de les tasques. Per exemple: enumerar totes les tasques (columna vertical esquerra); obrir una columna per a cadascun dels membres de l'equip d'animació i participants que en vulguin assumir alguna; a la intersecció de les tasques i dels voluntaris, indicar o bé el temps acordat (un dia a la setmana; tres hores cada quinze dies, etc.) o bé els dies concrets (cada dissabte; els dimarts, dijous i divendres de 9 a 12 h del matí; els dimecres de 11 a 16 h; els dilluns, etc.)

TASQUES	EQUIP +Altres(*)			
	Muriel	Jacques	Karim	Joseph
Louise				
Primers contactes (mediació)	dimecres			1 dia/mes
posades en relació		2-3 dies/mes		
avisos telefònics			5 matins/mes	
ensobrades				dilluns mati
permanència (acollida/telèfon)		dl. - dj.		dv.-diss.
tenidoria fitxer			1 dia/mes	
actualització Full-Xarxa				

(*) deixar-lo obert: deixar-hi lloc per a d'altres... altres persones que poden venir a l'equip per cooptació, fer coses sense ser de l'equip...

Etapa 2 - Aportació Teòrica

Bibliografia sumaria:

Apprendre... oui, mais comment (Aprendre... sí, però com) - Philippe Meirieu, ed. E. S.F
Enseigner et faire apprendre (Ensenyar i fer aprendre) - Louis Not, ed. Privat
Pédagogie institutionnelle et formation (Pedagogia institucional i formació) - Jacques Pain, ed. Micropolis
La Relation éducative (La relació educativa) - Marcel Postic, ed. P.U.F.
Le Maître ignorant (El mestre ignorant) - J. Rancière, ed. Fayard
Naissance d'une pédagogie populaire (Naixement d'una pedagogia popular) - Élise Freinet, ed. Maspéro
Désir de former et formation du savoir (Desig de formar i formació del saber) - Kaës Anzieu, ed. Dunod
MRERS- *Actes du Colloque "Échanger les savoirs, c'est changer la vie"* (Actes col·loqui "Intercanviar els coneixements és canviar la vida"), 1989, ed. Le Polygraphe *Échanger les savoirs* (Intercanviar els coneixements) - Claire i Marc Héber-Suffrin, ed. Desclée de Brouwer, col·l. Epi-formation.

Etapa 3 - RETORN A LA PRÀCTICA

Què estic fent ja?

Què pot canviar? Què vull canviar?

Quines noves qüestions em plantejo?

Quins objectius m'assigno? Quins mitjans (temps, persones, llocs)?

Tinc ganes de continuar la meua reflexió?

I si quedàvem de tornar-nos a veure d'aquí a un temps per avaluar entre tots els canvis ocasionats pel(s) coneixement(s) adquirit(s) durant aquesta jornada?

4.ANNEX

*Estatuts de les M.R.E.R.S. de França i de la
Federació de Xarxes de Catalunya. (Art. 1,2,3)*

ESTATUTS DEL MOVIMENT DE LES XARXES D'INTERCANVIS RECÍPROCS DE CONEIXEMENTS

Article 1 - Formació - Títol El 16 de maig de 1987, a Évry, els membres presents de les Xarxes franceses de formació recíproca i de creació col·lectiva han decidit de constituir-se en Associació conforme als termes de la llei del 1r. de juliol de 1901.

Aquesta associació tindrà el nom següent:

"MOUVEMENT DES RESEAUX D'ÉCHANGES RÉCIPROQUES DE SAVOIRS"

Article 2 - Objecte

Existeixen actualment Xarxes, Persones en actitud de recerca, que es reconeixen en una identitat comuna definida per una Carta.

El Moviment té per objecte:

- * PROMOURE LES IDEES I LES PRÀCTIQUES D'INTERCANVIS RECÍPROCS DE CONEIXEMENTS I DE CREACIÓ COL·LECTIVA.
- * FACILITAR VINCLES DE RECERCA-ACCIÓ - FORMACIÓ - COMUNICACIÓ ENTRE LES XARXES D'INTERCANVIS DE CONEIXEMENTS.

Article 3 - Domicili social

El domicili social és fixat al Centre Associatiu - 110 grand place de l'Agora- 91034 ÉVRY CEDEX. Podrà ser traslladat per simple decisió del Consell d'Administració; serà necessària la ratificació per l'Assemblea General.

ESTATUTS DE LA FEDERACIÓ DE XARXES D'INTERCANVI DE CONEIXEMENTS DE CATALUNYA

Article 1 - Denominació

Amb la denominació Federació de Xarxes d'Intercanvi de Coneixements de Catalunya es constitueix l'associació, que regularà les seves activitats d'acord amb la Llei 7/1997, de 18 de juny, d'associacions (DOGC 2423, d'1 de juliol) i el seus estatuts.

Article 2 - Objectius

Els fins de l'associació són: promoure els intercanvis de coneixements sense ànim de lucre en un clima d'igualtat, reciprocitat multiculturalitat. Promoure el moviment de xarxes a nivell local, autonòmic, nacional i internacional. Crear un espai d'intercanvi, formació i relació entre les diverses xarxes per enfortir el moviment xarxer.

En queda exclòs tot ànim de lucre.

Article 3 - Domicili social

- 1 El domicili de l'associació s'estableix a Casa Cultura de Castelldefels, Bisbe Urquinaona, s/n.
- 2 El domicili social assenyala l'àmbit d'activitat principal de l'entitat, si bé qualsevol altra referència geogràfica (local, estatal o internacional) resultarà igualment significativa de l'àmbit territorial.
- 3 L'àmbit geogràfic és Catalunya i les i les adreces s'especifiquen a l'acta fundacional.

Barcelona, 16 de desembre de 2000

5.ANNEX

Tríptics: Castelldefels, Girona, Nou Barris i tríptic informatiu de les Xarxes.

¿Qué es?

La idea es bien simple. Seguramente a todos nos interesa aprender alguna cosa que otros saben hacer. Y así... Edith enseña inglés a Pedro, que enseña a podar a Carmen, la cual explica cómo se hacen las migas a Consol, que inicia en los cuadros tridimensionales a Oriol... y así poco a poco, se va trenzando la intensa Red de conocimientos... y de amistad.

¿Cuánto vale?

Ni cinco céntimos. Sólo se paga compartiendo lo que se sabe.

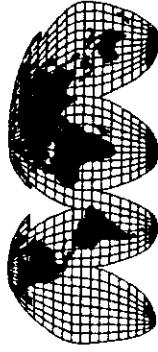
¿Para quien es?

Para todos. A cualquier edad. Sólo hace falta tener ilusión y ponerse en contacto con alguien del Equipo de Animación

¿Cómo funciona?

Unos cuantos participantes se ofrecen para poner en contacto a los "intercambiadores", atender a los nuevos, solicitar aulas al Ayuntamiento, etc... Tu sólo has de poner las ganas de aprender y enseñar.

¿De donde viene la idea?

La primera experiencia tuvo lugar en Francia a comienzos de los años setenta. Actualmente hay más de 180 Xarxas repartidas por todo el mundo. En Catalunya existen otras Xarxas en Barcelona, L'Escala, Girona, St. Andreu, St. Feliu de Ll., Manlleu, que están en contacto con la nuestra. Periodicamente se hacen encuentros de fin de semana en una masía.

XARXA D' INTERCANVIS DE CONEIXEMENTE DE CASTELLDEFELS

2000-20001

CASAL DE CULTUR

CON EL APOYO DE ...

MIÉRCOLES Y VIERNES
18:00 - 20:00
TLNO. 93.664.16.1

SEMANA DE INTERCAMBIO-2000

SALSA Y MERENGUE

Los ritmos del Caribe que estan de moda

GANCHILLO, PUNTO DE CRUZ Y PUNTO JERSEY

Iniciarse en este arte. Podrás hacer colchas, cordinas, centros de mesa, cenefas, puntillas y jerseys

SEVILLANAS

Vamos por la segunda. Si te apuntas llegaremos a la cuarta

ENCUADERNACIÓN

Coser un libro y ponerle tapas. Para fascículos, agendas en blanco o restaurar libros viejos

DANCES CAMPEROLES

Bailas tradicionales Irlandeses, americanos griegos, franceses etc

GIMNASIA RÍTMICA AFRICANA

Como un aerobio movido y divertido con música africana

CANTOS

Divertirse con ritmos y canciones sin necesidad de saber música.

STRETCHING

Sistema de ejercicios de estiramiento en consonancia con la respiración, que mantiene los músculos flexibles y resistentes.

YOGA

¿Estás estresado? ¿No sabes relajarte? ¿Estás tenso? El yoga te enseña a relajarte y a mantener tu cuerpo y tu mente en forma

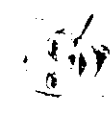
REFLEXOTERAPIA

Masaje en los puntos reflejos situados en los pies. Teoría y practica

SHIATSU

Masaje global de origen japonés, que ayuda en problemas de espalda, funcionales o emocionales

GIMNASIA PARA LA ESPALDA

Ejercicios suaves para fortalecer la espalda

TALLER DE BOUTERIA

Como hacer tus propias pulseras y collares con las combinaciones que te gusten

INFORMÁTICA

Windows, word y excel para principiantes

IRPF Y OTROS IMPUESTOS

Explicación sobre diferentes impuestos tributarios y dudas.

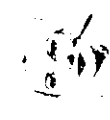
REPASO ESCOLAR

Para adultos que aún quieren aprender

LIMPIEZA DE CUITIS Y MAQUILLAJE

Aprende a limpiarte la cara de la forma correcta y con materiales caseros. Maquillate con los colores que a ti más te favorezcan.

BRIDGE

Juego de naipes para cuatro personas.

COCINA VASCA

Clase práctica, se hace y se "come". Para chuparse los dedos.

BUENOS MODALES EN LA MESA

Presentación de una mesa y normas de comportamiento durante la comida: adornos, mantelitas, comensales....

DOIMENES CATALANES

Descubrir que son, para que se utilizaban, quien los construyó y ver los que tenemos aquí.(una tarde de teoría y una excursión)

PALAU GUELL Y PARQUE GUELL

Si quieres conocer bien estas obras de Gaudi: simbolismos, anécdotas, para que fue diseñada cada cosa, etc

ESPAÑOL PARA EXTRANJEROS Y PORTUGUES

Adquirir los conocimientos básicos que le permitan comunicarse a un recién llegado

INGLÉS Y ALEMÁN CONVERSACIÓN

Si ya sabes algo y quieres practicar. Todo conversación, sin gramática.

ESPERANTO

Un idioma universal, sencillo y fácil de aprender

REVISTA DE LA XARXA

Taller bimensual en el que puedes colaborar aportando artículos, historias, opiniones o experiencias interesantes

TALLER DE CARNAVAL 2001

¡Apuntate ya! No esperes a que llegue el Carnaval porque todo lo rápido siempre sale mal. Te gustará. Para participar en la comparsa.

EXCURSIONES

Conocer nuestro entorno con gente de todas las edades. Cada uno se puede preparar un aspecto del lugar que se visite, para compartirlo con los demás

ARXES EXISTENTS

IC de Nou Barris
Plaça de la Font
/ Roma, 16 08042 Barcelona
tel. 93 350 10 31 [Rafa]

IC de Sant Andreu
Escola d'Adults Pegasso
/ Segadors, 2 08030 Barcelona
tel. 93 346 43 62
smos@pie.xtec.es

IC de Ciutat Vella
IVELLA, SODEPAU
/ Avinyó, 29 08002 Barcelona
tel. 93 268 22 02 - 93 301 01 71
sodepaub@pangea.org

IC de Castelldefels
Casa de Cultura
/ Bisbe Urquinaona, s/n 08860 Castelldefels
tel. 93 664 16 52
calmer@wanadoo.es

IC de Manlleu
Rup de Donas de Manlleu
/ Centre Cívic Frederica Montseny
/ Pintor i Guàrdia, s/n 08560 Manlleu
tel. 93 850 65 00

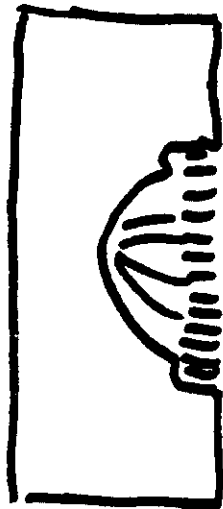
IC de l'Escola
Grup de Creació Col·lectiva
/ Centre Cívic Xalern
/ Lleida, 136 17130 l'Escola
tel. 972 77 15 56 [Carme]
lesc@ddgi.es

ic girona:
www.imagicweb.com/xic

connecta-t'hi !

NXS XARXES
w.fundaciocesgi.org
w.pabordia.com/lets

w.aeic.es/escola/diari12.htm
w.noubarris.net/xarxaintercanvi/
w.pangea.org/org/nodepnb/accions/xivella.htm
w.ecvvirtual.org/llibre/xarxa/

QUINES XARXES EXISTEIXEN?

Actualment a Catalunya hi ha Xarxes a Barcelona ciutat: Nou Barris, Sant Andreu i Ciutat Vella. També n'hi ha a Castelldefels, Tona, Manlleu, L'Escola, Figueres i Girona.

Cada Xarxa actua autònomament, però moltes estem vinculades a través d'una Coordinadora, en la qual també participen les Fundacions Jaume Bofill i Ser.Gi, promotores al nostre país d'aquest projecte.

En aquest espai de coordinació s'intercanvien experiències, es reflexiona sobre els respectius processos, s'ofereix informació i assessorament per a la creació de noves xarxes, s'organitzen activitats de formació recíproca i es mantenen contactes o relacions amb la resta de Xarxes existents a Europa a través del Mouvement de Réseaux d'Echanges Réciproques de Savoirs (MRERS).

XIC de Girona

VINE A INFORMAR-TE

L'Equip Dinamitzador de la XIC ens reunim cada dijous de 17 a 19 h. a **Ser.Gi**

[Plaça Lluís Companys, 12 Edifici Cent Llars, Girona]

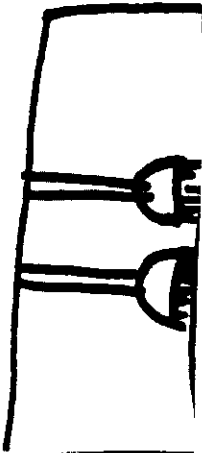
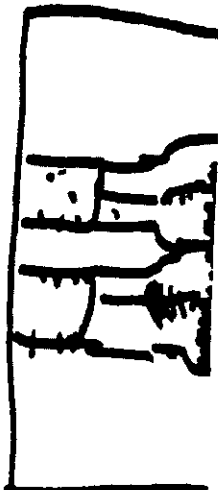
i de 19 a 21 h. al **Cafè Llibreria**

[Ciutadans, 15, 17004 Girona]

O bé truca a la **Fundació Ser.Gi: 972 21 30 50**

[Gemma, Txell, Joan i/o Margarida]

e-mail: sergi@eps.udg.es

Què és la XARXA ?

La xarxa d'intercanvi de coneixements (XIC) és un espai on tothom demana i ofereix alguna cosa que vol aprendre o ensenyar.
És un lloc per compartir coneixements, habilitats i experiències.

On ?

Allà on ens vagi bé: a casa, al Centre Cívic, al carrer, a Ser.Gi...

Com ?

Compartim el que sabem i el que ens agrada, tot posant-nos d'acord en el lloc, l'horari, la freqüència, la durada, els continguts...

Què ?

Qualsevol tipus de coneixement:
Idiomes, bricolatge, informàtica, cuina...
I tot allò que poguem imaginar !

Vine a veure'ns

Digues què t'interessa ensenyar o aprendre...

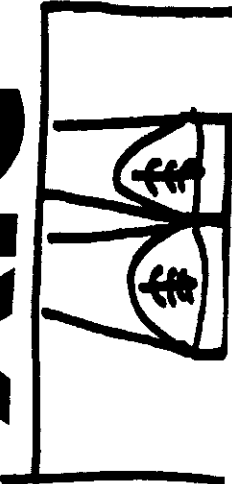
Et posem en contacte amb el/la profe o alumnes...

Us poseu d'acord...

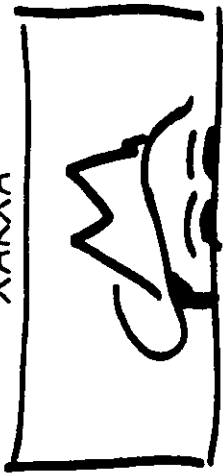
I... Endavant amb l'intercanvi !!!

Xarxa d'Intercanvi de Coneixements de Girona

XARXA

FALTEN APRENENTS I

[Hi ha persones que el poden ensenyar...]

- ☒ Alemany [conversa]
- ☒ Anglès [conversa]
- ☐ Astrologia
- ☐ Acudits
- ☐ Ajuda Macintosh
- ☐ Arreglar Bics
- ☐ Audicions de Música
- ☐ Bateria [majors 30 anys]
- ☐ Bijuteria
- ☐ Bricolatge
- ☐ Caçar bolets i espàrrecs [temporada]
- ☒ Cal·ligrafia antiga
- ☐ Castellà
- ☒ Català [conversa]
- ☐ Ceràmica
- ☐ Cistelleria
- ☐ Com treure la Celulitis
- ☒ Comptabilitat financera
- ☐ Conduir cotxe
- ☐ Construcció d'un forn solar
- ☐ Correcció de català
- ☐ Cuina marroquina
- ☒ Cuina Vegetariana
- ☐ Cuina natural
- ☐ Dansa del ventre
- ☐ Decoració de flors seques
- ☐ Dibuix
- ☐ Disseny Informàtic [Photoshop]
- ☒ Disseny Planes WEB
- ☐ Dret laboral [immigrants]

☒ = EN CURS
☐ = Faltan Aprendents

D'INTERCANVI

- ☐ Electricitat
- ☒ Energies Alternatives
- ☐ Esquí nòrdic
- ☒ Excursions per la Garrotxa
- ☐ Expressió corporal
- ☐ Fer bombolles de sabó
- ☐ Fer conserva / salar
- ☐ Fer Dijteridus
- ☐ Fer fang
- ☐ Fer ganxet
- ☐ Fer Mitja
- ☒ Fer la vora als pantalons
- ☐ Fer pastissos
- ☐ Fer recursos a multes
- ☐ Filosofia
- ☐ Flash
- ☐ Flauta travessa
- ☐ Fontaneria
- ☒ Fotografia Digital
- ☒ Francès [conversa]
- ☐ FreeHand
- ☐ Gimnàstica
- ☒ Horticultura
- ☐ Ha de la cançó catalana
- ☐ Ha del tractament mèdic de la dona
- ☐ Infermeria
- ☐ Inspecció de formacions geològiques
- ☐ Introducció D)
- ☒ Ioga
- ☐ Italià [conversa]
- ☐ Jugar a escacs
- ☒ Jugar al GO
- ☐ Jugar a la butifarra

DE CONEIXEMENTS

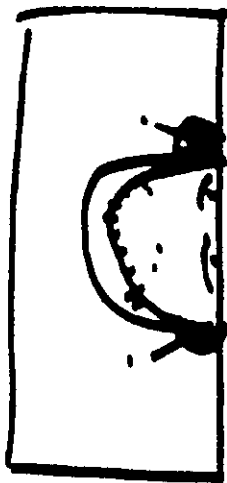
- ☐ Jugar al Backgammon [bases]
- ☐ Kin Boxing
- ☐ Liar tabac
- ☐ Llegir sofeig [bàsic]
- ☐ Macramé
- ☐ Malabars [iniciació]
- ☐ Manteniment de bicis
- ☐ Massatge Ito-thèrmie
- ☐ Melmelada de carbassa
- ☐ Narrativa breu
- ☐ Natació
- ☐ Navegació
- ☐ Observar els ocells
- ☐ Orientació pels Estels
- ☒ Papiroflèxia
- ☐ Permacultura
- ☐ Pesca
- ☐ Plano [clàssic]
- ☐ Plantes medicinals
- ☐ Poesia
- ☐ Positivar fotos
- ☐ Prevenció del mal d'esquena
- ☐ Primers auxilis
- ☐ Quadres tridimensionals
- ☐ Reciclatge creatiu
- ☐ Reconeixement de minerals
- ☒ Respiració conscient i quiromassatge
- ☐ Rítmica Afro
- ☐ Rus
- ☐ Salsa cubana
- ☒ Serigrafia
- ☐ Sistema de cultiu biològic
- ☒ Tai-xi
- ☐ Talla de pedra

<- **NOU**

[temporada]

<- **NOU**

DE GIRONA

- ☐ Tè verd saharauí
- ☐ Teatre
- ☐ Vida quotidiana a Centramèrica
- ☐ Vida quotidiana a Irlanda i Anglaterra
- ☐ Vida quotidiana a les Canàries
- ☐ Woolof
- ☐ Xarxes d'ordinadors

<- **NOU**

HI HA PERSONES

QUE VOLEN APRENDRE...

Falten ensenyants!

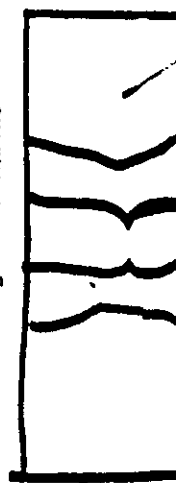
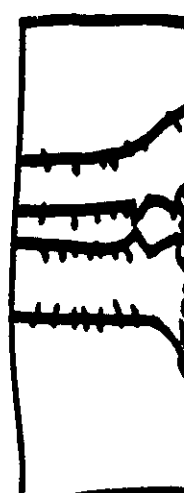
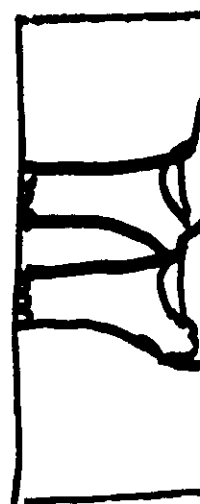
Comparteix les teves habilitats!

- ☐ Ballet Clàssic
- ☐ Dansa Contemporània
- ☐ Escultura
- ☐ Fer la declaració de Renda i IVA
- ☐ Guitarra [iniciació]
- ☐ Jugar al Poker
- ☐ Marqueteria
- ☐ Mecànica
- ☐ Percussió
- ☐ Pintura de decoració
- ☐ Portuguès
- ☐ Rutes en bici
- ☐ Sardanes
- ☐ Snowboard
- ☐ Tapisseria
- ☐ Vida quotidiana als Països Lles

[URGENT !]

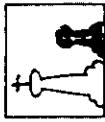
NOVEMBRE 2001

consulteu els intercanvis actualitzats a:
www.imagicweb.com/xlc

TAROT Casi "na"

AJEDREZ

Iniciarse y compartir conocimientos en este entretenido juego.

ASTRONOMÍA

Aventurarse en nuestro tan insólito Universo.

REFLEXOTERAPIA

Qué lindo ver cómo puede mejorar tu salud con el masaje de los pies.

DECORACIÓN

Aprender el arte de hacer más agradable tu casa

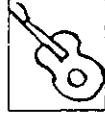
ACCESO A LA UNIVERSIDAD PARA MAYORES DE 25 AÑOS.

Orientaciones para este paso.

DECORACIÓN CON FLORES SECAS

Así de clarito y de bonito

GUIARRA

Qué buenos ratos pasarás y harás pasar.

TALLER DE LITERATURA

El placer de aprender a escribir en prosa y en verso.

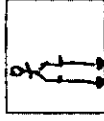
SOLFEO

Nociones básicas de música. Una buena forma de empezar a conocerla.

PERCUSIÓN

De tanto ambiente de fiestas un buen percusionista...

ZANCOS

Aprender a hacerlos y aprender a andar en ellos.

MATEMÁTICAS

A diversos niveles

CONTABILIDAD

Es bueno saber administrar bien tu casa.

ECONOMÍA

Qué útiles son las nociones básicas de ella.

TODOS SABEMOS HACER ALGO, SEA CUAL SEA NUESTRO NIVEL ESCOLAR O NUESTRA FORMACION. Y PUEDE ESTAR DISPUESTO A ENSEÑARLO. TAMBIÉN, SEGURAMENTE, A TODOS NOS INTERESA ALGUNA DE LAS COSA QUE LOS OTROS SABEN HACER.

EN NUESTRA XARXA LOS PROFESORES SON ALUMNOS Y LOS ALUMNOS SON PROFESORES. SIN DINERO DE POR MEDIO.

Si te interesa más información:

nos puedes encontrar en el

TON I GUIDA, C. Romani. 6.

BARRI DE ROQUETES

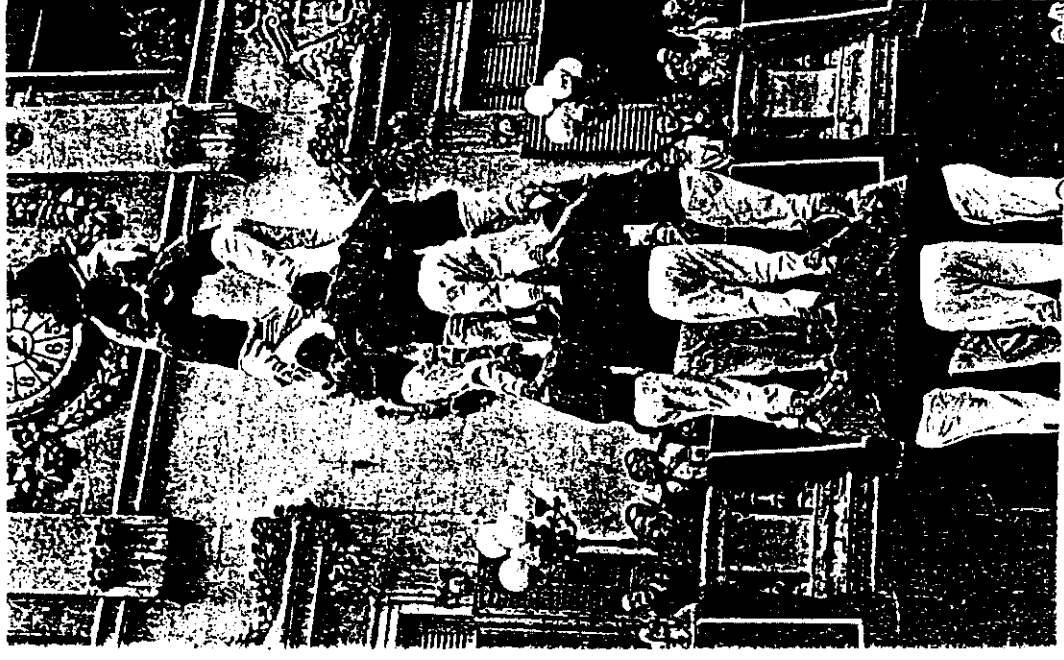
Los lunes, miércoles y viernes de 8 a 9.

Teléfonos de información:

Jesús: 93 350 51 85 Manolo: 93 350 77 39

Rafa: 93 350 10 31 Ángela: 93 458 74 36

Juani: 93 353 17 19 Pepito: 93 354 92 83

XARXES

D'INTERCANVI DE CONEIXEMENTS

PROJECTE TON I GUIDA

C. ROMANÍ, 6

NOU BARRIS

INTERCANVIS 98-99

COCINA

Enseña tu plato favorito y prueba otros nuevos

MECANOGRAFÍA

Supera tus problemas con el teclado. Aprende a usar tus dedos.

CONTAR CUENTOS

Una jornada para escuchar los más bellos cuentos y aprender a contarlos

MASAJE

Elimina las tensiones y el estrés. Descubre lo que pueden hacer tus manos

TAI-CHI

Moverse con alegría. Técnica china de expresión, relajación y coordinación

TÉCNICAS DE RELAJACIÓN

„Realmente sabes relajarte”? Aprende útiles técnicas para afrontar y eliminar estrés

SEVILLANAS

Para disfrutar con lo típico y marcarle un baile en las fiestas.

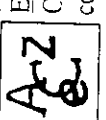
PORTUGUÉS

Conoce la lengua de tus vecinos ibéricos.

ALEMÁN, INGLÉS, FRANCÉS, ITALIANO

Varios niveles de cada idioma para practicar o iniciarse.

ESPAÑOL PARA EXTRANJEROS

Conocimientos básicos que le permitan comunicarse a un recién llegado.

ESPERANTO

Un idioma universal sencillo y fácil de aprender.

CUADROS TRIDIMENSIONALES

Dale vida a tus dibujos. Los motivos se salen de los cuadros.

GANCHILLO

Entreténidas labores para rematar lindamente toallas, servilletas y manteles.

PUNTO DE MEDIA

Sorpréndete. Técnica fácil que llama la atención por su sencillez y resultados.

ALFABETIZACIÓN

Para que puedas asegurar tus sencillos conocimientos de lectura y escritura.

BORDAR A MÁQUINA Y A MANO

Dos técnicas, dos resultados. Puedes aprender el que más te guste.

CHINO

Una lengua de porvenir, en este mundo donde cada vez son más cortas las distancias.

INTERCAMBIO DE VIAJES

¿Quieres explicar un viaje o que te ayuden a ti?

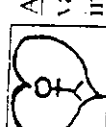
AUTOCONOCIMIENTO

No es fácil conocerse a sí mismo, pero es muy necesario. En grupo podrás hacerlo.

INFORMÁTICA

Cuán necesario resulta estar al día en esta materia. Diversos niveles.

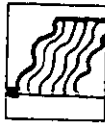
AUTOESTIMA

¿Te gustaría aprender a valorarte más y mejor? Un curso muy interesantes y provechoso.

FÍSICA Y QUÍMICA

Para asegurar tus conocimientos en estas materias tan útiles.

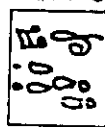
CATALÁN

Diversos niveles de conversación, de escritura.

SATÉLITES ARTIFICIALES

Disfrutar profundizando en su conocimiento.

BAILES DE SALÓN

Para los/las marchosos y los/las que quieren llegar a serlo.

JUEGOS DE CARTAS

Para asegurarte distracción.

HIERBAS MEDICINALES

Para soportar mejor el medicamento.

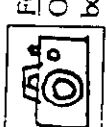
PINTURA AL ÓLEO

Disfruta captando la naturaleza en sus variados tonos.

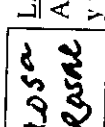
COSER

Aprende a hacer tu propia ropa.

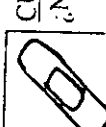
FOTOGRAFÍA

Otra divertida forma de eternizar tus bellos recuerdos.

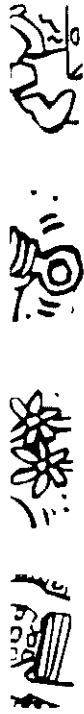
LATÍN

Aunque dicen que es una lengua madre y un lio padre, a lo mejor de gusta.

CURAR HERIDAS

¿No te parece provechoso?

COM PODEM POSAR-NOS EN CONTACTE?

XIC de NOU BARRIS. Projecte Ton i Guida.

C/ Romani, 6

08042 BCN

Tel. 93 350 10 31 (Rafa)

XIC de ST. ANDREU. Escola d'Adults Pegaso.

C/ Segadors, 2 2n

08030 BCN

Tel. 93 346 43 62

A/e: llemos@pie.xtec.es

XIC de CIUTAT VELLA. Xivella. SODEPAU

C/ Avinyó, 29 baixos

08002 BCN

Tel. 93 268 22 02 / 93 301 01 71

A/e: sodepaub@pangea.org

XIC de CASTELLDEFELS. Casa de la Cultura.

C/ Bisbe Urquinaona s/n

08860 Castelldefels

Tel. 93 664 16 52

A/e: ppalmer@wanadoo.es

XIC de MANLLEU. Grup de dones de Manlleu.

Centre Cívic Frederica Montseny

C/ Pintor i Guàrdia s/n

08560 Manlleu

Tel. 93 850 65 00

XIC de L'ESCALA. Grup de Creació Col·lectiva

Centre Cívic Xalern

C/ Lleida, 136

17130 L'Escalada

Tel. 972 77 15 56 (Carme)

A/e: pijesc@ddgi.es

XIC de GIRONA. Fundació Ser.Gi.

Pl. Lluís Companys, 12

17003 Girona

Tel. 972 21 30 50

A/e: sergi@eps.udg.es

Col·labora:

Fundació Jaume Bofill

C/ Provença, 324 3r

08037 BCN

Tel. 93 458 30 04

A/e: tcliment@fbofill.org

Fundació Ser.Gi.

Pl. Lluís Companys, 12

17003 Girona

Tel. 972 21 30 50

A/e: sergi@eps.udg.es

XARXES

d'INTERCANVIS

de CONEIXEMENTS

de Catalunya

Xarxes

d'INTERCANVIS
de CONEIXEMENTS

de Catalunya

QUÈ ÉS UNA XARXA D'INTERCANVI DE CONEIXEMENTS?

Les Xarxes d'Intercanvi de Coneixements són un grup de persones interessades a intercanviar coneixements, sabers i experiències. Es tracta d'una manera *different* d'ensenyar, aprendre i relacionar-nos, en què tothom pot transmetre allò que sap i vol.

QUINS VALORS HI HA A LES XARXES?

Partim de l'educació popular; anem construint una cadena d'ensenyament mutu basat en el respecte, el principi de reciprocitat, d'igualtat, dignitat i de desmonetarització... Les Xarxes s'han creat pensant en tothom, independentment de l'edat, gènere, religió, origen, estatus social, etc. És, d'aquesta manera, com anem descobrint que sense escolaritat o sigui quin sigui el nostre nivell formatiu... podem aprendre i ensenyar moltes coses.

"A la Xarxa hi trobo persones, no etiquetes socials."

Ens sentim lliures de participar o no a la Xarxa, de ser-hi el temps que vulguem, començant per ensenyar o bé aprendre. Som nosaltres que triem el que més ens interessa aprendre o ensenyar, en quina mesura i amb quin nombre de gent. És així de flexible! Només hem de responsabilitzar-nos de dur a terme allò que ens hem compromès. Aquesta és l'única condició: qui aprèn ha d'ensenyar i qui ensenya ha d'aprendre.

"A les XIC's la moneda és el saber: el saber ofert i demanat, el saber rebut i donat."

"La Xarxa, per a mi, és una manera de viure els grans ideals de democràcia, igualtat, fraternitat."

QUINS CONEIXEMENTS PODEM INTERCANVIAR?

Qualsevol saber o experiència: cuina, *windsurf*, informàtica, mecànica, dansa, fer la declaració de la renda, música, literatura clàssica, mineralogia, plantar una flor, com fer un arbre genealògic, idiomes... I tot allò que se'ns acudeix; allò que més ens agrada i tinguem ganes de compartir!

"Me gustaría aprender a nadar y yo podría ofrecer iniciación a la astronomía."

"No hi ha coneixements petits, tot coneixement és útil (...)".

COM S'ORGANITZEN ELS INTERCANVIS?

Les passes per a iniciar i tirar endavant un intercanvi varien segons la realitat de cada Xarxa. Tanmateix, podem descriure un procés aplicable a moltes d'elles:

En primer lloc, ens posem en contacte amb algun membre de la Xarxa i/o de l'Equip Dinamitzador. D'aquesta manera ens informem de com funciona la Xarxa a nivell general, dels intercanvis que hi ha en curs, d'altres ofertes i demandes.

Aleshores procurem manifestar allò que ens agradaria aprendre i ensenyar. Tan bon punt hi hagi algú amb qui compartir el que nosaltres sabem o bé el que volem aprendre, l'Equip Dinamitzador es posarà en contacte amb nosaltres. I finalment, per tal de poder iniciar l'intercanvi, l'Equip ens facilitarà una entrevista entre les parts interessades, per així poder concretar on farem l'intercanvi, quin dia, a quina hora, la freqüència, durada, etc.

QUI FORMA L'EQUIP DINAMITZADOR

DE LA XARXA?

Pertal que la Xarxa visqui i sigui una creació de tots i totes, és necessari un grup de persones que la promogui, organitzi, animi, difongui.

A l'hora de posar en marxa la Xarxa, l'Equip Dinamitzador representaria el nucli motor. Després, al dia a dia, ho seran totes les persones que mostrin interès per a realitzar tasques, treballar en equip, que tinguin disponibilitat i un compromís.

QUINES XARXES EXISTEIXEN?

Actualment a Catalunya hi ha Xarxes a Barcelona ciutat: Nou Barris, Sant Andreu i Ciutat Vella. També n'hi ha a Castelldefels, Tona, Manlleu, L'Escal, Figueres i Girona.

Cada Xarxa actua autònomament, però moltes estem vinculades a través d'una Coordinadora, en la qual també participen les Fundacions Jaume Bofill i Ser.Gi, promotores al nostre país d'aquest projecte. En aquest espai de coordinació s'intercanvien experiències, es reflexiona sobre els respectius processos, s'ofereix informació i assessorament per a la creació de noves Xarxes, s'organitzen activitats de formació recíproca i es mantenen contactes o relacions amb la resta de Xarxes existents a Europa a través del *Mouvement des Réseaux d'Echanges Réiproques de Savoirs* (MRERS).

6.ANNEX

Fixes d'ofertes i avaluació d'una de les xarxes.

**Xarxa d'Intercanvi
de Coneixements
-Castelldefels-**

Casal de Cultura. Tel 664 16 52
Dimarts i dijous. 11 a 13 i 17 a 19

Fitxa del saber ofertat

A omplir per la persona que ha fet l'acollida

Coneixement	Estació.	Època	Any
-------------	----------	-------	-----

Monitor: _____ Codi: _____ Tel. _____

Com i perquè el vas aprendre? _____

L'has ensenyat a algú? Com? _____

La condició més important per ensenyar-aprendre això? _____

Que et proposes exactament a l'ensenyar-ho? _____

Com pensar fer-ho? _____

Duració prevista: _____

Dia, hora i lloc més adients: _____

Alumnes Nombre i requisits: _____

FICHA DE EVALUACIÓN

INTERCAMBIO DE: _____

MONITOR: _____

PARTICIPANTES: _____

1. ¿Qué conocimientos os interesa aprender-enseñar?

2. ¿Estáis satisfechos? Al comienzo, ¿os imaginabais otra cosa?

3. ¿Cómo es habéis sentido con los compañeros?

4. ¿Os ha resultado interesante estar y relacionaros con otras personas?

5. ¿Tenéis alguna idea o duda sobre la forma de hacer el intercambio?

6. ¿Habéis asistido regularmente al intercambio? ¿Habéis tenido dificultades?

7. ¿Tenéis pensado algo nuevo para aprender o enseñar?

8. *¿Continuamos el trimestre próximo? Día, hora y lugar de la primera reunión para concretar día, hora, lugar, duración, contenido de dicho intercambio.*

Bibliografia

- AA.VV. (1988). *Dos Siglos de Educación de Adultos. De las Sociedades de Amigos del País a los modelos actuales*. Barcelona: El Roure.
- BAQUER, E. (1996). *Redes de Intercambio de Conocimientos*. Barcelona: Fundació Serveis de Cultura Popular.
- BENOUISSA, L. (1991) *Mouvement des Reseaux d'Echanges Reciproques de Savoirs. Échanger des savoirs, c'est changer la vie*. Evry: MRERS
- Berger i Luckmann, 1997. *Modernidad, pluralismo y crisis de sentido. La orientación del hombre moderno*. Editorial Paidós. Barcelona
- *Boletín del Ateneo Enciclopédico Popular*. (1914). Nº 1.
- BOSCH, A. (1991). *Els ateneus de Catalunya*. Barcelona: Federació d'Ateneus de Catalunya.
- CASASSAS, J. (1986). *L'Ateneu Barcelonés. Dels seus orígens als nostres dies*. Barcelona: Ed. La Magrana.
- CASTELL, M. (1999). *La era de la información: economía, sociedad y cultura*. Madrid: Alianza Editorial, S.A.
- *Companya. Revista de la Dona*. (1937). Any I, nº II, 6 de novembre. (Revista microfilmada).
- DEVILLERS, M. (1996). "Présentation des Réseaux d'Echanges Réciproques de Savoirs". *Encyclopedia Universalis*.
- *Escola Proletària. Federació Catalana de Treballadors de l'Ensenyança* (1937), nº 11.
- FREINET, C. (1972). *Por una escuela del pueblo*. Barcelona: Laia.
- FREIRE, Paulo (1995). *Pedagogía del oprimido*. Madrid: Siglo XXI de España editoriales S.A. (Edició original 1970)
- GIDDENS, A. (1986). *El capitalismo y la moderna teoría social*. Barcelona: Labor
- GONTHIER, Corinne. (2000). "Echange savoir contre savoir". *Pèlerin Magazine*, nº 6135, Juin 2000.

- HÉBER SUFFRIN, C. (1991). Mouviement des Reseaux d'Echanges Reciproques de Savoirs. *Échanger des savoirs, c'est changer la vie*. Evry: MRERS.
- HÉBER SUFFRIN, C. I M. (1992). *Échanger les savoirs*. Paris: Desclée de Brouwer.
- HÉBER-SUFFRIN, Claire (1998). *Les savoirs, la reciprocité et le citoyen*. Paris: Desclée de Brouwer
- HÉBER SUFFRIN, Claire (2000). "En quoi les réseaux d'echanges réciproques de savoirs sont-ils un project culturel?". *Printemps. Été 2000. Revue du Réseau Paroles dans la Cité*.
- HÉBER SUFFRIN, Claire (2001). "Organisation en réseaux: voyage au coeur d'un mouvement social". *Pratiques en santé mental*, nº 3.
- ILLICH, Ivan (1974). *La sociedad desescolarizada*. Barcelona: Barral editores.
- Informe Afrerole 1991 - Col.loqui d'Evry 1989/111 i 112
- MERTON, Robert K. (1980). *Teoria i estructures sociales*. Fondo de Cultura Económica.
- MOULIN, Y. (1998). " Les Réseaux contribuent à donner de la cohésion sociale á un territoire". *Le journal de l'Action sociale*, nº 27, mai 1998.
- PARI, Patricia (2000). Diagnóstico del estado de situación de las Xarxes d'Intercanvi de Coneixements de Catalunya y la viabilidad de su federación.
- RITZER, George (1995). *Teoria sociológica contemporánea*. Madrid: McGraw-Hill.
- SENNETT, 2000. *La corrosión del carácter. Las consecuencias del trabajo en el nuevo capitalismo*. Barcelona: Editorial Anagrama.
- SUBTIL, Marie-Pierre (1995). "Les réseaux d'échanges de savoirs ne cessent de se développer". *Le Monde*, Octobre 1995.
- TERMES, J. (1985). Els ateneus populars en la societat catalana (1859-1939), en Memòria 3er. Congrés d' Ateneus de Catalunya. Barcelona: Generalitat
- TRÉMINTIN, J. i LECARME, P. (2000). "Les Réseaux d'Échanges de Savoirs". *Le Journal d l'Animació* nº 8. Avril 2000.

<http://biblioteca.udg.es/fl/coopera/coordina/sergi/sergi.htm>

<http://www1.dragonet.es/users/anxorei/benvida.htm>

<http://www.freespeech.org/radioklara/germinal.html>

<http://www.gencat.es>

<http://www.heinz.cmu.edu/project/INSNA>

<http://www.mirers.org/Historie/HistoMVT.htm>

<http://www.pangea.org/~joand/Historia%20de%20Santa%20Coloma.htm>

<http://pulkanark.vila.bol.com.br/refer.htm>

<http://www.sodepau.org/accions/memoria.htm>